

«Hvorfor skal vi lære dette egentlig?»

En analyse av hvordan læreplaner, lærebøker, lærere og elever forklarer hensikten med skjønnlitteraturundervisning i videregående skole

IDA MARIA VOLDEN

VEILEDER

Bjarne Markussen

Universitetet i Agder, 2021

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for nordisk og mediefag

Forord

Da jeg begynte på lektorutdanningen på UiA husker jeg at tanken på det 5-årige løpet føltes som en evighet. Plutselig var tiden inne for å levere masteroppgaven, så en evighet kan visst være over på et blunk. Arbeidet med denne oppgaven har vært krevende og har virkelig bestått av både oppturer og nedturer. En ting er jeg helt sikker på etter å ha skrevet masteroppgaven – jeg kommer aldri til å avfeie en elev som synes det er vanskelig å begynne å skrive!

Det er mange rundt meg som fortjener en stor takk for all hjelpen med prosjektet.

Den første jeg ønsker å takke er veilederen min, Bjarne Markussen. Dine detaljerte kommentarer og råd underveis i prosessen har vært uvurderlige. Jeg har virkelig satt pris på den interessen du viste for oppgaven.

Jeg vil også takke Anne Margit Løvland som tok seg tid til å svare på flere spørsmål rundt gjennomføring av intervju.

Til de flotte informantene mine, både elever og lærere, jeg kunne ikke vært foruten deres tanker og refleksjoner rundt oppgaven, så tusen takk. Jeg har lært utrolig mye av å snakke med dere og vil huske svarene dere ga meg når jeg nå for alvor skal gå inn i lærerrollen.

En spesiell takk vil jeg også rette til de fantastiske vennene og kollegaene mine som har støttet meg i arbeidet med oppgaven. Takk til Adrian, for at du orket å bruke kvelder og helger på UiA - du er nok grunnen til at jeg kom i mål med oppgaven. Takk for at du aldri mistet troen på at jeg kunne klare det! Takk til Marie som forstår meg, selv om jeg takker nei til å finne på noe på grunn av oppgaven for tiende gang. Du heier alltid på meg og det setter jeg utrolig stor pris på.

Til slutt vil jeg rette en stor takk til min fantastiske familie, som klarer å motivere meg uansett hvor lav motivasjonen måtte være. Takk for alle turer og diskusjoner som har fått meg på rett kurs igjen, jeg er evig takknemlig.

Ida Maria Volden,

Kristiansand, november 2021

Innholdsfortegnelse

Forord	ii
1.0 Innledning.....	1
1.1 Forskningsspørsmål	1
1.2 Avgrensning av tema	2
1.3 Materiale	3
1.4 Tidligere forskning og min tilnærming.....	3
1.5 Oppgavens gang.....	4
2.0 Om hvorfor-spørsmålet	6
2.1 Hensikt og metode	6
2.2 Litt teori om tolkning og presisering	7
2.3 Hvorfor og hvordan presisere?.....	8
2.4 Presisering av hvorfor-spørsmålet	10
2.4.1 Ordene i F ₀ «Hvorfor skal vi lære dette egentlig?»	10
2.4.2 Presiseringsforslag av F ₀	12
3.0 Læreplanene LK06 og LK20.....	15
3.1 Relevans knyttet til skjønnlitteratur i LK06 og LK20	15
3.1.1 Læreplan i norsk – LK06.....	15
3.1.2 Hvordan blir hvorfor-spørsmålet besvart i læreplanen fra LK06?	16
3.1.3 Læreplan i norsk – LK20	17
3.1.4 Hvordan blir hvorfor-spørsmålet besvart i læreplanen fra LK20?	18
3.1.5 Hva er ulikt ved de to planene?	19
4.0 Intervju med elever og lærere: metode, funn og sammenligning.....	21
4.1 Metode og gjennomføring.....	21
4.1.1 Intervjuets hensikt.....	21
4.1.2 Planlegging av intervju med elever og lærere	21
4.1.3 Gjennomføring og erfaringer	24
4.1.4 Transkribering og analyse	25
4.2 Funn - intervju med lærere.....	26
4.2.1 Begrunner lærerne arbeidet med skjønnlitteratur i undervisningen og hvordan begrunner de det?.....	26
4.2.2 Utfordringene ved å formidle relevans	33
4.2.3 Har lærerne merket forskjell når det kommer til viktigheten av relevans fra LK06 til LK20?	35

4.3 Funn - intervju med elever	36
4.3.1 Hvilke svar på hvorfor-spørsmålet knyttet til skjønnlitteratur har elevene fått og hva tenker de selv om relevansen?	36
4.3.2 Hvilke likheter og ulikheter ser man mellom VG1 og VG2?	42
4.4 Sammenligning og oppsummering av intervju	43
5.0 Lærebokanalyse	45
5.1 Metode	45
5.1.1 Kvalitativ dokumentanalyse	45
5.2 Om lærebøkene	47
5.2.1 <i>Grip teksten</i> 2013	47
5.2.2 <i>Grip teksten</i> 2020	48
5.2.3 <i>Moment</i> 2013	48
5.2.4 <i>Moment</i> 2020	49
5.3 Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i <i>Grip teksten</i> 2013	50
5.3.1 Hvordan blir hvorfor-spørsmålet besvart i kapitlene?	50
5.3.2 Fører noen av oppgavene til refleksjon rundt relevansen av skjønnlitteratur?	50
5.4 Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i <i>Grip teksten</i> 2020	51
5.4.1 Hvordan blir hvorfor-spørsmålet besvart i kapitlene?	51
5.4.2 Fører noen av oppgavene til refleksjon rundt relevansen av skjønnlitteratur?	54
5.5 Sammenligning av de to versjonene av <i>Grip teksten</i>	55
5.6 Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i <i>Moment</i> 2013	58
5.6.1 Hvordan blir hvorfor-spørsmålet besvart i kapitlene?	58
5.6.2 Fører noen av oppgavene til refleksjon rundt relevansen av skjønnlitteratur?	59
5.7 Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i <i>Moment</i> 2020	60
5.7.1 Hvordan blir hvorfor-spørsmålet besvart i kapitlene?	60
5.7.2 Fører noen av oppgavene til refleksjon rundt relevansen av skjønnlitteratur?	62
5.8 Sammenligning av de to versjonene av <i>Moment</i>	63
5.9 Oppsummering	66
6.0 Avslutning	68
6.1 «Hva betyr elevens hvorfor-spørsmål?»	68
6.2 «Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i læreplaner og lærebøker, og begrunnes det på samme måte etter Fagfornyelsen?»	68
6.3 «Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen av et utvalg elever og lærere?» ...	69
6.4 Hvordan vil jeg selv besvare hvorfor-spørsmålet?	70

Litteraturliste	72
Sammendrag	74
Summary	75
Vedlegg	76
Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring for elever	76
Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring for lærere.....	79
Vedlegg 3: Intervjuguide – elever.....	82
Vedlegg 4: Intervjuguide – lærere	84
Vedlegg 5: Transkripsjon av intervju med lærere.....	86
Vedlegg 6: Transkripsjon av intervju med VG1-elever.....	96
Vedlegg 7: Transkripsjon av intervju med VG2-elever.....	102
Vedlegg 8: Tabell – koding av lærebøker	113

1.0 Innledning

I norskfaget i den videregående skole skal elevene lese, utforske, analysere og reflektere rundt tekster. For at elevene skal opparbeide seg den kunnskapen som kompetansemålene forventer at de skal lære seg, er det flere aspekter som spiller inn. I det didaktiske feltet er undervisningens *hva*, *hvordan* og *hvorfor* viktig. Lærere har disse tre aspektene som utgangspunkt når de planlegger undervisningen og sitter på svar på *hva* elevene skal lære, *hvordan* det skal gjennomføres og *hvorfor* vi gjør det på akkurat denne måten. Hva som skal foregå i timen får elevene ofte svar på i starten av timen og det blir som regel forklart hvordan de skal gjennomføre aktivitetene. Hvorfor, derimot har jeg erfart og observert at lettere faller bort. Læreren sitter inne med en begrunnelse på hvorfor vi jobber med akkurat dette temaet eller akkurat denne teksten, men det er noe som kanskje ikke like ofte når fram til elevene

Som lærerstudent har jeg gjennom utdanningsløpet vært ute i flere praksisperioder. Jeg er selv en ivrig leser og trives aller best i klasserommet de timene hvor vi arbeider med skjønnlitteratur. En undervisningssituasjon husker jeg spesielt godt og den har i etterkant ført til mye refleksjon og blitt utgangspunktet for denne oppgaven. Jeg var midt i en høytlesning av et utdrag fra romanen *Zaynab – min historie* da en av elevene i klassen utbrøt «Hvorfor skal vi lære dette egentlig?». Spørsmålet har i etterkant brent seg fast og det er her interessen for om elever får besvart hvorfor-spørsmålet oppsto. Jeg ga et svar på spørsmålet den timen, men var det godt nok? Tolket jeg spørsmålet riktig? Forsto elevene svaret? Hvor kan elevene få svar i tillegg til det svaret som læreren kan gi? Dette er spørsmål jeg i etterkant har reflektert over og er spørsmål jeg håper å kunne få besvart i arbeidet med denne oppgaven. I startfasen av arbeidet med oppgaven har skolen fått innført ny læreplan, dette er også en del av bakgrunnen for min interesse for relevans. Jeg opplever at den nye læreplanen har et større fokus på akkurat dette temaet, så det å undersøke forskjeller mellom ny og gammel plan har vært viktig for meg i oppgaven.

1.1 Forskningsspørsmål

Med spørsmålet «Hvorfor skal vi lære dette egentlig?» friskt i minne, er temaet og det overordnede forskningsspørsmålet for denne oppgaven:

Hvor og hvordan får elever i den videregående skolen forklart hensikten med å arbeide med skjønnlitteratur?

For å få frem de perspektivene jeg er interessert i, og for å hjelpe meg finne de svarene jeg er ute etter, vil følgende underspørsmål hjelpe meg med å belyse oppgavens hovedspørsmål:

1. Hva betyr elevens hvorfor-spørsmål?
2. Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i læreplaner og lærebøker, og begrunnes det på samme måte etter Fagfornyelsen?
3. Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen av et utvalg elever og lærere?

1.2 Avgrensning av tema

Jeg har gjort flere avgrensninger for å få et passende omfang på oppgaven. Jeg har for det første rettet oppgaven inn mot elever i den videregående skole. Det er denne elevgruppen jeg har mest erfaring med og jeg jobber også på videregående, noe som ble avgjørende i valg av trinn. På videregående er det to hovedlinjer: studiespesialiserende og yrkesfag. Jeg har vinklet oppgaven inn på elever som går studiespesialiserende linje. I planleggingsfasen av oppgaven var tanken å sammenligne yrkesfag og studiespesialiserende. På yrkesfaglig linje har man ofte yrkesrettet norskfaget, så jeg har erfart at det å forklare relevans ofte kan knyttes opp til deres fremtidige yrke. På studiespesialiserende kan det derimot være mer utfordrende å begrunne hensikten med arbeidet med skjønnlitteratur. Jeg forlot derfor tanken om å sammenligne ulikhetene i begrunnelsene elever får på studiespesialiserende og yrkesfag, for å kunne fokusere på én gruppe elever. Dette førte også til et mer passende omfang på oppgaven. Selv om oppgaven er rettet inn mot denne elevgruppen, mener jeg likevel at svar på hvorfor-spørsmålet og deler av funnene i oppgaven kan ha overføringsverdi for andre trinn.

For å belyse og besvare oppgavens forskningsspørsmål har jeg utført både intervju med et utvalg lærere og elever, og analyse av læreplaner og lærebøker. For å begrense omfanget på oppgaven har jeg gjort en rekke valg i møte med metodene. I læreplananalysen, som fungerer som referansepunkt for de to andre delene i analysedelen, har jeg analysert læreplaner i norsk fra LK06 og LK20. Siden spørsmålet jeg vil besvare i oppgaven omhandlet hvorvidt hensikten med skjønnlitteratur blir begrunnet har jeg ikke kommentert de overordnede delene av læreplanene, «generell del» og «overordnet del», da jeg ikke oppdaget noen begrunnelser knyttet til hensikten med skjønnlitteratur i disse dokumentene.

I lærebokanalysen har jeg analysert utgaver basert på både LK06 og LK20 fra læreverkene *Grip teksten* og *Moment*. Fagfornyelsen ble innført på VG1 høsten 2020 og valget om å analysere lærebøkene for VG1 var derfor basert på mitt ønske om å sammenligne bøker utgitt etter de ulike planene. Jeg har i analysen fokusert på å sammenligne lærebøker, nettressursene som hører til bøkene har derfor ikke blitt inkludert i analysen.

I intervjuene av lærere og elever har jeg konsentrert meg om en liten gruppe informanter, for å kunne trekke ut interessante refleksjoner som kunne hjelpe meg å besvare spørsmålene mine. Jeg gjennomførte et gruppeintervju med VG1-elever og et med VG2-elever, i tillegg til et intervju med to lærere. For å kunne besvare forskningsspørsmålet «Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i læreplaner og lærebøker, og begrunnes det på samme måte etter Fagfornyelsen?» valgte jeg trinnene VG1 og VG2. VG1-kullet jeg har intervjuet var den første elevgruppen som følger LK20. Siden målet mitt var å finne ut om det er noen forskjeller mellom klasser som følger ny og gammel plan, intervjuet jeg også en VG2-klasse som fortsatt følger LK06.

1.3 Materiale

Etter avgrensningen er dette materialet utgangspunktet for oppgaven:

- Læreplanene i norsk fra LK06 og LK20
- Lærebøkene for norsk VG1 fra *Moment* og *Grip teksten*, versjoner fra både 2013 og 2020.
- Transkriberte intervju fra gruppeintervju med elever på VG1 og VG2, samt gruppeintervju med lærere.

Som man vil se i analysedelen gir materialet ulike svar på hvorfor-spørsmålet knyttet til hensikten med skjønnlitteraturundervisningen. Det er likevel påfallende at når den begrunnelsen bak hensikten med skjønnlitteratur som sto sterk før – nasjonsbygging - ikke lengre var like aktuell, tok en annen over. I materialet viser det seg nemlig at den russiske formalismen og særlig Viktor Sjklovskijs artikkel «Kunsten som grep» er en fellesnevner når det kommer til å begrunne hensikten med skjønnlitteraturundervisningen.

1.4 Tidligere forskning og min tilnærming

Skjønnlitteraturens nytteverdi som forskningsfelt er stort og det finnes utrolig mange bøker og artikler som handler om dette temaet, jeg vil derfor nevne noen nærliggende titler.

Internasjonalt er den amerikanske filosofen Martha C. Nussbaum kjent for å diskutere hvilken funksjon skjønnlitteraturen kan ha. Et kjent verk av Nussbaum som tar opp dette temaet er *Litteraturens etikk*, hvor det at skjønnlitteraturen kan frembringe følelser blir beskrevet.

Blant bøkene som har fokusert på skjønnlitteratur i undervisningssituasjoner er *Litteraturens nytteverdi* skrevet av Atle Skaftun kjent. I boka diskuterer han skjønnlitteraturens plass i norskundervisningen etter at læreplanen LK06 ble innført. Hensikten ved boka er å forankre skjønnlitteraturundervisningen i «et tekstvitenskapelig og tekstdidaktisk felt som søker innsikter som har gyldighet for tekst og kommunikasjon i alminnelighet.» (Skaftun, 2009, s. 11). Videre har Per Thomas Andersen skrevet en artikkel i tidsskriftet *Norsklæreren*. Artikkelen har tittelen «Hva skal vi med skjønnlitteratur i skolen?» og omhandler, som tittelen antyder, hvordan man begrunner arbeidet med skjønnlitteratur i skolen.

Boka *Litteraturundervisning: teori og praksis* av Anne-Kari Skarøhamar er skrevet for lærerstudenter. Hensikten med boka er å gjøre lærere beviste på valg av metoder og tilnæringsmåter i litteraturundervisning, forteller forfatteren i forordet. Noen av temaene hun skriver om i boka er hvorfor man skal analysere i skolen og tekstutvalg. En artikkel skrevet av Sverre Wiland, «Dannelsestenkningen i norsk skole og norskfagets dannelsepotensial» omhandler blant annet skjønnlitteraturens dannelses-potensiale. Jeg har også lest en masteroppgave skrevet av Kornelia Dyrseth med tittelen «Skjønnlitteraturens nytteverdi - en studie av hva elever lærer av å lese skjønnlitteratur», som har undersøkt hva elever lærer av å lese skjønnlitteratur. Hun har i oppgaven intervjuet flere elever og funnet interessante funn rundt hva elevene kan lære av å lese skjønnlitteratur.

Feltet som omhandler hensikten med skjønnlitteraturundervisning spenner fra det generelle, som Martha Nussbaum sine begrunnelser for hvorfor vi skal lese skjønnlitteratur, til det mer spesifikke feltet som omhandler skjønnlitteraturens plass i skolen, og videre i norskfaget. Jeg har vurdert å skrive et teorikapittel ut fra tidligere forskning, men har heller valgt å tilnærme meg materialet på en annen måte. Tilnærmingen går ut på å analysere selve spørsmålet «Hvorfor skal vi lære dette egentlig?». Hva kan spørsmålet bety og hvilke tolkningsmuligheter finnes det? Derfor skal mitt teorikapittel handle om dette spørsmålet og hvordan det kan forstås. Det innebærer at jeg vil presisere ulike måter det kan forstås på ved hjelp av teorier om tolking og presisering først og fremst hentet fra logikken. Kapittelet vil være basert på to kjente innføringsbøker i logikk av filosofene Arne Næss og Arild Utaker.

1.5 Oppgavens gang

Oppgaven består av seks kapitler. Første kapittel, som nå nærmer seg slutten, har vært en introduksjon av forskningsspørsmål, i tillegg til avgrensninger og tidligere forskning. I kapittel 2 diskuterer jeg hvorfor-spørsmålet, med mål om å formulere noen presiseringer av spørsmålet, og reflektere over dem. Disse tolkningene vil fungere som referansepunkter for

intervjudelen og analysen av læreplaner og lærebøker.

Analysedelen i oppgaven består av kapittel 3, 4 og 5. I kapittel 3 introduserer jeg læreplanene LK06 og LK20, i tillegg til å undersøke om hvorfor-spørsmålet blir besvart eller viet noen oppmerksomhet i planene. I intervjukapitlet, kapittel 4, kommenterer jeg funnene fra gruppeintervjuene med elever og lærere hver for seg. Her ser man blant annet at lærerne befinner seg i et spenn mellom faglige og pragmatiske begrunnelser på hvorfor-spørsmålet. Til slutt sammenligner jeg funnene for å finne ut om elevene og lærerne tenker likt om hva hensikten med å arbeidet med skjønnlitteratur er eller om de har noen ulike refleksjoner rundt temaet. Funnene i denne delen blir så knyttet opp mot tolkningene fra kapittel 2. Hva svarer lærerne og elevene egentlig på – og minst like viktig, hva svarer de ikke på? I lærebokanalysen analyserer jeg versjoner av lærebokverkene *Grip teksten* og *Moment* basert på både LK06 og LK20. Som i kapittel 3 og 4 er målet med dette kapitlet å undersøke hvordan hvorfor-spørsmålet blir besvart, i tillegg til om det er noen forskjell på versjonene fra de ulike læreplanene. Helt til slutt oppsummerer jeg oppgaven i sin helhet for å samle tankene og funnene fra alle delene. I konklusjonen besvarer jeg også spørsmålet «Hvordan vil jeg besvare hvorfor-spørsmålet?» med bakgrunn i erfaringen jeg har opparbeidet meg i arbeidet med oppgaven.

2.0 Om hvorfor-spørsmålet

2.1 Hensikt og metode

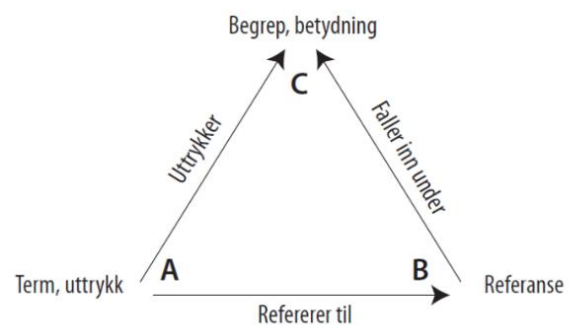
Jeg fortalte innledningsvis i denne oppgaven om eleven som stilte meg et hvorfor-spørsmål til skjønnlitteraturundervisningen. Det er spørsmålet som ble stilt i denne læringssituasjonen som er utgangspunktet for dette kapittelet. På det tidspunktet ga jeg et svar, men jeg har i etterkant reflektert over i hvilken retning jeg tolket spørsmålet og om det jeg ga var et godt svar. I undersøkelsen og drøftingen av formuleringen vil jeg imidlertid øke abstraksjonsnivået og reflektere mer generelt over hvorfor-spørsmålet knyttet til skjønnlitteraturundervisningen. Jeg vil beholde spørsmålets åpne karakter, da det er et spørsmål som åpner for mange mulige betydninger og på den måten er det en fin mulighet for refleksjon. Hensikten med kapittelet er å drøfte noen presiseringer av spørsmålet, slik at dette senere kan tjene som referansepunkter for analysedelen. Det at en formulering kan ha flere mulige presiseringer er kanskje ikke noe man tenker bevisst over i situasjoner hvor den blir ytret. Ved å ha en liste med presiseringsforslag som referansepunkter er det lettere å stille seg spørsmålet om hva som blir besvart, i tillegg til hva som ikke blir besvart i materialet.

Tolkning av utsagn hører inn under hermeneutikken. Den hermeneutiske tradisjon har sine røtter i middelalderen og renessansen, og har tolkning av tekst og andre utsagn som sitt utgangspunkt. I dag er den vitenskapelige tilnærmingen tett knyttet til humaniora og blir sett på som en del av grunnlaget til humanistisk forskning (Krogh, 2014, 10). Hermeneutikken er ikke én teori, men heller en rekke ulike teorier om hva forståelse og fortolking er og hvordan man oppnår dette (Krogh, 2014, s. 11). Et sentralt navn i hermeneutisk teori er filosofen Hans-Georg Gadamer. Han er forfatteren bak *Warheit und Methode* (sannhet og metode), som kan ses på som et forenende verk innen hermeneutikken (Krogh, 2014, s. 38). Forståelse og tolking blir ofte beskrevet som en sirkulær prosess, også kalt den hermeneutiske sirkel. Gadamer sin utforming av sirkelen har en annen form enn den hadde i tidligere hermeneutikk (Krogh, 2014, s. 52). Den største forskjellen er hvor man plasserer leseren, i tidligere hermeneutikk plasserte man leseren utenfor teksten, mens Gadamer ser på leseren som en del av sirkelen. I situasjonen hvor hvorfor-spørsmålet ble stilt tolket jeg situasjonen og ga et svar. I den videre undersøkelsen av spørsmålet har jeg brukt tankegangen bak den hermeneutiske sirkel ved å se på situasjonen hvor hvorfor-spørsmålet ble stilt, for så å undersøke deler av spørsmålet, på ord og setningsnivå, for å øke forståelsen.

Målet for dette kapittelet er imidlertid å presisere et hvorfor-spørsmål fra en elev, på en måte som kan åpne opp for grunnleggende faglige refleksjoner. I litterær hermeneutikk har presisering av utsagn i liten grad vært tema. I logikken derimot, har dette vært et viktig tema. Jeg vil derfor ta utgangspunkt i to viktige filosofiske innføringsbøker i logikk: Arne Næss' ex. phil. -klassiker *En del elementære logiske emner* og Arild Utakers *Språklogikk*. Arne Næss var professor i filosofi ved UiO. Han er regnet som en svært betydningsfull filosof i Norge og hadde stor innflytelse på den norske universitetsutdannelsen. Arild Utaker er professor i filosofi ved universitet i Bergen. Han har publisert flere betydningsfulle verk innen sitt felt og hans bok *Språklogikk* var ment som en oppdatert erstatning for *En del elementære logiske emner*.

2.2 Litt teori om tolkning og presisering

Arne Næss forklarer i *En del elementære logiske emner* at det vi i dagliglivet kaller tolkninger er «Måter å oppfatte et ord eller en setning på» (Næss, 1961, s. 15). Slike oppfatninger lar seg ikke fremlegge til iakttagelse i fellesskap, slik som grønnsaker på et torv, kommenterer han. Næss skiller mellom formuleringer, påstander og saksforhold, som alle er viktige begrep for å kunne definere tolking. Han illustrerer forskjellen ved å vise til *tegn trekanten* (Figur 1). I trekanten er A-størrelser *formuleringer*, som er «En setning som uttrykker en påstand» (Næss, 1961, s.10). B-størrelser er saksforholdet formuleringene refererer til, mens C-størrelser er det som blir uttrykt ved formuleringene, for eksempel en påstand.

Figur 1: Tegntrekanten (Næss, 1961)

Næss' regelgivende definisjon av tolking sier at «Ved 'Formuleringen U er en tolking av formuleringen T' skal i det følgende menes det samme som 'U kan uttrykke samme påstand som T i minst én sammenheng'.» (Næss, 1961, s. 16). Han klargjør at hvis formuleringene ikke består av nøyaktig samme ord, i samme rekkefølge, vil de regnes som forskjellige. I denne definisjonen er ordet «tolking» A-størrelser, ikke C-størrelser, slik de i dagligtale ofte opptrer som. I definisjonen kunne man brukt beskrivelsene «påstandslighetsmulighet» eller «mulige formuleringalternativer», men betegnelsen «tolking» blir brukt, fordi den er kortere.

Presiseringer er ifølge Næss en underart av tolkninger. Han definerer en presisering av en formulering på denne måten:

Ved «Formuleringen U er en presisering av formuleringen T» skal det i det følgende menes det samme som «Det finnes minst én rimelig tolking av T som ikke er en rimelig tolking av U, men det finnes ikke noen rimelig tolking av U som ikke også er en rimelig tolking av T (Næss, 1961, s. 23).

Han forklarer at vi i en saklig meningsutveksling «søker mer klare og entydige formuleringer. Vi prøver å få nøyaktige uttrykk for våre tanker.» (Næss, 1961, s. 23). Ofte når vi erstatter formuleringen T med en annen, U, vil dette være en presisering av T, som vi anser som mer presis.

Arild Utaker mener derimot ikke at presiseringer er en underart av tolkninger. Han forklarer i *Språklogikk*, at man presiserer fordi en formulering kan uttrykke flere ulike utsagn, altså at den er flertydig. Han definerer presisering slik:

En formulering F_1 , er mer presis enn en annen formulering F_0 , i en bestemt språkbrukssammenheng hvis a) F_0 kan bety det samme som F_1 og b) F_0 i samme språkbrukssammenheng kan uttrykke minst ett utsagn som ikke betyr det samme som F_1 (Utaker, 1991, s. 25)

Det vil si at en formulering må kunne uttrykke to ulike utsagn for at det skal defineres som en presisering. Utaker utdyper videre ved å kommentere at «Å presisere en formulering vil altså si å trekke en distinksjon som formuleringen vi presiserer dekker over eller ikke angir klart.» (Utaker, 1991, s. 26). På den måten kan man gjøre tvetydigheten ved F_0 tydelig. Ifølge Utaker har en presisering to hovedfunksjoner. For det første å forhindre misforståelser rundt en formulering og for det andre å utdype forståelsen vår av en sak.

«Med en presisering trekker vi en distinksjon, mens vi med en tolking foretar en oversettelse.» (Utaker, 1991, s. 29). Det er på denne måten Utaker skiller tolkninger fra presiseringer, til forskjell fra Arne Næss. Tolkinger bruker synonyme eller betydningslike uttrykk for å formulere det samme på en annen måte enn den opprinnelige formuleringen, mens presiseringer har uklarheter som sitt utgangspunkt. Videre skiller han mellom to former for tolking, 1) en form for oversettelse og 2) å tolke formuleringens språkbrukssammenheng for å forstå den (Utaker, 1991, s. 30).

2.3 Hvorfor og hvordan presisere?

En presisering av det åpne hvorfor-spørsmålet som diskuteres i denne oppgaven er nødvendig – men hvorfor skal vi egentlig presisere og hvordan gjør man det?

Næss viser til den betydning presisering har for «saklig meningsutveksling», i tillegg til hvor viktig presisering er for avklaring av problemstillinger. «Tankeløst prat kan ikke presiseres.» (Næss, 1961, s. 29). Slik forklarer Næss at presisering kan fungere som metode for å finne ut om det vi uttaler har mening eller om det er «overflatiske meninger og propaganda.» (Næss, 1961, s. 30). Ved å øve oss på presisering vil det bli lettere for oss å oppdage denne forskjellen. Videre forklarer han at presisering også spiller en viktig rolle i argumentasjon, for å finne ut hva argumentene som fremlegges er for eller mot. Utaker begrunner viktigheten av presisering ved å vise at ved å presisere kan man få frem tvetydigheten til en formulering og på den måten forhindre misforståelser. Han skriver også at en annen viktig grunn er at vi, gjennom å presisere, kan utdype forståelsen vår av en sak.

Næss skriver at hvis man har grunn til å tro at en formulering kan bli oppfattet på en annen måte enn det var tenkt, angir vi flere andre formuleringer som kan uttrykke det samme. En kan tenkte seg til at en slik liste med tolkninger kan bli lang, men Næss kommenterer at «Annerledes stiller saken seg hvis vi spør om forskjellige tolkninger innen en gitt situasjonstype eller innen bestemte grupper av mennesker.» (Næss, 1961, s. 26). Desto mer spesifisert situasjonen er, jo mindre tolkningsrom har man. Situasjonen hvor formuleringen jeg skal tolke ble ytret, er en veldig konkret situasjonstype, nemlig en undervisningssituasjon. I en slik situasjon har man svært faste rammer: det er den samme elevgruppen hver time, samme lærer, fast klasserom og et felles tema vi jobber med. Dette medfører at de tolkningene jeg kommer fram til vil være begrenset av de faktorene som rammer inn timen hvor spørsmålet ble stilt.

I følge Næss viser det seg at i de fleste tilfeller vil det vi prøver å meddele bli oppfattet slik vi hadde tenkt det, innen en begrenset krets av de personer vi omgås til vanlig. I tolkingen av formuleringen tar jeg i bruk all den kunnskap jeg har om elevene som gruppe, samt om undervisningssituasjonen. På den måten er det mer trolig at de tolkninger jeg har kommet fram til er rimelige ut fra situasjon og avsender. «Konteksten hvori den enkelte formulering forekommer, bidrar til å gi den en tydeligere avgrenset betydning for mottakeren enn den ville hatt om den hadde forekommet isolert fra uttalelsen som helhet» (Næss, 1961, s. 12). Uten konteksten spørsmålet ble stilt i, ville tolkningsmulighetene vært uendelige. Undervisningssituasjonen, i tillegg til at avsenderen var en elev, minsker dette tolkningsrommet betydelig.

Etter å nærmere ha sett på hvorfor man skal presisere, følger neste spørsmål: hvordan presisere? Som mottaker kan man ikke være sikker på at man har forstått hva avsenderen har ment med en formulering. I et klasserom, som lærer, vil det være utrolig viktig å avklare hva en elev mener med spørsmålet han eller hun stiller. Hvis man svarer på en måte som eleven

ikke føler svarer på spørsmålet, kan dette vekke mistillit eller en grunn til å ikke stille spørsmål ved undervisningen igjen. Det vil være viktig å komme til bunns i hva avsender mener med formuleringen og da må man bruke tid på å avklare spørsmålet før man gir et svar. I situasjoner hvor man som mottaker vil forsikre seg om betydningen av en formulering foreslår Næss at man kan svare med hvis-setninger. Han illustrerer med et eksempel: «hvis det med T_0 er ment T_1 , så mener jeg at» (Næss, 1961, s. 25). Videre kan man sette opp en liste med presiseringsforslag for å finne ut av hvilke tolkningsmuligheter spørsmålet har. I tillegg kan man også gjøre en tolkning av de enkelte ordene i en formulering. Jeg vil i det følgende både sette opp ulike presiseringsforslag for hvorfor-spørsmålet og tolke ordene for seg. Jeg har valgt å bruke Arild Utakers definisjon på presisering. Han bruker F_0 for å vise til den formuleringen man skal utforske og F_1 , F_2 osv. for å vise til presiseringsforslagene, det er disse tegnene jeg vil bruke i utforskingen av spørsmålet.

2.4 Presisering av hvorfor-spørsmålet

Med Næss' og Utakers teori om presisering og tolking som grunnlag gjennomfører jeg i denne delen en presisering av hvorfor-spørsmålet. Næss skriver at i en tolking av en formulering, viser det seg ofte at ett eller flere ord i formuleringen kan ha svært interessante tolkningsforskjeller som har betydning for formuleringen i sin helhet. «I slike tilfeller kan det lønne seg å ta opp til selvstendig undersøkelse hvilke forskjellige betydninger denne bestemte del av formuleringen kan ha (1) som del av ulike formuleringer, eller (2) innen den bestemte formuleringen man har for seg.» (Næss, 1961, s. 21). I min analyse av F_0 vil jeg undersøke ordene innen den formuleringen jeg tar for meg. Dette fordi jeg ønsker å avgrense tolkningsmulighetene, slik at de tolkingene jeg kommer frem til er relevante for oppgaven. Denne delen vil dermed bestå av en innledende selvstendig undersøkelse av ordene i F_0 , før jeg videre ser på rimelige presiseringsforslag.

2.4.1 Ordene i F_0 «Hvorfor skal vi lære dette egentlig?»

Det første jeg vil se nærmere på er spørreordet i formuleringen, «Hvorfor». Når en elev stiller et hvorfor-spørsmål i en undervisningssituasjon kan det være et signal om at de er ute etter en begrunnelse. Hva avsenderen vil ha en begrunnelse på kan det være flere svar på, noe jeg senere vil utdype i presiseringsforslagene. En annen betydning dette ordet kan ha i denne formuleringen er en etterspørring av hva verdien av «dette» er. Det er spørreordet som bestemmer hvilken retning spørsmålet tar. På grunn av ordet «hvorfor» vet jeg at det peker mot et ønske om en begrunnelse eller relevansen bak det man holder på med.

Modalverbet «skal» er neste ord i formuleringen. Jeg tolker det som at elevene stiller spørsmål ved om dette er noe de er påtvunget til å gjøre eller om det er noe de burde gjøre. De lurer på om det er et påbud eller en oppfordring. Svaret som følger dette spørsmålet vil nok også avgjøre om eleven ser på det som et påbud eller oppfordring. Hvis de får en konkret begrunnelse som viser hvorfor dette er relevant for dem, vil det nok være mer sannsynlig at de gjør det det er snakk om.

Det er alltid interessant å analysere hvem avsenderen ser på som «vi» i en formulering. I denne formuleringen kan flere tolkninger være rimelige. En svært trolig tolkning av «vi» i hvorfor-spørsmålet vil være «vi elever i klassen». Det er elevene som skal utføre et arbeid eller opparbeide seg kunnskap om noe, det er derfor mulig at eleven tenkte på seg selv og sine medelever. Hvis en elev stiller et spørsmål i helklasse er det også vanlig at de bruker «vi» for å signalisere at de spør på vegne av flere. Dette kan også fungere som en trygghet, da det ikke kun er den enkelte eleven som lurer på dette. En annen tolkningsmulighet er at «vi» på et mer generelt plan refererer til elever i hele Norge. Hvorfor skal *elever i den videregående skole* lære dette.

Ordet «lære» kan for eksempel referere til det å tilegne seg kunnskaper eller det å utvikle ferdigheter.

Ordet «dette» er svært flertydig i formuleringen, det kan omhandle en aktivitet, tekster, sjanger, litteraturhistorie, skjønnlitteratur som helhet eller arbeid med ferdigheter som for eksempel lesing. I presiseringen av F₀ kommer det frem at mye av grunnen til at en presisering er nødvendig, er på grunn av dette ordet.

«Egentlig» er et ord som sender signaler om at elevene kanskje ønsker en konkret begrunnelse som gir mening i deres livsverden. Ordet indikerer at de kan ha fått et svar tidligere som for dem ikke har gitt mening, derfor søker de et svar som er mer konkret og mer vinklet inn på dem som målgruppe. Lærere har som regel mange begrunnelser som ligger til grunn for undervisningen og det kan være at de grunnene de gir som svar til elevene, som for eksempel er bygget på læreplanen, blir for vage for elevene. Forklaringer som blir nevnt eller som blir beskrevet i andre medium, som i en lærebok, trenger heller ikke være det svaret de leter etter. Derfor tolker jeg ordet «egentlig» som et behov for et konkret svar, en begrunnelse som er forskjellig fra det de har hørt fra før.

Etter denne innledende analysen av ordene i formuleringen, ser jeg hvor mange av ordene som er tvetydige og det kommer tydelig frem at en presisering av formuleringen er nødvendig. Gjennom denne undersøkelsen av ordene i formuleringen ser man hvordan det å undersøke en del av noe kan påvirke forståelsen av helheten.

2.4.2 Presiseringsforslag av F₀

Presiseringsforslagene som følger er de jeg anser som rimelige med tanke på eleven som avsender og undervisningssituasjonen jeg tidligere har beskrevet. Dette vil ikke være en fullstendig liste med mulige presiseringer, men et forsøk på å skape mening av en formulering fra en avsender som i denne situasjonen er en elev. De mulige presiseringene jeg har kommet fram til for F₀ er følgende:

F₀: Hvorfor skal vi lære dette egentlig?

F₁: Hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur?

F₂: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om denne sjangeren?

F₃: Hvorfor skal vi analysere skjønnlitteratur?

F₄: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om litteratur fra denne tidsepoken?

F₅: Hvilken nytte kan det å lære dette ha for min fremtid?

F₆: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om akkurat denne teksten?

F₇: Hvorfor skal vi selv skrive skjønnlitteratur?

2.4.2.1 Utdyping av presiseringsforslag

F₁: Hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur?

Dette presiseringsforslaget handler om hensikten med lesing av skjønnlitterære tekster. Man kan også inkludere lytting til skjønnlitterære tekster som en del av dette spørsmålet. Det kan etterspørre verdien i ferdigheten lesing, i tillegg til opplevelsen av fiksjonen og den kunstneriske bruken av språket. Som vi vil se i analysedelen er det dette presiseringsforslaget som blir viet mest oppmerksomhet i materialet.

F₂: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om denne sjangeren?

Videre kan et presiseringsforslag være at det er sjangeren man jobber med i undervisningen det blir stilt spørsmål ved. Hvorfor skal man jobbe med for eksempel lyrikk og episk diktning. Elevene ønsker da å få vite helt konkret hvorfor de skal jobbe med den sjangeren, hvordan det er relevant for dem. En sjanger som ofte blir utsatt hvorfor-spørsmål er blant annet «dikt», som elevene kaller det. Det er derfor interessant å undersøke hvordan materialet mitt forsvarer arbeid med denne sjangeren.

F3: Hvorfor skal vi analysere skjønnlitteratur?

Denne presiseringen omhandler ferdigheten å kunne analysere tekster. Det etterspør en forklaring på hva hensikten bak det å analysere skjønnlitterære tekster er. Siden analyse av tekster er en aktivitet som ofte blir gjennomført i norskundervisningen er det naturlig å stille spørsmål ved hensikten bak arbeidet med ferdigheten. Det elevene ofte lurer på er når de konkret i fremtiden vil få bruk for analyse-ferdigheter.

F4: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om litteratur fra denne tidsepoken?

Litteratur fra både ny og gammel tid kan bli stilt spørsmål ved. Tolkingsforslaget stiller spørsmål ved hvorfor vi skal jobbe med tekster fra ulike tidsperioder. Materialet jeg har undersøkt i analysedelen viser at det i større grad er de tekster fra eldre tid som blir begrunnet.

F5: Hvilken nytte kan det å lære dette ha for min fremtid?

For elevene er en konkret begrunnelse på hensikten med arbeidet med skjønnlitteratur viktig. Presiseringsforslag F5 etterspør en slik konkret begrunnelse. Spørsmålet kan for eksempel etterspørre hvilken nytte skjønnlitteraturen vil ha for elevene i deres fremtidige yrke eller for dem som en del av samfunnet.

F6: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om akkurat denne teksten?

Tekstutvalg er en viktig del av skjønnlitteraturundervisningen. I løpet av et skoleår velger en lærer ut mange tekster for klassen. Presiseringsforslaget etterspør en forklaring på tekstutvalget. Det finnes utallige tekster å velge mellom innenfor de ulike sjangrene og elevene lurer ofte på hva som er årsaken til at man har valgt akkurat denne teksten. I senere tid har det blitt mer vanlig at elevene selv får være med å velge tekster, da får de selv være med på å finne ut hva som ligger bak et godt tekstutvalg. Det kan være en fin mulighet for refleksjon rundt hvordan skjønnlitteratur er relevant for dem.

F7: Hvorfor skal vi selv skrive skjønnlitteratur?

Denne presiseringen angår ferdigheten skrive. Det kan etterspørre hva verdien av ferdigheten skrive er og hvorfor man skal skrive fiksjonstekster. En oppgave man kan få i en undervisningssituasjon er for eksempel å skrive dikt eller en novelle. Hvis et spørsmål som F7 ble stilt i en slik situasjon kan det være hensikten bak skrivingen av denne sjangeren eller skrivetreningen generelt det blir stilt spørsmål ved. Det blir nok oftere stilt spørsmål om

hensikten med skriving av fiksjon enn pragmatiske tekster som for eksempel en søknad. I arbeid med slike tekster er det lettere for elevene å se når de får nytte av teksttypen de skriver.

3.0 Læreplanene LK06 og LK20

Læreplanen i norsk er grunnlaget for all undervisning i norskfaget. Planen styrer hva elevene skal lære i løpet av skolegangen, det er derfor den lærerne bruker når de planlegger og det er den lærebøkene baserer seg på. Siden læreplanens hovedformål er å forklare *hva* elevene skal lære, er ikke hovedfokuset på *hvorfor* dette skal læres. Jeg vil likevel undersøke om det ligger noen begrunnelser til grunn for skjønnlitteratur i planene. I tillegg er jeg opptatt av å se om det er et større fokus på det å begrunne hensikten bak skjønnlitteraturundervisningen i LK20 enn i LK06. For å besvare disse spørsmålene vil jeg gjennomføre en kort sammenlignende innholdsanalyse. Hensikten med denne innledende analysen, er at jeg i kapittel 4 og 5 gjennomfører analyse av lærebøker og intervju med elever og lærere. Både lærebøkene og lærerne bruker kompetansemålene fra den planen de følger, så det er nødvendig å se hvordan læreplanen begrunner skjønnlitteraturens plass i undervisningen.

3.1 Relevans knyttet til skjønnlitteratur i LK06 og LK20

3.1.1 Læreplan i norsk – LK06

Læreplanen i norsk fra LK06 ble revidert i 2013 og det er denne reviderte versjonen av planen jeg bruker som utgangspunkt som for sammenligningen i oppgaven. Læreplanen er på 14 sider og består av 6 hoveddeler: «Formål», «Hovedområder», «Timetall», «Grunnleggende ferdigheter», «Kompetansemål» og «Vurdering». «Formål»-delen omhandler norskfagets hensikt. Her kommer man inn på hva norskfaget skal være for elevene og hva som er hovedformålene i faget. I delen «Hovedområder» blir de tre områdene «muntlig kommunikasjon», «Skriftlig kommunikasjon» og «Språk, litteratur og kultur» utdypet. Det er disse hovedområdene kompetansemålene er organisert ut fra og det er derfor behov for en forklaring på hva som menes med områdene.

Videre forteller «Timetall»-delen hvor mange timer norskfaget skal bestå av på de ulike trinnene. I LK06 ble fokuset på de grunnleggende ferdighetene styrket. Det ble også bestemt at disse ferdighetene skulle inkluderes i alle fag. På den måten var det var ikke lengre bare norskfaget som skulle ha hovedansvaret for lese og skriveopplæringen, og regning ble i større grad inkludert. De grunnleggende ferdighetene er «Muntlige ferdigheter», «Å kunne skrive», «Å kunne lese», «Å kunne regne» og «Digitale ferdigheter». Kompetansemålene er neste del av læreplanen. Her følger alle målene i norskfaget for alle trinn. Den siste delen, «Vurdering», er en forklaring av vurderingspraksisen i faget. Her beskrives standpunktvurdering og eksamensordning i en tabell.

3.1.2 Hvordan blir hvorfor-spørsmålet besvart i læreplanen fra LK06?

I læreplanens første del «Formål» står det nøye beskrevet hva elevene skal lære i norskfaget og hva de kan få ut av det. Under beskrivelsen av hovedområdet «Skriftlig kommunikasjon» kommer planen inn på en begrunnelse bak arbeidet med tekster.

Opplæringen i lesing skal stimulere elevens lyst og evne til å lese og skrive, og innebærer at eleven skal lese ulike tekster, både for å lære og for å oppleve. Leseopplæringen skal samtidig bidra til at eleven blir bevisst sin egen utvikling som leser og skriver. (Utdanningsdirektoratet, 2013, s. 3).

LK06 bruker et tekstbegrep som inkluderer «muntlige, skriftlige og sammensatte tekster» (Utdanningsdirektoratet, 2013, s. 2) og innunder «tekst» er både skjønnlitterære og skjønnlitterære tekster inkludert. Dette noe fører til at selve begrepet «skjønnlitteratur» ikke spesifikt blir nevnt i beskrivelser av relevans, men i begrepet «tekst» i sitatet over, er skjønnlitteratur inkludert. Under den grunnleggende ferdigheten «Å kunne lese» blir også relevansen til skjønnlitteratur begrunnet. Her kommer man inn på av elevene skal lese tekster både fra vår samtid og fortid, i tillegg til mange ulike sjangre. Dette begrunnes i at elevene skal kunne «få innsikt i andre menneskers tanker, opplevelser og skaperkraft.» (Utdanningsdirektoratet, 2013, s. 5).

I kompetansemålene finner man ikke svar på hvorfor man skal jobbe med skjønnlitteratur, men punktene beskriver *hva* elevene skal lære etter hvert årstrinn i videregående. Lærebøkene jeg analyserer i kapittel 5 er basert på planene LK06 og LK20. Mange av kompetansemålene i læreplanene omhandler skjønnlitteratur, så for å illustrere hvilke mål lærebøkene bygger på vil jeg vise til disse målene. Siden det er bøker fra VG1 jeg har analysert er det disse målene jeg viser til her:

- få innsikt i andre menneskers tanker, opplevelser og skaperkraft.
- lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål
- skrive kreative tekster på hovedmål og sidemål med bruk av ulike språklige virkemidler
- drøfte kulturmøter og kulturkonflikter med utgangspunkt i et utvalg samtidstekster
- gjøre rede for et bredt register av språklige virkemidler og forklare hvilken funksjon de har
- tolke og vurdere sammenhengen mellom innhold, form og formål i sammensatte tekster

(Utdanningsdirektoratet, 2013, s. 10)

LK06 blir kategorisert som en literacy-reform. I *Norskdiraktikk* forklarer Henning Fjørtoft begrepet *literacy* på denne måten:

Mange bruker det engelske ordet literacy som betegnelse på alle fenomener som handler om lese- og skrivekompetanse, om de måtene vi bruker tekst på i skole, yrker og hverdag, og om de ulike kontekstene som lesing, skriving og dialog forekommer i. (2014, s. 18).

I stortingsmelding 30 (2003-2004) blir det vist til en utvidet definisjon på literacy: «Disse grunnleggende ferdighetene tilsvare det engelske begrepet «Literacy» som favner bredere enn bare det å kunne lese. Det omfatter både ‘Reading, Writing and Numeracy’» (s. 33). De grunnleggende ferdighetene kan altså bli sett på som en norsk definisjon av begrepet literacy. Norge var, i årene før LK06 ble innført, blant landene med størst forskjeller på leseferdigheter blant elevene. Det at norske elever pekte seg negativt ut i forhold til leseferdigheter på PISA-undersøkelser (30 (2003-2004)), førte til at fokuset på grunnleggende ferdigheter ble styrket i LK06. Dette er grunnen til at LK06 blir regnet som en literacy-reform. I læreplanen er blant annet ferdigheten lesing viktig og lesing av skjønnlitteratur er en måte elevene kan øve opp denne ferdigheten.

3.1.3 Læreplan i norsk – LK20

Læreplanen i norsk fra Fagfornyelsen (LK20) ble gjeldende fra 01.08.2020. Planen er på 19 sider og har 6 hoveddeler. «Fagets relevans og sentrale verdier» heter den første delen. Her beskrives formålet med faget og hvilken relevans det har for elevene. Videre blir en del om «Kjerneelementene» introdusert, den skal gjøre kjernen i norskfaget tydeligere. De består av «Tekst i kontekst», «Kritisk tilnærming til tekst», «Muntlig kommunikasjon», «Skriftlig tekstsaking», «Språket som system om mulighet» og «Språklig mangfold». «Tverrfaglige temaer» heter neste del og den beskriver de tre tverrfaglige temaene som er felles for alle fag. Disse er «Folkehelse og livsmestring», «Demokrati og medborgerskap» og «Bærekraftig utvikling». De grunnleggende ferdighetene følger, og i denne planen er ferdighetene «Muntlige ferdigheter», «Å kunne skrive», «Å kunne lese» og «Digitale ferdigheter» inkludert.

Kompetansemålene for alle trinn er så beskrevet i punkter. I denne planen har de yrkesfaglige studieretningene fått egne mål. Så kompetansemålene som er beskrevet for studiespesialisende linje gjelder kun for denne gruppen elever. I tillegg til målene er det introdusert en del om underveisvurdering. Denne delen av opplæringen har fått et større fokus og det blir forklart i detalj hvordan underveisvurderingen kan se ut på hvert trinn. Siste hoveddel, «Vurderingsordning», omhandler standpunktvurdering og eksamen for både elever og privatister.

3.1.4 Hvordan blir hvorfor-spørsmålet besvart i læreplanen fra LK20?

Det første som møter deg når du går inn i læreplanen i norsk for LK20 er hoveddelen «Fagets relevans og sentrale verdier». Her blir det forklart hvorfor norsk er et viktig fag og hvilken relevans faget har for elevene. I denne delen står også en direkte årsak til hvorfor elevene skal lese skjønnlitteratur:

Norskfaget skal gi elevene litterære opplevelser og mulighet til å uttrykke seg kreativt og skapende. Lesing av skjønnlitteratur og sakprosa skal gi elevene mulighet til å reflektere over sentrale verdier og moralske spørsmål og bidra til at de får respekt for menneskeverdet og for naturen. (Utdanningsdirektoratet, 2020, s. 2)

Her blir det tydelig at i planen er det å formidle hensikten med skjønnlitteraturen for elevene er viktig. Videre kommer man inn på kjerneelementene. Disse skal gjøre hensikten med faget mer tydelig og mer konkret. Under «Tekst i kontekst» beskrives en annen grunn til hvorfor elevene skal lese skjønnlitteratur. I likhet med i LK06 bli begrepet «tekst» brukt, det omhandler både skjønnlitteratur og sakprosa. I læreplanen står det at «Elevene skal lese tekster for å oppleve, bli engasjert, undre seg, lære og få innsikt i andre menneskers tanker og livsbetingelser.» (Utdanningsdirektoratet, 2020, s. 2).

For hvert av de tverrfaglige temaene blir skjønnlitteraturens hensikt begrunnet. Da de tverrfaglige temaene ble introdusert var det mange som så for seg at skjønnlitteraturen kunne spille en viktig rolle, spesielt i formidlingen av temaet «Folkehelse og livsmestring». I planen blir skjønnlitteratur spesifikt nevnt som en måte for elevene å «bekrefte og utfordre elevenes selvbilde og dermed bidra til deres identitetsutvikling og livsmestring.» (Utdanningsdirektoratet, 2020, s. 3). Under «Demokrati og medborgerskap» blir hensikten forklart med at elevene, gjennom å lese skjønnlitteratur, kan få innblikk i andre livssituasjoner og utfordringer. I tillegg blir det nevnt at det kan bidra til at elevene utvikler «forståelse, toleranse og respekt for andre menneskers synspunkter og perspektiver, og det kan legge grunnlag for konstruktiv samhandling.» (Utdanningsdirektoratet, 2020, s. 4). Det siste temaet, «Bærekraftig utvikling», nevner også skjønnlitteraturens hensikt. Det beskrives i planen at elevene kan utvikle evnen til «å forstå og håndtere meningsmotsetninger og interessekonflikter som kan oppstå når samfunnet endres i en mer bærekraftig retning.» (Utdanningsdirektoratet, 2020, s. 4). For å få inkludert disse tverrfaglige temaene i norskfaget spiller altså skjønnlitteraturen en viktig rolle og relevansen er eksplisitt beskrevet.

På samme måte som i LK06 har ikke kompetansemålene noen forklaring på hvorfor, men de forklarer *hva* elevene skal lære. Jeg viser her til målene for VG1 studiespesialiserende

linje som omhandler skjønnlitteratur for å gjøre det klarere hva lærebøkene etter Fagfornyelsen bygger på:

- lese, analysere og tolke nyere skjønnlitteratur på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk
- reflektere over hvordan tekster framstiller møter mellom ulike kulturer
- kombinere virkemidler og uttrykksformer kreativt i egen tekstskaping
- greie ut om og drøfte norskfaglige eller tverrfaglige temaer muntlig

(Utdanningsdirektoratet, 2020, s. 12).

Kompetansemål fire på denne listen nevner ikke skjønnlitteratur spesifikt. Jeg velger likevel å liste det opp, da skjønnlitterære tekster kan være naturlig å inkludere i både norskfaglige og tverrfaglig tema.

3.1.4.1 Kritisk tenkning og planleggingsverktøyet

Ved innføring av ny læreplan, LK20, ble begrepet «Kritisk tenkning» viktig. Dette begrepet er med på å styrke viktigheten av å stille hvorfor-spørsmål i undervisningssammenheng. I «Overordnet del» av læreplanen forklarer de at: «Skolen skal bidra til at elevene blir nysgjerrige og stiller spørsmål, utvikler vitenskapelig og kritisk tenkning og handler med etisk bevissthet.» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 6). Hvis skolen har et ønske om at elevene skal stille gode kritiske spørsmål, må også elevene kunne forvente svar på spørsmålene de stiller.

På samme tid som den nye læreplanen ble publisert, lanserte UDIR et planleggingsverktøy som skal hjelpe lærere å planlegge. Det første punktet lærerne som bruker verktøyet skal fylle inn er hvorfor de skal ha undervisning om dette temaet og hvorfor de skal gjennomføre de aktivitetene de har valgt.

3.1.5 Hva er ulikt ved de to planene?

Den største forskjellen mellom planene når det kommer til svar på hvorfor-spørsmålet, er at LK20 tydelig har spesifisert hvilken relevans skjønnlitteraturen har for eleven. I LK06 blir det to ganger vist til hvilken hensikt skjønnlitteraturen har. Planen bruker også mindre tydelige begrep, da skjønnlitteratur eksplisitt kun blir nevnt en gang og ikke i sammenheng med en begrunnelse på hvorfor elevene skal lese eller jobbe med tekstene. LK20 har derimot mange begrunnelser på hvorfor elevene skal lese skjønnlitteratur. Her nevnes relevans direkte i begynnelsen av planen. I tillegg får man flere begrunnelser gjennom hele planen, blant annet under de tverrfaglige temaene. Det er tydelig at det er et større fokus på relevans i denne planen.

Som tidligere nevnt blir LK06 kalt en literacy-reform. En grunn til at det ikke er like stort fokus på hensikten bak skjønnlitteraturen i selg selv, kan være at fokuset heller er på ferdigheten lesing. Det som blir viktig å forklare for elevene er derfor å forklare hvorfor det er viktig å *lese*. Man kan kanskje si at skjønnlitteraturen i større grad blir et middel for å nå målet i LK06.

I planen fra Fagfornyelsen har kompetansemålene blitt komprimert med en tredjedel. Dette fører til færre mål som i større grad er konkrete og lettere å jobbe med for både lærere og elever. For å kutte ned så drastisk på målene må det ligge en god begrunnelse for de målene som står igjen, det letter også jobben med å forklare hvorfor det er akkurat dette man skal lære på VG1, for eksempel.

4.0 Intervju med elever og lærere: metode, funn og sammenligning

4.1 Metode og gjennomføring

4.1.1 Intervjuets hensikt

Jeg har gjennomført intervju av lærere og elever for å belyse problemstillingen i dette prosjektet. Intervju kan være både kvantitative og kvalitative. Etersom problemstillingen min etterspør tanker, refleksjoner, holdninger og erfaringer, har jeg gjennomført kvalitative intervju. Formålet med intervjuene har vært å få et innblikk i et utvalg lærere og elever sine tanker om hensikten med arbeidet med skjønnlitteratur. Jeg har sammenlignet tankene og svarene de to gruppene ga for å se om de samsvarer eller om det er ulike svar på hvorfor spørsmålet de er opptatt av. Målet med intervjuet var å finne ut hvilke svar lærerne gir, hva elevene synes om svarene de får og om det er mer fokus på relevans etter Fagfornyelsen.

Utgangspunktet mitt i valg av metode var å gjennomføre kvalitative intervju av lærere og kvalitativ spørreundersøkelse med elever. Tanken bak var å få en utfyllende kommentar fra et utvalg lærere, mens spørreundersøkelsen med elever kunne gjennomføres med en mye større gruppe elever, over et større geografisk område. I veiledning fikk jeg gode innspill om spørreundersøkelsen. Jeg kunne risikere å få resultater som ikke gikk i dybden på temaet, om jeg gjennomførte den typen undersøkelse jeg hadde tenkt. Hvis jeg heller valgte å gjennomføre gruppeintervju av elever kunne jeg gå mye mer i dybden og har muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål for å få frem flere interessante refleksjoner. Etter veiledning utarbeidet jeg dermed og gjennomførte kvalitative intervju med både lærere og elever.

4.1.2 Planlegging av intervju med elever og lærere

I planleggingsfasen før intervjuene kunne gjennomføres tok jeg mange viktige valg. Hvem jeg skulle intervju, hvilke spørsmål jeg ville stille og hvordan disse skulle formuleres, hvilke verktøy jeg trengte og hvor jeg skulle gjennomføre intervjuene var valg jeg støtte på før første intervju.

4.1.2.1 Om utvalget

Jeg har gjennomført et *strategisk utvalg* av informanter, det vil si en strategi for hvilke informanter man velger ut, for eksempel informanter man kjenner fra før eller informanter med ekspertise innenfor det temaet man ønsker å undersøke (Neteland, 2020, s. 54). For å være sikker på at jeg fikk intervju elever og lærere som følger ulike læreplaner (Lk06 og

LK20), var dette den beste metoden. Jeg jobber på skolen hvor jeg valgte ut informanter og det var derfor lettere for meg å rekruttere både lærere og elever som kunne belyse forskningsspørsmålene mine. En begrensning det strategiske utvalget har, er at man ikke kan generalisere slik man kan hvis man gjennomfører et tilfeldig utvalg. Ut fra spørsmålene mine kom jeg fram til at det jeg var ute etter ikke var å generalisere, men heller å få en kommentar fra en liten del av populasjonen for å belyse problemstillingen fra flere sider. I og med at jeg også gjennomfører analyse av læreplaner og læreverk var det viktig for meg å begrense intervjuet slik at det var mulig å gjennomføre med tanke på både omfanget på oppgaven og den tiden jeg har til rådighet.

For å utforske om det er mer fokus på relevans etter Fagfornyelsen og hvordan elevene stiller seg til hvorfor-spørsmålet, intervjuet jeg to elevgrupper, en fra VG1 og en fra VG2. Alle elevene går på studiespesialiserende studieretning. For å få en sammenheng mellom svar fra lærere og elever valgte jeg to læreren som takket ja til å bli intervjuet, for så å spørre deres klasser om noen kunne tenke seg å bli med på intervju. Det er alltid en risiko for at ingen melder seg når man stiller spørsmål om deltagelse i et slikt prosjekt. Likevel fikk jeg god respons i begge klassene, tre elever fra VG1 og fire elever fra VG2 takket ja til å delta. Før jeg kom inn i klassen hadde norsklæreren informert om prosjektet, dette ble nok en viktig faktor for at elevene valgte å bli med. Jeg gjorde det svært tydelig at det var helt frivillig å delta i intervjuet og jeg opplevde at de som meldte seg var genuint interessert i å være med.

Lærerne jeg intervjuet ble valgt fordi de underviste på studiespesialiserende linje. En annen viktig faktor var å ha en lærer som underviste VG1 og VG2 for å frem eventuelle forskjeller ved de ulike læreplanene de fulgte med klassene sine. De to lærerne hadde også ulike utdanningsbakgrunn og erfaring i læreryrket. Dette opplevde jeg som svært positivt i intervjuet, da de fikk frem mange ulike perspektiv, i tillegg til at de diskuterte seg imellom på bakgrunn av deres erfaring og utdanning.

4.1.2.2 Intervjutype, intervjuguide og pilotering

Med både lærere og elever gjennomførte jeg intervjuene i grupper. Hovedårsaken til det var at jeg fikk råd om at det kunne være en fin metode å gjennomføre med dette utvalget. En annen grunn var at deltagerne i intervjuet kunne komme på ting ved å høre på de andre i intervjuet snakke. Spesielt med elevene var det viktig for meg at de følte seg trygge og at jeg fikk frem noen gode refleksjoner. Jeg valgte derfor gruppeintervju, på bakgrunn av min erfaring med at elevene ofte sier mer om de er flere sammen. I tillegg kunne de spille videre på hverandre, noe som fungerte svært godt i begge intervjuene jeg gjennomførte med elever. De stilte flere ganger spørsmål til hverandre og kommenterte videre på det de andre sa. På den andre siden

hadde jeg nok også kunnet gått mer i dybden med hver elev om jeg snakket med en av gangen.

Når det kom til lærerne var jeg mer usikker på om jeg skulle ha individuelt eller gruppeintervju. Jeg gjennomførte gruppeintervju, mest fordi jeg håpet at de kunne spille på hverandre. De to lærerne hadde som tidligere nevnt ulik bakgrunn og håpet var at de på den måten skulle få frem spennende svar som utfylte hverandre eller at de hadde ulike meninger om temaene jeg tok opp. Jeg hadde nok fått gode svar i enkeltintervju med de to lærerne også, men da hadde jeg gått glipp av alle de gode oppfølgingsspørsmålene de stilte hverandre, i tillegg til diskusjonene de hadde seg imellom.

En side ved gruppeintervju jeg var oppmerksom på under intervjuet var gruppedynamikken. Det er ikke alle som er like komfortable med å ytre sin mening i grupper og det kan oppstå en dominerende deltager i intervjuet. Jeg var forberedt på at begge situasjonene kunne oppstå. For å unngå at noen ble stille og ikke deltok i samtalen planla jeg mange oppfølgingsspørsmål. Jeg hadde også god hjelp i lydtageren som frigjorde meg til å holde tak i samtalen og dra inn deltagere som ikke fikk eller tok ordet. Hvis det oppsto en situasjon hvor en deltager dominerte hele intervjuet var jeg forberedt på å dra inn de andre for å skape en diskusjon og fulgte nøye med at alle fikk ordet. Jeg opplevde ikke dette under noen av intervjuene, mye av årsaken tror jeg var at elevene gikk i samme klasse og var vant til å jobbe med hverandre. På den måten oppsto det ikke noen situasjoner som jeg kunne se hvor noen ikke fikk sagt det de ønsket. De to lærerne jeg intervjuet var kollegaer og diskuterte seg imellom gjennom hele intervjuet.

Formen på intervjuet var semistrukturerte gruppeintervju. Jeg tok utgangspunkt i en intervjuguide med planlagte spørsmål, men intervjuene var svært fleksible. Spørsmålene må ikke stilles i en bestemt rekkefølge i et semistrukturert intervju og man kan stoppe opp ved interessante temaer som dukker opp. Jeg lagde en intervjuguide til lærerne og en til elevene, de er vedlagt som vedlegg 3 og 4. De første spørsmålene i begge guidene er generelle spørsmål, hvor tanken bak er å få i gang en dialog og lette på stemningen. Dette var spesielt viktig i intervjuet med elever, hvor jeg ikke visste om de kom til å være nervøse. Spørsmålene i denne delen var av typen «Hvilken studieretning går dere på?» og «Liker dere å lese?». Etter at jeg har blitt bedre kjent med informantene stilte jeg spørsmål som var rettet mot å besvare problemstillingen min. Her var jeg opptatt av at det skulle være åpne spørsmål som kunne skape diskusjon i gruppene. I intervjuguiden med elever hadde jeg også spørsmål som viste til spesifikke tekster de hadde jobbet med i timene. Spørsmålene mine handlet om hvor vidt de husket å ha fått et svar på hvorfor de skulle jobbe med noe i undervisningen, derfor var det

lettere å spørre om en situasjon knyttet til en tekst. I tillegg til spørsmålene jeg hadde laget, forberedte jeg også en kolonne i intervjuguiden med mulige oppfølgingsspørsmål. Disse brukte jeg som stikkord under intervjuet for å føre samtalen rundt spørsmålene videre. I prøveintervjuet fikk jeg en god pekepinn på hvilke oppfølgingsspørsmål jeg kunne stille.

Før jeg gjennomførte første intervju gjennomførte jeg en pilotering. I piloteringen kan man sjekke at alt av utstyr som skal brukes fungerer som det skal og man får testet ut spørsmålene man skal stille. For at jeg skulle få autentiske svar og tilbakemeldinger på spørsmålene gjennomførte jeg testintervjuet med en lærer og en elev som går på videregående i min nærmeste familie. Jeg fikk gode tilbakemeldinger på spørsmålene mine og kunne forbedre intervjuguiden, i tillegg til at jeg fikk en anelse om hvilke oppfølgingsspørsmål som kunne stilles. Dette ble en vesentlig del av planleggingsfasen og en viktig faktor for at intervjuene ble vellykket.

4.1.3 Gjennomføring og erfaringer

Etter at informantene mine hadde takket ja til å delta på intervju fikk de utdelt et informasjonsskriv og en samtykkeerklæring. Fra lærerne trengte jeg samtykke på flere punkter, så jeg lagde derfor et skriv til hver av gruppene. Skrivene ligger vedlagt som vedlegg 1 og 2. I skrevet informerte jeg om formålet med intervjuet, hvordan intervjuet ville bli gjennomført, at det er helt frivillig å delta og at de vil bli anonymisert i oppgaven. Deltagerne måtte deretter signere på samtykkeerklæringen. På forhånd ble prosjektet godkjent av NSD, noe som var viktig for at jeg kunne behandle personopplysningene jeg samlet inn i intervjuene. Jeg gjennomførte intervjuene på skolen til elevene og lærerne. De kjente omgivelsene tror jeg førte til at informantene følte seg trygge. Det var i tillegg svært praktisk for alle parter, da de allerede var på skolen når intervjuene skulle gjennomføres. Spesielt for elevene tror jeg det at intervjuene foregikk i skoletiden hadde mye å si for at de ønsket, og kunne delta i intervjuet. Siden intervjuene ble gjennomført i grupper varte hvert intervju rundt 45-50 minutter.

Jeg brukte lydopptaker i intervjuet for å gjøre det lettere for meg å være deltagende i intervjuene. Jeg ønsket å være en aktiv lytter som stilte gode oppfølgingsspørsmål og fikk med alle deltagerne, ved å bruke lydopptaker kunne jeg da slippe å skrive så mye notater underveis. En annen grunn til å bruke dette utstyret er at opptakene ga meg mulighet til å lytte til diskusjonene flere ganger og det sikrer mer reliabel informasjon (Krogtoft & Sjøvoll, 2018, s. 206).

4.1.4 Transkribering og analyse

Etter at alle intervjuene var gjennomført transkriberte jeg dem. I transkripsjonen har jeg valgt å inkludere fyllord og pauser, i tillegg til å markere hvis informantene ler i intervjuet. Dette har jeg inkludert for å tydeliggjøre hva og hvordan det lærerne uttrykker ble kommunisert. De transkriberte intervjuene ligger vedlagt som vedlegg 5-7. Vedlegg 5 er intervjuet med lærerne, mens vedlegg 6 og 7 er intervjuene med elever. Jeg har lagt ved intervjuene for å gi innsikt i materialet jeg har brukt i oppgaven, samtidig som det er mulig for andre å bygge videre på funn jeg ikke har tatt videre i min oppgave. I analysedelen henviser jeg til de transkriberte intervjuene i fotnoter.

Metoden jeg har brukt i møte med intervjumaterialet er innholdsanalyse. Jeg følger da fem steg fra boken *En enklere metode* av Ann Kristin Larsen (2017) for å kode og organisere stoffet, før jeg videre ser etter mønstre i det kategoriserte materialet:

- Teksten kodes
- Kodene klassifiseres i temaer eller kategorier
- Datamaterialet sorteres etter disse kategoriene
- Datamaterialet undersøkes for å identifisere meningsfulle mønstre eller prosesser
- Identifiserte mønstre vurderes i forhold til eksisterende forskning og teorier, overførbar kunnskap etableres.

I kodingen av de transkriberte intervjuene hadde jeg forskningsspørsmålet «Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen av et utvalg elever og lærere?» som utgangspunkt. I tillegg undersøkte jeg om det var noen forskjell etter Fagfornyelsen. Jeg har gjennomgått intervjuene med mål om å finne svar lærerne og elevene ga på disse spørsmålene. Videre markerte jeg alle svarene og ga hvert svar en kategori som for eksempel «kompetansemål» hvis læreren begrunnet relevansen i kompetansemålene. Under arbeidet med koding og kategorisering fant jeg ut at det i all hovedsak var tre spørsmål jeg fikk besvart i alle intervjuene: «Hvorfor skal vi jobbe med skjønnlitteratur?», «Hva er utfordrende med å formidle/forstå svar på relevans?» og «Ser lærerne og elevene en forskjell i fokuset på relevans etter LK20?». Analysedelen er derfor organiserte etter disse spørsmålene.

For å tydeliggjøre skillet mellom informantenes svar og tanker fra mine kommentarer og vurderinger, har jeg delt avsnittene i analysedelen inn i redegjørelse av svar fra intervjuet og kommentarer. Jeg markerer mine tolkninger ved å skrive «kommentar». Sammenligningsdelen er mine refleksjoner over funnene, så den delen er ikke markert.

4.2 Funn - intervju med lærere

4.2.1 Begrunner lærerne arbeidet med skjønnlitteratur i undervisningen og hvordan begrunner de det?

Begge lærerne gir i begynnelsen av intervjuet uttrykk for at de ikke direkte begrunner for elevene hvorfor de skal jobbe med skjønnlitteratur. Gjennom samtalen dukker derimot mange begrunnelser opp. Selv om de kanskje ikke direkte forklarer begrunnelsene til elevene, kommer det indirekte frem i refleksjonene de gjør seg om egen undervisning. Lærer 1 uttrykker seg slik på spørsmål om hun forklarer for elevene hvorfor vi jobber med skjønnlitteratur:

Jeg må ærlig innrømme at jeg måtte reflektere mye over det, fordi at eehm.. jo man forklarer det, men samtidig så tror jeg de er veldig klar over at det er noe de har gjort i mange år på ungdomskolen og det er noe de på en måte ikke har så mye valg, det er bare en del av kompetansemålene.¹

Her kommer hun inn på det første svaret på hvorfor-spørsmålet; at det står i kompetansemålene. Læreplanen og kompetansemålene som er definert for det faget man underviser er styrende for hva elevene skal gjennom i løpet av et år. Likevel er det opp til lærerne å finne ut hvordan man skal nå disse målene, i tillegg til hvordan man velger å forklare hensikten med målene. Lærer 1 knytter det til at elevene ikke har noe valg når det kommer til de målene som er satt for dem og at sier også at «Det er jo en del av kompetansemålene. Uansett hvordan man vrir og vrenger på det, så skal du gjennom ulike deler av litteratur eller skjønnlitteratur.»²

Kommentar: Av det som blir sagt når det kommer til å begrunne en aktivitet med kompetansemålene tolker jeg av ordvalget at det kan oppfattes som noe negativt. Pragmatiske begrunnelser, som her å bruke kompetansemålene som begrunnelse, blir ikke oppfattet som en engasjerende måte å vise til hensikten bak skjønnlitteraturundervisningen av lærerne.

En annen refleksjon som dukker opp, er at det å begrunne hensikten med skjønnlitteraturen i undervisningen med at det står i kompetansemålene kan bli en hindring for det å oppleve gleden med skjønnlitteratur. Lærer 1 forklarer at de har om norrøn tid i hennes klasse og nevner «Voluspå» og «Håvamål» som tekster de har jobbet med. Hun stiller seg spørsmålet «Hva skal vi med det?»³. Hun fortsetter «Fordi det står i kompetansemålene, ikke

¹ Vedlegg 5: nr. 25

² Vedlegg 5: nr. 25

³ Vedlegg 5: nr. 60

sant, eller er det fordi vi vil de skal ha litt glede av spådommen til...(ler). Jeg vet ikke.»⁴. Kompetansemålene ligger som en begrunnelse til grunn for undervisningen, men det at de ønsker at elevene gjerne skal ha glede av skjønnlitteraturen uttrykker begge lærerne tydelig i intervjuet. På den andre siden nevner også lærer 1 et positivt aspekt ved å ha en læreplan med kompetansemål som grunnlag for undervisningen. «For derfor blir det en sånn trygg ting dette her med læreplanmålet, eehm, jeg tror jo mer jeg jobber med det, jo flinkere blir jeg. For meg er det ikke en unnskyldning, men en forklaring.»⁵.

Kommentar: Ut fra det lærerne diskuterer her tenker jeg at det å besvare hvorfor-spørsmålene til elevene med kompetansemålene kan både være en god start på en diskusjon rundt relevans, samt en trygghet for lærerne.

Et tema begge de to lærerne var interesserte i og hadde hatt diskusjoner om på skolen, var det å drive med «eksamenstrening» i undervisningen. Det vil si at det som blir den viktigste årsaken til hvorfor vi arbeider med ulike tema, inkludert skjønnlitteratur, er at de kan få bruk for det på eksamen. Lærer 1 forklarer det slik:

Det er litt som det vi snakket om på det møte, dette her med, jeg har hatt en tendens til eksamenstrening, rett og slett. De skal opp til eksamen og da må de være rustet for den eksamen, i stedet for å tenke at her, nå, er læring. Læring, kanskje å få gleden til å finne ut at hvorfor tenker jeg at den kan løses sånn?⁶

De forklarer begge to at de tenker på den avsluttende vurderingen som venter elevene på VG3 og at de føler de «skylder» elevene å forberede dem. De diskuterer at skolen har et bredere formål enn det å forberede dem til eksamen, men at det er vanskelig å ikke tenke på det når de kun vil dem det beste. De skjønner likevel at denne måten å begrunne hvorfor vi jobber med skjønnlitteratur kan virke demotiverende på elevene, «Men hvis vi skal begrunne alt i eksamen så blir det jo fryktelig, da blir det kjedelig. Det er ikke noe motiverende eller på en måte engasjerende å jobbe med.»⁷

Kommentar: Slutningen jeg trekker av det de forteller om eksamen som begrunnelse på hvorfor-spørsmålet er at det ender opp med å bli en hindring for læring, da det fort kan bli demotiverende å jobbe med stoffet hvis alt handler om eksamen. Grunnen til at de likevel bruker det som en grunn er at de vil at elevene skal være forberedt til sluttvurderingen VG3, i

⁴ Vedlegg 5: nr. 60

⁵ Vedlegg 5: nr. 30

⁶ Vedlegg 5: nr. 34

⁷ Vedlegg 5: nr. 63

tillegg til at det utelukkende er en effektiv strategi for å få elevene til å jobbe godt med et tema. Det er siste utvei, som lærer 1 kommenterer: «Det er siste mulighet når du ikke har noe mer, 'det her kommer på eksamen!' (Ler).»⁸

Ved hjelp av skjønnlitteratur kan man hjelpe elevene å se ulike perspektiv på verden, i tillegg til at de kan oppdage at man kan tolke en tekst ulikt ut i fra hvem man er og hva man har erfart i livet. Lærer 1 nevner at hennes klasse har lest novellen «Ung gutt i snø». Da opplevde hun at det var store forskjeller på hva hun som mor og med sin tidligere bakgrunn fikk ut av teksten, og tolkningene elevene gjorde seg. Lærer 2 knytter dette til eldre litteratur og kommenterer at:

jeg tror ungdommer i dag har godt av å ikke alltid få tekster som snakker til deres virkelighet. At de faktisk gjennom litteraturen kan utforske ulike verdensforståelser og samfunn, på en helt annen måte enn i historietimen og derfor har tekster mye ulike verdenssyn og hva vi tar med oss inn i det har en verdi i en sånn altså, overordnet del.⁹

Det å tolke og leve seg inn i andres virkelighet er noe de har diskutert i klassen, forklarer lærer 2. En annen vinkling på relevansen av skjønnlitteratur hun har forklart er det å kunne se verden fra et annet perspektiv. «Det er det vi jobber med i litteraturen, hvordan fungerer tekst og språk og det er overførbart til alle studieretninger de skal på.»¹⁰

Kommentar: I begrunnelsen som omhandler det å kunne se verden fra et annet perspektiv ser vi gjenspeiling av ideene fra den russiske formalismen og spesielt Viktor Sjklovskij.

På den andre siden er det også viktig å kunne knytte litteraturen til deres virkelighet. Lærer 2 sier at hun gjør dette ved å knytte det til deres referanserammer. Hun snakket om sosiale medier og knyttet det opp til kjerneelementene i den nye læreplanen.

hvorfor alle de her tekstene må forstås i en kontekst, vi tolker, vi leser en beskjed ulikt på mail enn på messenger, vi skriver ulikt. Hvordan kan vi bruke norsken for å forstå reality, det er jo fortellertekniske grep for å skape spenning og dramatikk, er det virkelig er det ikke virkelig?¹¹

⁸ Vedlegg 5: nr. 79

⁹ Vedlegg 5: nr. 38

¹⁰ Vedlegg 5: nr. 42

¹¹ Vedlegg 5: nr. 92

Selv om lærer 2 her viser til elevens referanserammer for å begrunne hvorfor vi skal lese skjønnlitteratur, kommenter hun også at «Jeg tror ikke det har noe verdi at sier det, de må kjenne det, de må oppleve det.»¹²

Kommentar: Som lærer kan man stå foran klassen og fortelle om hundre gode grunner til hvorfor man skal jobbe med skjønnlitteratur, men hvis de ikke får oppleve det selv kan det miste noe av effekten. Likevel tror jeg at det å begrunne hensikten med skjønnlitteraturundervisningen ved å vise til eksempler fra elevenes livsverden kan treffe mange unge. Det at tekster kan hjelpe deg å tolke situasjoner i hverdagen er en konkret begrunnelse til hvorfor vi skal lese skjønnlitteratur. At læreren tok opp dette som et tema kan være viktig, for det er ikke sikkert elevene selv hadde sett denne begrunnelsen. I klasserommet kunne man ha bygget videre på dette og diskutert hva de synes om denne begrunnelsen.

En annen begrunnelse for hvorfor vi leser og jobber med litteratur som stadig blir relevant er at det kan skape et fellesskap. Lærer 1 nevner i intervjuet at under hjemmeskoleperioden under Corona-pandemien ble litteratur som en måte å skape fellesskap igjen aktuelt. Som lærer 2 kommenterer, «Det var jo ikke noen hverdag mer.»¹³ Klassen til lærer 1 gjennomførte et litteraturprosjekt med blant annet dikt fra Gunvor Hofmo og en novelle av Frode Grytten, hvor de diskuterte det å gjennomgå en krise. «plutselig var det viktig å få dette her som en sånn fellesskap, dette er noe som forener oss, dette er noe som gir oss denne identiteten, vi er norske.»¹⁴

Kommentar: Under nasjonsbyggingen av Norge ble skjønnlitteratur et viktig bindeledd for å bygge opp en nasjonalfølelse blant folket og var noe man hadde felles. Etter at dette målet var oppnådd hadde ikke det å begrunne hensikten bak skjønnlitteraturen med en fellesskapsfølelse lengre like stor effekt. Det er interessant å se at under Corona-pandemien at denne begrunnelsen igjen ble viktig.

I intervjuet diskuterer lærerne at mange, spesielt unge, i dag har et massivt behov for å bli konstant underholdt. Lærer 2 sier at hun selv opplever at hun «scroller» på telefonen mens hun ser på noe på TV. Hun stiller spørsmål ved om vi kan få elever til å lese lengre verk i dag. Lærer 1 kommenterer at det er en treningssak og at skjønnlitteratur kanskje kan hjelpe dem å «se det at verden kan faktisk stoppe opp litt og det er der litteraturen er fantastisk. Spesielt bøker!»¹⁵

¹² Vedlegg 5: nr. 124

¹³ Vedlegg 5: nr. 46

¹⁴ Vedlegg 5: nr. 47

¹⁵ Vedlegg 5: nr. 96

Kommentar: Dette er nok noe mange elever kan kjenne seg igjen i, og da kan nok dette være viktig å forklare for dem. Det å lese skjønnlitteratur kan hjelpe dem å trene opp konsentrasjonen, slik at man klarer å holde seg til en ting av gangen. For elever på studiespesialiserende kan dette være ekstra viktig, da de trenger mye viljestyrke og konsentrasjon for å komme seg gjennom alt pensum på studiet. I begrunnelsen kan man også her ane et hint til Viktor Sjklovskijs tankegang om automatisering. At ved å lese litteratur kan vi motarbeide den automatiserte persepsjonen.

På et punkt er de to lærerne i gruppeintervjuet mitt uenige. De diskuterer om det er kommunikasjon eller estetikk som er hovedgrunnen til at vi skal arbeide med skjønnlitteratur. Lærer 1 mener at det er viktig å vise for elevene at kommunikasjon er en viktig begrunnelse til hvorfor vi leser skjønnlitteratur. «det er som jeg sier til elevene mine, norskfaget handler om kommunikasjon, det er hvordan ting blir formidlet, det er litt hvordan vi kan formidle, tekster, selv der, det er jo egentlig kommunikasjon det handler om.»¹⁶. Her sier lærer 2 seg uenig og forklarer at hun mener at norskfaget er et estetisk fag og at «innholdssiden i faget er på en måte kunst.»¹⁷. Hun kommenterer videre at kommunikasjon høres mer teknisk ut og at det er viktig å få frem at norskfaget også har en innholdsside. Lærer 2 kommenterer at:

Jeg vil ikke ha et teknisk norskfag, som bare er for at man skal bli flink til å skrive i andre fag, på en måte. Jeg vil ikke at det skal være et sånt verktøyfag. Jeg har lyst til at det skal ha en innholdsside.¹⁸

Lærer 1 på den andre siden legger til at en måte å forklare relevansen bak det å lese skjønnlitteratur kan være at man har mange fordeler ved å lese, som for eksempel det å utvide ordforrådet sitt. I tillegg til at man kan lære seg å sette ord på det man tenker og føler, noe som kan være en fordel i ulike relasjoner som for eksempel med en partner eller på arbeidsplassen. I intervjuet kom de frem til at de nok egentlig var enige egentlig, men at de brukte ulike måter å forklare norskfagets relevans på.

Kommentar: De ulike sidene de to lære representerer i diskusjonen henger sammen med det spenningsfeltet norskdidaktikken befinner seg i – mellom de humanistiske tradisjonene faget springer ut av og literacy (Fjørtoft, 2014, s. 18). Når man skal diskutere hensikten bak skjønnlitteraturundervisningen med elevene mener jeg at man kan inkludere begge sidene av denne saken for å besvare hvorfor-spørsmålet. Selv om man er uenige om

¹⁶ Vedlegg 5: nr. 67

¹⁷ Vedlegg 5: nr. 68

¹⁸ Vedlegg 5: nr. 106

hva hovedformålet til norskfaget er, kan man bruke begrunnelser fra begge sider for å finne gode grunner til hvorfor man skal jobbe med skjønnlitteratur. Det er diskusjoner som den de to lærerne hadde i intervjuet man ofte ønsker at elevene skal ha også. Da kan man komme frem til gode grunner i samarbeid og diskusjon med andre.

Et annet viktig aspekt vi kom inn på flere ganger i intervjuet, er lærerens rolle i skjønnlitteraturundervisningen. Dette er ikke et svar på hvorfor-spørsmålet, men det kommer frem i intervjuet at dette er en viktig del av det å formulere et svar på hvorfor, som elevene vil forstå og godta. Hvordan læreren presenterer stoffet og at hvor engasjert man er kan ha mye å si for om elevene ser hvorfor dette kan være nyttig for dem, diskuterer vi i intervjuet. Lærer 2 nevner blant annet at hun noen ganger føler at hun «svømmer» med elevene når de jobber med ulike emner, siden hun er nyutdannet lærer. Hun følger opp med at læreren egner seg bedre som veiledere enn forelesere i situasjoner hvor man skal jobbe med litteratur. Hvis man får til dette som lærer kan man være i en posisjon hvor man kan hjelpe elevene undersøke litteraturen selv og da kan de også kanskje selv se relevansen med det de jobber med.

det er så mye bedre når læreren er engasjert. Det smitter over. Det er lov å være begeistret på en måte. Jeg tror selv om det ikke alltid vekker, så tror jeg hvertfall at det har en verdi generelt, at vi går inn og tror på at det har en verdi.¹⁹

Kommentar: Det å være åpen med elevene om at dette er noe vi skal finne ut av sammen kan være et flott utgangspunkt for utforskende undervisning. Da kan man jo også avdekke mange grunner til hvorfor dette er relevant i løpet av prosessen.

Det å vise engasjement når man presenterer et tema eller i det videre arbeidet med stoffet, kommenterer begge lærerne at er svært viktig. Det at læreren selv vet hvorfor skjønnlitteraturen har en verdi og faktisk selv liker å lese har utrolig stor verdi. Elevene vil nok også kjenne igjen ekte engasjement og det er da en mulighet for at det smitter over, slik som lærer 2 nevner.

Kommentar: Denne måten å presentere skjønnlitteratur tror jeg har stor verdi for elevene. Det å begrunne hvorfor vi jobber med dette med ekte grunner man selv mener er viktige tror jeg har lettere for å nå inn til elevene enn for eksempel en begrunnelse i eksamen, som vi også har diskutert i intervjuet.

De to lærerne underviser mange ulike grupper på skolen, studiespesialiserende, yrkesfag, grupper med større andel jenter og grupper med større andel gutter. Lærer 1

¹⁹ Vedlegg 5: nr. 126

kommer inn på at man formidler ulikt til ulike elevgrupper. Hun kommenterer at hun for eksempel har en gruppe med nesten bare jenter, mens lærer 2 har flest gutter. Lærer 2 kommer frem til at hun bruker ulike begrunnelser i ulike grupper, i tillegg til at hun bruker mer tid på å begrunne relevans for noen grupper mer enn andre. Hun har blant annet en klasse med realister hvor hun sier hun bruker mer tid på å forklare relevans, fordi hun opplever at de generelt har en oppfatning av at skjønnlitteratur ikke har en verdi for dem. Lærer 1 kommer inn på noe av det samme når hun sammenligner yrkesfag og studiespesialiserende linje. Hun forteller at på yrkesfag er mye mer av temaene i norsken, inkludert skjønnlitteraturen, rettet mot yrkesretningen de har valgt.

4.2.1.1 Hvilke presiseringer av hvorfor-spørsmålet besvarer lærerne?

I intervjuet med lærerne stilte jeg åpne spørsmål for å få frem refleksjoner rundt forskningsspørsmålene mine. Formuleringen på spørsmålet for å få frem begrunnelser de bruker i sammenheng med hensikten bak skjønnlitteraturundervisningen var ofte «hvordan pleier du å forklare for elevene hvorfor de skal arbeide med skjønnlitteratur?» eller lignende. I kapittel 2 analyserte jeg hvorfor-spørsmålet «Hvorfor skal vi lære dette egentlig?» og lagde en liste med presiseringsforslag. Når spørsmålene stilt i intervjuet var så åpne, er det interessant å se hvordan lærerne svarer og hvilke presiseringsforslag de er inne på – og hvilke de *ikke* vier oppmerksomhet. Av de 7 presiseringsforslagene jeg har presisert i kapittel 2 kommer lærerne inn på og begrunner hensikten bak disse spørsmålene:

- F₁: Hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur?
- F₂: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om denne sjangeren?
- F₃: Hvorfor skal vi analysere skjønnlitteratur?
- F₄: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om litteratur fra denne tidsepoken?
- F₅: Hvilken nytte kan det å lære dette ha for min fremtid?
- F₆: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om akkurat denne teksten?

Det presiseringsforslaget som blir diskutert mest og blir begrunnet i dybden er «F₁: Hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur?». Lærerne diskuterer opptil flere ganger hensikten med å lese skjønnlitteratur og selve ferdigheten lesing ble også et tema. De diskuterte hensikten med å jobbe med blant annet sjangeren novelle og de kom også inn på hensikten bak det å analysere tekster. Når lærerne diskuterte F₃ var det ofte i sammenheng med vurderingssituasjoner. Tidlig i intervjuet ved spørsmål om hvorfor vi jobber med skjønnlitteratur kommer lærerne

inn på temaet eldre tekster. De reflekterer derfor over F₄ og spesielt tekster fra eldre tidsepoker blir forklart hensikten med. Her kommer de også med spesifikke eksempler som «Voluspå» og «Håvamål» og stiller seg spørsmål ved tekstutvalget, de diskuterer da «F₆: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om akkurat denne teksten?». Presiseringsforslag 5 diskuterer de også, de nevner tidlig elevenes fremtid i forbindelse med hvorfor-spørsmålet. Lærerne har elever som skal videre på universitet og de kobler flere ganger det å arbeidet med skjønnlitteratur som en måte å forberede seg på fremtiden.

Det siste presiseringsforslaget på listen er, «F₇: Hvorfor skal vi selv skrive skjønnlitteratur?» og dette spørsmålet blir ikke viet oppmerksomhet i intervjuet.

Kommentar: Det var nok dette tolkningsforslaget som var mest naturlig at vi ikke kom inn på under intervjuet. Jeg spurte ikke direkte om skriving og dette ble heller ikke et tema. En annen årsak kan være at det muligens er lettere å begrunne skriveopplæringen enn det er å forklare for elevene hva hensikten med lesing av skjønnlitteratur er. Da vi diskuterte hensikten med skjønnlitteraturundervisningen ble derfor lesing og analyse et større tema enn skriving av skjønnlitteratur.

4.2.2 Utfordringene ved å formidle relevans

Hovedmålet mitt med gruppeintervjuene med lærerne var å finne ut hvordan de formidlet hensikten bak arbeidet med skjønnlitteratur til sine elever. De er begge engasjerte i faget og beskriver ulike begrunnelser de bruker for sine grupper elever. Et spørsmål jeg ikke stilte direkte, men som vi likevel kom inn på, var hvilke utfordringer man som lærer møter når man skal besvare hvorfor-spørsmålet for en elevgruppe.

Den største utfordringen vi fort kommer inn på er vurdering. Vi diskuterte tidlig i intervjuet at eksamen ofte dukker opp som en begrunnelse for hvorfor vi gjør ulike ting i norsktimene. Dette opplevdes av lærerne som en «siste utvei» for å få elevene til å bli om mulig noe engasjert i et tema og de hadde også diskutert på skolen at de ikke skulle drive med eksamenstrening. Eksamen er jo den store avsluttende vurderingen for VG3 på studiespesialiserende linje, så at denne får stort fokus er ikke uten grunn. Det at de følte de skyldte elevene en forberedelse til eksamen, kom i veien for alle de andre gode begrunnelsene og engasjementet de egentlig hadde for faget. Videre diskuterte de også undervisvurderingen i faget som en utfordring. Lærer 1 forteller om et skjønnlitterært prosjekt de hadde i hennes klasse og da kommenterer lærer 2 hvordan vurdering kan oppfattes som en utfordring og også som en hindring i den utforskende undervisningen:

Det er det som er litt dumt synes jeg og, at ofte så skal det resultere i en skriftlig økt eller en karakter da, eee, at litteraturen blir et mål, nei, et middel for å nå målet. Jeg vet ikke helt, men det er er litt kjipt at når man til slutt skal sette en karakter, det krasjer litt, hvertfall når man jobber med historiske tekster da, for da, jeg har lyst til å utforske, ikke sant, at vi snakker om tolkninger og sånne ting, men så skal de skrive en analyse, hvis det da er på en måte, hvis teksten ikke forstås i kontekst, så er det fort gjort at analysen blir ikke så god som den kunne vært hvis man hadde fulgt oppskriften eller ikke sant.²⁰

De forteller også at vurderingen kan hemme elevenes tolkninger fordi de er redde for å ikke besvare oppgaven på den måten som læreren forventer eller oppnå den måloppnåelsen de ønsker på den teksten. Lærer 2 oppsummerer dette dilemmaet slik «Ja, at det kan være hemmende da, for det utforskende arbeidet man kanskje egentlig, jeg føler egentlig har mest verdi for læring»²¹

Kommentar: Hvis man har jobbet utforskende med en litterær tekst og elevene forsto hensikten bak lesingen og arbeidet med teksten, virker det som at vurderingen kommer som en hindring mot slutten. Det de diskuterer her er at vurderingen blir en hindring for arbeidet og kanskje også for gleden de kunne funnet i det litterære verket. Det er akkurat dette spennet mellom vurdering og utforsking som er så vanskelig å finne en balanse mellom. Her må man som lærer finne en metode hvor man kan ha utforskende undervisning, hvor elevene kan se relevansen i det de gjør, samtidig som man kan få gjennomført en underveisvurdering.

«'Ja, hva skal vi med dette her?'»²² forteller lærer 2 at hun noen ganger tenker i klasserommet. Dette er den siste utfordringen vi diskuterer i intervjuet, nettopp det at det kan være vanskelig for læreren selv å finne gode grunner til hvorfor vi skal jobbe med ulike skjønnlitterære tekster eller perioder. Hun utdyper at det kan ha noe å gjøre med det såkalte «praksissjokket», da hun er nyutdannet.

Kommentar: Det tar tid å opparbeide seg gode begrunnelser til hvorfor-spørsmålet, så jeg tror hun er inne på noe her. Men, tidligere i intervjuet nevnte også lærer 2, som har jobbet som lærer i mange år, at også hun jobber med å formidle relevans for elevene. Så dette virker å være en side av faget man jobber lenge med å finne gode begrunnelser for. Som tidligere nevnt forklarer man også relevansen ulikt til forskjellige grupper, noe som krever at man klarer å tilpasse seg de nye elevene. Som snart ferdigutdannet lærer vil jeg ta med meg alle de gode grunnene disse to lærerne har diskutert videre og jeg vil fortsette å diskutere hensikten bak skjønnlitteraturundervisningen med kollegaer og elever.

²⁰ Vedlegg 5: nr. 48

²¹ Vedlegg 5: nr. 50

²² Vedlegg 5: nr. 106

4.2.3 Har lærerne merket forskjell når det kommer til viktigheten av relevans fra LK06 til LK20?

Ved spørsmål om de opplevde at det er mer fokus på relevans etter Fagfornyelsen svarte først lærer 2 at hun ikke hadde tenkt på det. Etter å ha tenkt over spørsmålet igjen sier hun derimot at det har blitt et sterkere fokus i og med at «kjerneelementene skal jo på en måte styrke hva som egentlig er viktig i faget. Så det er jo mer fokus på hvorfor, igjennom de kanskje, men eee det gikk enda mer opp for meg når jeg jobbet med denne kompetansepakken.»²³. Hun forklarer at det i kompetansepakken var fokus på det å se fremover og finne ut hva målet med faget og undervisningen er. Hun kommenterer at det er der vi har muligheten til å jobbe med relevansen og finne gode svar på hvorfor vi gjør som vi gjør.

Kommentar: Kompetansemålene i norsk etter Fagfornyelsen er redusert med mer enn en tredjedel, så det lærer 2 svarer her tror jeg er en viktig refleksjon. For å komprimere antallet kompetansemål såpass mye ligger det en massiv jobb bak for å bestemme hva som er relevant for elevene å lære seg i løpet av tre år med norsk på videregående. Det betyr at de målene som står igjen etter Fagfornyelsen er nøye gjennomtenkt og det skal bety at det i praksis skal være lettere å forklare hvorfor dette er noe vi skal jobbe med i faget. Målet med arbeidet med kompetansepakken, å tidlig finne ut hva målet med undervisningen er, har fått et styrket fokus etter LK20. I planleggeren fra UDIR som jeg nevnte i kapittelet om læreplanene, har de begynt siden med hvorfor-spørsmålet. På den måten er det første man tenker på i planleggingen hvorfor man skal jobbe med akkurat dette temaet og hvorfor man skal ha de aktivitetene man har planlagt.

En annen forskjell etter Fagfornyelsen som lærer 2 kommenterer, er at hun ikke føler seg så bundet til å gå gjennom de litterære periodene kronologisk, «Der er det ikke et krav om at man skal gå kronologisk gjennom periodene eller, ikke sant, sånn som jeg tror de fleste føler det i eller opplever at LK06 legger føringer for da»²⁴

Kommentar: Det at lærerne føler seg mindre bundet til å følge en spesifikk rekkefølge, men heller ha fokus på tekst i kontekst kan være en fordel for utforskende undervisning. Det er lettere å ha flyt i undervisningen i stedet for at det blir oppstykket i perioder.

I LK20 er kritisk tenkning introdusert som et viktig begrep. Lærer 2 forteller at hun i sin klasse har begrunnet lesing av skjønnlitteratur med at kritisk tenkning er en viktig ferdighet å utvikle:

²³ Vedlegg 5: nr. 66

²⁴ Vedlegg 5: nr. 61

Da tok jeg opp det med kritisk tenkning, at det å lese både skjønnlitteratur og saktekster og kunne plukke fra hverandre hvordan noen prøver å overbevise oss om noe, enten eller om det er fordekt med masse språklige virkemidler, humor, ironi, eller om det er gjennom skjønnlitteratur. Kritisk tenkning vil si at vi klarer å finne ut av det, at vi klarer å kjenne det igjen, at ikke noen kan lure oss på en måte. Da var det, det var på Vg1 i fjor, da var det sånn 'hææ, ååh, er det det' (ler)²⁵

Kommentar: Ut fra svaret som eleven ga lærer 2, kan man se at en konkret grunn som dette kan føre til større forståelse hos elevene når det kommer til hvorfor vi leser skjønnlitteratur.

4.3 Funn - intervju med elever

4.3.1 Hvilke svar på hvorfor-spørsmålet knyttet til skjønnlitteratur har elevene fått og hva tenker de selv om relevansen?

4.3.1.1 VG1 – finnes det grunner konkrete nok?

I intervjuet med VG1 elever oppdaget jeg raskt at norsk ikke var favorittfaget til elevene og de uttrykte at de ikke syntes faget var veldig spennende. Vi brukte dette som utgangspunkt for å diskutere om det å få en god begrunnelse for hvorfor man jobbet med ulike tema i norsken kunne være med å snu måten man så på faget på, spesielt med fokus på skjønnlitteratur. En av elevene mente at selv om han fikk en utrolig god grunn ville han ikke ha jobbet mer med teksten. De to andre elevene kom frem til at det å kunne analysere en tekst var en ferdighet de kom til å få bruk for i fremtiden, fordi det ikke bare er tekster man kan analysere. Videre kom de inn på at det å kunne se ting fra ulike synsvinkler kunne være positivt. Dette kom de frem til fordi de hadde jobbet med novellen «Eg står her og skal slå opp med ei jente» og da hadde de fått i oppgave å lage en ny versjon av teksten. På den måten fikk de muligheten til å se situasjonen fra ulike perspektiv. De hadde ikke tenkt på dette som en grunn til hvorfor de skulle jobbe med teksten, men de oppdaget det under diskusjonen i intervjuet.

Under intervjuet viste jeg elevene et utdrag fra læreplanen de følger, som handler om relevans knyttet til ulike deler av norskfaget. Etter å ha lest utdraget uttrykte de at de syntes denne forklaringen passet bedre på programfagene de har, som for eksempel kommunikasjon. De følte ikke at forklaringen passet til norskfaget og tvilte til og med på om utdraget virkelig var fra læreplanen i norsk.

²⁵ Vedlegg 5: nr. 86

I intervjuet av denne gruppen kom det frem at det var svært viktig for dem at hvis de skulle få en forklaring på hvorfor, måtte det være en svært konkret forklaring. «En bra forklaring for meg er at jeg vil vite hvorfor jeg kommer til å bruke det..og hvordan.»²⁶ De nevnte også at hvis de hadde fått en forklaring på hvorfor de gjør ting i faget hadde det kanskje ført til at de kranget mindre med læreren. «Ja, så hvis vi hadde en novelle, liksom at dere skal jobbe med den fordi dere kommer til å bruke det da og da og da liksom. Enn å bare: Nå skal vi lese en novelle.»²⁷. Elev 2 følger da opp med at de forklaringene de får må være svært konkrete, «Veldig konkret må det være. I de minste detaljene.»²⁸

Kommentar: For disse elvene, som ikke er så veldig motivert for norskfaget i seg selv, er det kanskje enda viktigere at de får en forklaring før de begynner å jobbe, slik at de får muligheten til å reflektere over om dette kan være relevant for dem. Hvis de selv utforsker hvordan dette kan være interessant, kan det også hende de finner ut noe de ikke hadde tenkt på at kan være positivt med å lese skjønnlitteratur, slik som de gjorde under intervjuet.

Av presiseringsforslagene nevnt i kapittel 2 er det disse forslagene elevene på VG1 er diskuterer og besvarer i gruppeintervjuet:

- F1: Hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur?
- F2: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om denne sjangeren?
- F3: Hvorfor skal vi analysere skjønnlitteratur?
- F5: Hvilken nytte kan det å lære dette ha for min fremtid?
- F7: Hvorfor skal vi selv skrive skjønnlitteratur?

En av de første tingene elevene nevner når vi diskuterer det å få en grunn på hvorfor vi skal jobbe med skjønnlitteratur er det å analysere tekster. De kunne se nytten av det å analysere tekster og de kommer tilbake til dette temaet flere ganger i løpet av intervjuet. «F7: Hvorfor skal vi selv skrive skjønnlitteratur?» kommer elevene på VG1 også inn på. De forteller at i arbeidet med en novelle har de selv skrevet en ny versjon av teksten. Dette syntes elevene var gøy og en av elevene kommenterte at de da kunne se handlingen fra flere sider. Videre diskuterte elevene lesing av skjønnlitteratur i intervjuet, men dette ble ikke tema før jeg stilte spørsmål som førte dem inn på de baner. Når det kommer til sjanger nevnte elev 2 selv sjangeren novelle og kommenterer at det er viktig for henne å få en forklaring på når hun kan

²⁶ Vedlegg 6: nr. 102

²⁷ Vedlegg 6: nr. 146

²⁸ Vedlegg 6: nr. 147

bruke dette. F₅ ble også diskutert av elevene, elev 1 nevner at hvis det hadde vært noen hun kunne bruke resten av livet, så kunne hun lære det.

Kommentar: Denne elevgruppen var svært opptatt av at hvis de skulle ha en begrunnelse måtte den være svært konkret. En årsak til at de fokuserte på de tolkningsforslagene som de gjorde kan derfor være at det å diskutere for eksempel det å jobbe med ferdigheter som lesing skriving fører til svært korrekte begrunnelser. Det kan være lettere å se hvorfor det kan være lurt å jobbe med ferdigheten skriving. De nevnte selv at de lærte noe av skriveoppgaven de tok opp.

«F₄: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om litteratur fra denne tidsepoken?» og «F₆: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om akkurat denne teksten?» var de to eneste presiseringsforslagene som elevene ikke diskuterte under intervjuet.

Kommentar: Det å diskutere hvorfor man jobber med for eksempel eldre tekster og hvorfor vi jobber med akkurat denne teksten ble ikke diskutert. Dette kan ha samme årsak som det at de reflekterte mye over konkrete ferdigheter, at de ikke ønsker abstrakte ideer bak hensikten med skjønnlitteratur.

4.3.1.2 VG2 – gode grunner og lærerens rolle i formidling av relevans

VG2-elevene jeg intervjuet hadde mange tanker om skjønnlitteraturens relevans. På spørsmål om de har fått forklart hvorfor de skulle jobbe med og lese skjønnlitteratur var det første elevene svarte at det var fordi de skulle videre på universitetet eller at det de jobbet med kom til å være viktig til eksamen. Vi kom tilbake til dette temaet flere ganger i intervjuet og de hadde mange tanker om det å bruke eksamen som svar på hvorfor-spørsmålet. For det første nevner de at det kan være en faktor til at de som elever blir demotiverte. Elev 2 sier blant annet at «Jeg merker at jeg blir litt demotivert med en gang, bare sånn åh søren eksamen. Det nærmer seg og det kommer til å være mye forskjellig som kan komme opp. Så man må være forberedt på veldig mye.»²⁹ Det hun sier her er at når man nevner eksamen så blir tankerretningen skiftet til hvor mye man må kunne til eksamen eller tanker om hva som kan komme av tema der. På den andre siden kommenterte elevene også at hvis eksamen blir nevnt i forbindelse med et tema de liker, kan det bli sett på som noe positivt.

Kommentar: Å bruke eksamen som et argument kan derfor være svært ømfintlig, da det er veldig individuelt fra person til person om de blir motivert eller demotivert ut fra om de liker temaet det er snakk om. Det man kan si omtrent helt sikkert er at et tema nok aldri

²⁹ Vedlegg 7: nr. 159

kommer til å treffe hele klassen, så det å bruke det som en hovedbegrunnelse eller eneste svar på hvorfor-spørsmålet kan virke mot sin hensikt.

Elevene kommenterer også en annen side ved det å bruke eksamen for å begrunne hensikten med skjønnlitteraturundervisningen. De nevner at dette ikke gjelder norsklæreren deres, men at det er noe som mange lærere på generell basis har en tendens til å gjøre, kanskje ubevisst. De sier at de ofte får en følelse av at lærerne synes synd på elevene fordi de må lære noe om et tema eller for at dette er et tema som kan oppfattes som vanskelig og at det derfor er synd på dem om det kommer på eksamen. Elev 4 forklarer det slik:

Eksamen er veldig, det er veldig tungt for oss å måtte ha eksamen, veldig synd på oss som må ha eksamen (ler). Ja, men man får litt følelsen av det. Det er sånn inntrykk man får, det er mye sånn at det er veldig synd på oss som må gjennom dette her og det er jo utrolig demotiverende.³⁰

De mener at selv om det er positivt at lærerne har sympati med dem, er det bedre om de viser engasjement i timene og oppmuntrer dem i de temaene de underviser. De legger spesielt vekt på at hvis dette er noe som blir formidlet i begynnelsen av en time, setter det tonen for hele undervisningen og de blir fort demotivert.

Kommentar: Dette er et veldig spennende poeng, og er nok kanskje noe som mange lærere ikke tenker over der og da, men som de kanskje kan kjenne seg igjen i om elevene kommenterer det.

Å kunne forstå andre kulturer og se ulike perspektiv er en konkret begrunnelse elevene kommer inn på. De nevnte at siden de går på en studieretning som involverer helse, er det viktig for dem å kunne forstå andre menneskers situasjon, selv om de selv ikke har opplevd noe lignende. I intervjuet diskuterte vi en tekst de hadde jobbet med og hvilke begrunnelse vi hadde for å jobbe med akkurat den teksten. I den forbindelse nevnte de at det var viktig for dem å få en forståelse for hvorfor «Det er ganske viktig, sånn for min del, men tanke på motivasjon og alt dette her.»³¹ Det at de fikk en begrunnelse utover at det er på pensum, var viktig for elevene og flere nevnte at motivasjonen økte når de fikk et svar på hvorfor de skulle jobbe med teksten. Videre diskuterte vi diktsjangeren og da sier elev 1 at det hadde vært positivt med en innledning til teksten hvor de fikk forklart hvordan diktet er og hvorfor de skal lese det «Da hadde det vært gøyere og lettere å følge med.»³² Når de kommer inn på dette

³⁰ Vedlegg 7: nr. 165

³¹ Vedlegg 7: nr. 126

³² Vedlegg 7: nr. 130

temaet diskuterer de også at det hadde vært positivt med en oppsummering av teksten i etterkant. De kunne ha tenkt seg en diskusjon rundt hvorfor både før og etter man arbeidet med skjønnlitteratur. Elev 1 gir et eksempel på hvordan dette kunne gjennomføres i klassen:

For eksempel hvorfor vi skal ha det og så etter vi har hatt det "hvorfor hadde vi om dette her". Fordi når vi er ferdig med noe, så går vi rett over på noe annet på en måte. Det er ikke noen avslutning på noe.³³

Kommentar: Det at man oppsummerer i etterkant kan være med å hjelpe elevene til å samle det de har lært og det kan også øke sjansene for at de husker noe rundt teksten i etterkant.

I diskusjonen om det er viktig med en forklaring på hvorfor, kommenterer elev 4 at hun er uenig i at man trenger en forklaring på hvorfor man leser og arbeider med en tekst. Hun mener at siden de har valgt studiespesialiserende linje, burde det være en begrunnelse i seg selv. Siden de har valgt en linje hvor de mest sannsynlig skal studere, vil det kunne være en motivasjon i seg selv, siden de vet at man trenger gode karakterer for å komme seg inn på det studiet de ønsker. Elevene forklarer også at de hadde klare forventninger til studiet før de begynte, så de vet hva de gikk til, derfor kommer det ikke som en overraskelse at det er mye pensum og de trenger derfor ikke en forklaring på alt de skal gjennom. De er motivert av andre faktorer, nemlig at de ønsker seg et spesifikt yrke som krever et visst snitt for å komme inn. Det det vil si er at de egentlig ikke trenger en forklaring på hvorfor-spørsmålet.

Kommentar: Et utgangspunkt i motivasjonen de har for å komme inn på studiet, i tillegg til noen andre, konkrete begrunnelser, kan kanskje virke motiverende på elevene. På den måten kan de se flere sider av hensikten med skjønnlitteraturundervisningen og det er minsker kanskje også sjansen for å bli demotivert hvis de hele tiden må bruke sitt fremtidige yrke som motivasjon. Ofte trenger man mer enn en grunn for å forstå hvorfor man jobber med noe, så det at læreren hjelper med å vise eller at de selv utforsker flere svar på hvorfor kan være positivt. Å bruke fremtidig studie og yrke som en hovedgrunn og motivasjon til hvorfor man går på denne linja derimot, tror jeg det kan fungere godt for mange.

Videre er et annet svar på hvorfor-spørsmålet som elevene nevner at ved å lese skjønnlitteratur kan du bli flinkere til å se flere sider av en sak. Dette er ikke en begrunnelse noen har fortalt dem, men noe de har merket selv. De kommenterer at det er gøy å finne ut hvorfor man jobber med ting selv og at de lærer av det.

Kommentar: Det at elevene selv har kommet frem til svar på hvorfor-spørsmålet tror jeg er svært positivt. Slik som lærerne i intervjuet mitt også kommenterte er det lettere å bli

³³ Vedlegg 7: nr. 140

både mer engasjert og det blir lettere å huske stoffet når man selv har opplevd at det kan være nyttig.

Tidlig i intervjuet kommer elev 1 inn på at det for henne er viktig at det hun lærer på skolen har relevans for hennes fremtidige yrke. Hun uttrykte et ønske om at mer av tiden på skolen ble brukt til programfagene som er rettet mot helsefaget. Hun klarte ikke se hvordan hun i sin fremtidige hverdag skal bruke kunnskap om for eksempel *Et dukkehjem*. Vi diskuterte videre om en forklaring på hvorfor dette kan være relevant for dem i fremtiden hadde hjulpet på motivasjonen. Elev 4 kommer da med et mulig svar på hvorfor vi skal lese skjønnlitteratur og hvorfor vi skriver i norskfaget som er relevant for en som skal bli sykepleier. Hun forklarer at:

Så for eksempel hvis du skal bli sykepleier, så må du jo skrive journaler og sånt, ikke sant. At på en måte norskfaget kan gå litt igjen i det, at man har en forståelse for faget. At liksom ... At man klarer å formulere seg godt, det gjelder jo med lesing også - utvide ordforråd og sånt.³⁴

Kommentar: Det at elevene selv får tenke over relevansen av de temaene de jobber med kan være veldig nyttig og da kan man komme frem til gode begrunnelser som den elev 4 kom frem til her. Begrunnelsene som elevene selv finner ut av kan være mer individuelle og mindre generelle enn de begrunnelsene som læreren har kommet frem til og formidler til klassen. Det å gi elevene tid til å finne ut av hvordan de kan få bruk for dette i fremtiden eller hvorfor de gjør ulike aktiviteter i klasserommet kan derfor virke veldig positivt, både for elever og lærere.

Elevene på VG2 diskuterte alle presiseringsforslagene bortsett fra «F7: Hvorfor skal vi selv skrive skjønnlitteratur?». I intervjuet kom temaet om lesing av skjønnlitteratur opp fort og dette ble reflektert over ved flere anledninger. De diskuterte også ulike sjangre og at det var viktig å få en forklaring på hensikten bak arbeidet med de ulike sjangrene. Renessansen var et tema de hadde om på tidspunktet jeg intervjuet elevene. Når det kom til den perioden, som de ikke syntes var så interessant, mente de at det var viktig med en begrunnelse på hvorfor man jobber med den tidsepoken. «F6: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om akkurat denne teksten?» var også et tema og *Et dukkehjem* var blant tekstene vi diskuterte. Her kom det frem at det var viktig for dem å få forklart tekstvalget, spesielt tekster som også hadde vært pensum på ungdomsskolen. Det å analysere skjønnlitteratur, presiseringsforslag F3, hadde elevene mange tanker rundt. De kommenterte på hensikten med det å analysere og de kunne se både positive og negative sider med å jobbe med denne ferdigheten.

³⁴ Vedlegg 7: nr. 104

Det eneste presiseringsforslaget VG2-elevene ikke kommer inn på i intervjuet er «F7, Hvorfor skal vi selv skrive skjønnlitteratur?».

4.3.2 Hvilke likheter og ulikheter ser man mellom VG1 og VG2?

Den største forskjellen mellom VG1 og VG2 er hvilke svar på hvorfor-spørsmålet de kunne komme på. VG2 hadde for det første en større mengde svar på hva hensikten med skjønnlitteraturundervisningen er. De diskuterte i større grad mellom seg og kom frem til flere ulike sider av saken. En årsak til dette kan være at elevene på VG2 hadde en ide om hva de ønsket å gjøre i fremtiden og kunne på den måten lettere se hvordan man kunne begrunne hensikten med skjønnlitteraturundervisningen.

En annen faktor som utgjorde en stor forskjell mellom de to gruppene var holdningen til faget. Mens VG2-elevene kunne se noe positive sider med innholdet i faget, syntes VG1-elevene det var mer utfordrende å finne eller godta grunner bak hensikten med skjønnlitteratur-undervisningen. For VG1 var det utrolig viktig at hvis de skulle være interesserte i det som foregikk i klasserommet måtte begrunnelsen være utrolig konkret. VG2 på den andre siden kommenterte at de kunne bruke for eksempel valg av linje som en begrunnelse i seg selv. Det viser at motivasjon og holdninger til faget har utrolig mye å si for motivasjonen og hvor mottagelig man kanskje er for å ta imot en begrunnelse på hvorfor vi jobber med noe.

En viktig del av analysen har vært å undersøke hvilke presiseringsforslag klassene diskuterte. Begge elevgruppene reflekterte over omtrent alle tolkningsforslagene, men de presiseringene som *ikke* ble besvart var ikke de samme. For VG1 var det presiseringsforslagene som gikk ut på hvorfor man jobber med en spesifikk tidsepoke og en spesifikk tekst som ikke ble diskutert, mens på VG2 var det skrivning av skjønnlitteratur som ikke ble tema i intervjuet. Som nevnt var VG1-gruppen svært opptatt av konkrete begrunnelser og de var i mindre grad motivert for norskfaget i seg selv. Det de diskuterte i intervjuet var generelt hvorfor vi skulle lese skjønnlitteratur, da dette ble mer konkret for dem. Tekstutvalg og hvorfor vi jobber med ulike tekstepoker ble kanskje ikke diskutert fordi det ikke var like konkret. De diskuterte, til forskjell fra VG2, det å skrive skjønnlitteratur selv. I oppgaven de fikk om å skrive et alternativ til en novelle klarte de å se hensikten som lå bak, det var altså konkret nok for gruppen. For VG2, som i større grad var positive til norskfaget og skjønnlitteratur, ble mange ulike sider av hensikten med skjønnlitteraturens hensikt diskutert. Det å skrive skjønnlitteratur var det eneste presiseringsforslaget som ikke dukket opp i intervjuet.

4.4 Sammenligning og oppsummering av intervju

Jeg har i arbeidet med denne oppgaven vært opptatt av både hvordan lærerne formidler relevans og hva elevene mener om svarene de får eller finner selv. For å oppsummere analysen av intervjuene vil jeg derfor sammenligner funnene fra de to gruppene. Gruppene hadde mange like tanker rundt relevans og flere av de samme temaene dukket opp i alle intervjuene.

Engasjement som en viktig faktor for å formidle både relevans og leseglede var et tema som lærerne kom innom flere ganger i gruppeintervjuet. De var enige om at lærerens rolle i formidlingen av relevans gjorde at sjansen for at budskapet nådde frem til elevene var større. Elevene forklarte noe lignende. De diskuterte at det var viktig for dem at lærerne faktisk likte faget sitt og at de uttrykte at de selv er interesserte i det temaet de underviste. De knyttet dette til det at mange lærere virket å synes synd på dem fordi de måtte gjennom noe de anså som vanskelige tema. Her kunne altså elevene heller tenkt seg at læreren var positivt innstilt til temaet de skulle ha om og at dette skinte gjennom. På den måten ble læreren i seg selv en grunn til hvorfor de skulle jobbe med skjønnlitteratur, fordi de genuint var interessert i det selv og dette smittet over.

Elevene knyttet videre dette sammen med det å begrunne undervisningen med at de skal opp til en eksamen. Dette opplevde elevene som noe negativt, da de begynte å tenke på eksamen og ble stresset. De kommenterte at det ble en negativ begrunnelse fordi det virket som læreren selv syntes det var et vanskelig tema og syntes synd på elevene fordi de måtte gjennom dette. Lærerne hadde et noe lignende syn på det å bruke eksamen som svar på hvorfor vi jobber med noe, men de hadde en annen begrunnelse for hvorfor de gjorde det. De diskuterte at det å bruke eksamen som begrunnelse ikke var noe de ville, men noe som dukket opp som en begrunnelse fordi de følte at de skyldte elevene det. De to gruppene har i grunn samme tankegang om at man ikke burde bruke eksamen som begrunnelse for hvorfor man gjør ting i undervisningen. Det som gjør at begrunnelsen ikke fungerer er at elevene ikke tolker begrunnelsen som at lærerne gjør det for at de føler de skylder dem det, men fordi de selv synes tema er vanskelig og synes synd på dem. Det elevene ønsker seg er en lærer som er engasjert i faget og som viser hvorfor dette er viktig med genuine forklaringer som de tror på selv. I intervjuet med lærerne oppfatter jeg det som at de virkelige brenner for faget begge to og at de har utrolig mange gode grunner til å jobbe med skjønnlitteratur. Så det at eksamen som begrunnelse skal være den viktigste ødelegger for de andre grunnene og den ekte gleden

de sitter inne med. Dette er en interessant situasjon som jeg skal ta med meg videre inn i lærerkarriæren.

En annen utfordring til hvorfor-spørsmålet knyttet til skjønnlitteratur som begge gruppene kom inn på, er at vurderingssituasjoner ofte ødelegger for svarene man har kommet fram til rundt relevans. Elevene og lærerne kommenterer i intervjuet at det man ender opp med etter å ha jobbet med en tekst alltid er en vurdering. Poenget med å diskutere hvilken relevans skjønnlitteratur kan ha for elevene faller da bort, fordi det i praksis virker som om det eneste realistiske svaret på hvorfor vi jobber med teksten er fordi man skal levere en analyse. Lærerne kommenterer noe lignende, Lærer 1 forteller blant annet om et fint skjønnlitterært prosjekt de jobbet med som fikk svært god respons fra elevene. Så blir det hele litt kunstig når man skal ende det hele med en vurdering. Da kommer de refleksjonene og det utforskende arbeidet de har gjort i andre rekke, for nå er det vurderingen som er viktig.

Når det kommer til forskjellene mellom den gamle og den nye læreplanen er det et tydelig skille mellom svarene til elevene og lærerne. Lærerne har en tydelig forståelse av hva som er annerledes etter Fagfornyelsen og klarer å se at faget skal være mer utforskende for eksempel, i tillegg til at relevans har fått en større betydning i den nye planen via begrep som for eksempel dybdelæring og kritisk tenkning. Elevene på den andre siden har ikke helt den samme forståelsen av hva som er forskjellig. Dette kan nok være fordi mange elever ikke setter seg inn i læreplanen, men heller ser at læreren forteller hva de skal gjøre og hvorfor. For VG1 elevene var det vanskelig å se hva som var nytt med faget, en årsak til det kan være at de ikke har noe å sammenligne med. De er da avhengige av at læreren forteller litt om hva som gjelder nå og hva som er viktig etter Fagfornyelsen.

I forhold til hvilke presiseringsforslag de ulike gruppene kom frem til var det både likheter og forskjeller. Lærerne og VG2 kom inn på alle presiseringer bortsett fra spørsmålet som omhandlet skriving av skjønnlitteratur. Dette tolkningsforslaget kom derimot VG1 inn på. De hadde hatt en skriveoppgave som hadde satt spor og de kunne tydelig se relevansen i det å øve på skriving. Som nevnt i analysen var dette en elevgruppe som ønsket konkrete svar, så det å diskutere skriving førte til konkrete begrunnelser. VG1 svarte til forskjell fra de to andre gruppene ikke på presiseringene som gikk ut på tekstutvalg og tidsepoke. En grunn til dette kan være at de ikke har kommet til tema i norskfaget hvor dette er relevant enda. VG2 har i større grad hatt om litteraturhistorien, så det at de diskuterer dette temaet er mer naturlig. Det samme gjelder lærerne, de underviser i litteraturteori og det er de som velger ut tekster til elevene, så det er naturlig for dem å nevne dette i et intervju.

5.0 Lærebokanalyse

Lærebøker er noe både elever og lærere bruker ofte i skolehverdagen. Mange lærere bruker boka i undervisningen, da stoffet som er i bøkene allerede er tilpasset elevenes nivå. Jeg er opptatt av å finne ut hvordan bøkene jeg skal analysere begrunner skjønnlitteraturundervisningens plass i norskfaget. Det andre målet med kapittelet å finne ut om det er noen forskjell på måten bøkene forklarer relevansen etter Fagfornyelsen 2020. I introduksjonen av LK06 og LK20 skrev jeg om forskjellene på hvor vidt relevans fikk en viktig plass i de ulike læreplanene. Jeg kom frem til at det er et mer tydelig fokus på hvorfor elevene skal lære om ulike tema i den nye planen. Derfor vil analysen undersøke om bøkene også følger denne trenden.

5.1 Metode

5.1.1 Kvalitativ dokumentanalyse

I lærebokanalysen er metoden jeg har brukt kvalitativ dokumentanalyse. Denne metoden går ut på å gjennomføre en innholdsanalyse av dokumenter, i mitt tilfelle lærebøker. Jeg har brukt bøkene *En enklere metode: veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode* skrevet av Ann Kristin Larsen (2017) og *Analyse i praksis: en håndbok for masterstudenter* av Trine Anker (2020) som utgangspunkt for gjennomføringen av analysen. En innholdsanalyse egner seg svært godt i møte med store mengder materialer (Anker, 2020, s. 40). Siden jeg i analysearbeidet skal orientere meg i fire lærebøker, var det viktig for meg å bruke en metode som gjorde det mulig å raskt orientere seg i den store mengden materiale for å finne det som var relevant for oppgaven. Målet med denne typen analyse er ifølge Larsen «systematiske undersøkelser av innholdet i dokumenter. Da blir dokumentene gjennomgått på en systematisk måte for å kunne registrere, kategorisere og analysere innholdet.» (s. 120).

Jeg har brukt de fem stegene fra boken *En enklere metode*, som jeg også brukte i intervjudelen, for å gjennomføre innholdsanalysen:

- Teksten kodes
- Kodene klassifiseres i temaer eller kategorier
- Datamaterialet sorteres etter disse kategoriene
- Datamaterialet undersøkes for å identifisere meningsfulle mønstre eller prosesser
- Identifiserte mønstre vurderes i forhold til eksisterende forskning og teorier, overførbar kunnskap etableres.

(Larsen, 2017)

På bakgrunn av den store mengden materiale jeg har undersøkt i oppgaven, mener jeg dokumentanalyse var et godt valg av metode. Jeg fikk raskt oversikt over store mengder tekst og ved å samle alle funn i tabeller ble det enklere å se sammenhengene og finne svar på spørsmålene mine. En utfordring med metoden er at man kan stå i fare for å ikke plukke opp alle svar på spørsmålene man har stilt seg i gjennomlesingene. Siden analysen ikke er, eller kan, gjennomføres av et dataprogram kan man ikke garantere at noe har blitt utelatt. For å redusere sjansene for at dette skulle skje har jeg gjennomført mange gjennomlesinger. Videre har jeg også etter de første innledende lesningene gått i dybden på de delene som var mest aktuelle. På den måten ble en mindre del av materialet gjennomgått i dybden og jeg kan da være mer sikker på at viktige begrunnelser har blitt oversett.

5.1.1.1 Utvalg

I valget av lærebøker har jeg utført et strategisk utvalg. «*Strategisk utvelging* er basert på at vi systematisk velger personer eller enheter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen.» (Thagaard, 2018, s. 54). Målet med lærebokanalysen er å undersøke og få besvart deler av forskningsspørsmålet «Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i læreplaner og lærebøker, og begrunnes det på samme måte etter Fagfornyelsen?» For å kunne belyse spørsmålet gjennomførte jeg derfor et strategisk utvalg. Kriteriene jeg brukte for å velge ut lærebøker var følgende:

- Lærebøkene måtte være lærebøker i norsk
- Lærebøkene måtte være skrevet for VG1 studiespesialiserende studieretning
- Lærebøkene måtte ha publisert en lærebok etter Fagfornyelsen på det tidspunktet jeg begynte lærebokanalysen

En begrensning av utvalget var at jeg måtte velge lærebøker ut fra de bøkene som var publisert på det tidspunktet hvor jeg begynte arbeidet med oppgaven. På det tidspunktet jeg begynte arbeidet med oppgaven var det kun de to læreverkene jeg analyserer i denne oppgaven som hadde publisert bøker etter Fagfornyelsen. I løpet av perioden jeg har skrevet oppgaven har flere bøker blitt publisert. Jeg har ikke sett på bøkene som ble publisert etter jeg gjorde utvalget til oppgaven min og begynte analysen.

5.1.1.2 Koding og kategorisering

I arbeidet med koding av lærebøkene har jeg i første omgang undersøkt bøkene som helhet med mål om å finne svar på dette forskningsspørsmålet:

- Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i læreplaner og lærebøker, og begrunnes det på samme måte etter Fagfornyelsen?

Etter at jeg i den innledende undersøkelsen hadde markert funn i lærebøkene i sin helhet, fokuserte jeg så på de delene som omhandlet skjønnlitteratur mer inngående. I delene som hadde for eksempel sakprosa som tema er det logisk å ikke inkludere begrunnelser for hvorfor man skal lese skjønnlitteratur. Disse delene ble derfor ikke viet mer oppmerksomhet etter de innledende gjennomlesingene.

I kodingen var målet å markere alle forklaringer på hvorfor-spørsmålet i alle lærebøkene, i tillegg til oppgaver som kunne føre til refleksjon eller diskusjon rundt hvorfor-spørsmålet. Jeg kategoriserte så alle begrunnelsene i to tabeller med kategoriene «Begrunnelser i kapitlene» og «Oppgaver relatert til relevans» (Vedlegg 8). Jeg valgte å organisere materialet i tabeller fordi det gjorde det lettere å sammenligne funnene.

5.1.1.3 Å finne sammenhenger og mønstre

For å besvare de delene av forskningsspørsmålet som var målet for denne delen av oppgaven har jeg sammenlignet funnene for å finne mønstre. Måten sammenligningen er organisert på er ved å vise til funn fra begge versjonene fra hver lærebok hver for seg. Deretter sammenligner jeg disse to versjonene. Til slutt i kapitlet oppsummerer jeg lærebokanalysen ved å sammenligne verkene på tvers. I den delene av analysen hvor jeg analyserer bøkene hver for seg markerer jeg mine refleksjoner med «kommentar» underveis. I sammenligningsdelene er ikke dette markert, da disse delene er mine tanker om hva som er likt og ulikt. Der det kommer tydelig frem hvilken lærebok jeg refererer til vil jeg kun vise til sidetall i analysen.

5.2 Om lærebøkene

5.2.1 Grip teksten 2013

Grip teksten VG1 (2013) er utgitt av Aschehoug forlag og er skrevet av Berit Helene Dahl, arne Engelstad, Ingelin Engelstad, Ellen Beate Hellne-Halvorsen, Ivar Jemterud, Arne Torp og Cathrine Zandjani. Læreboka er basert på LK 06, revidert etter 2013. Den følger læreplanmålene for studiespesialiserende linje Vg1 og ble utgitt i 2014.

Læreboka består av 7 kapitler og er på 462 sider. Hvert kapittel blir innledet med en side hvor det blir forklart hva elevene skal lære i denne delen av læreboka. Etter siste kapittel finner elevene tekstsamlingen. Den er delt inn i en sakprosa- og en skjønnlitteraturdel. Det er 4 kapitler i boka som tar for seg temaet skjønnlitteratur, i tillegg til skjønnlitteraturdelen i tekstsamlingen. Det er disse kapitlene som er utgangspunktet for analysen, selv om jeg i første lesning har sett på boka i sin helhet.

Grip teksten har 3 forskjellige oppgavetyper. «Tenkepause», «Oppsummeringsspørsmål» og «Oppgaver». «Tenkepause»-oppgavene dukker opp underveis i kapitlene og er ment som en refleksjon rundt det som blir diskutert i kapitlet. På slutten av hvert kapittel møter elevene «Oppsummeringsspørsmål», som er korte spørsmål som får elevene til å oppsummere kapitlet. «Oppgaver» er større oppgaver som er inkludert både ved slutten av hvert kapittel og som oppgaver til tekstene i tekstsamlingene. Disse oppgavene er svært varierte og kan bestå av for eksempel skriveoppgaver, skuespill og leseprosjekt.

5.2.2 *Grip teksten 2020*

Grip teksten VG1 ble utgitt i 2020 av Aschehoug Undervisning. Forfatterne av læreboka er Mads Breckan Claudi, Elisabeth Solberg Holm, Endre Brunstad, Agnete Andersen Bueie, Elin Aanes og Sigrun Bones. Den er basert på den nye læreplanen, LK20 og er basert på kompetansemål for VG1 studiespesialiserende linje.

Læreboka er på 464 sider og er inndelt i de 5 hoveddelene «Velkommen til norskfaget!», «Litteratur», «Ferdigheter», «Språk» og «Grip tekstene». Hver hoveddel er deretter delt inn i til sammen 13 kapitler. Den siste delen, «Grip tekstene», er en tekstsamling med en del med skjønnlitteratur og en med sakprosa. Til forskjell fra *Grip teksten 2013*, har ikke den nye utgaven en introduksjonsside til hvert kapittel som forteller hva elevene skal lære. Det er i denne læreboka 5 kapitler som har skjønnlitteratur som hovedtema, i tillegg til at man finner skjønnlitterære tekster med oppgaver i tekstsamlingen.

Oppgavetyperne i *Grip teksten 2020* er de samme som i utgaven fra 2013, «Tenkepause», «Oppsummeringsspørsmål» og «Oppgaver». I tillegg er det lagt til et introduksjonsspørsmål til hvert kapittel som virker som en tankevekker og kanskje som en måte å aktivere førkunnskap. Spørsmålene er markert med en pil ved begynnelsen av kapitlet.

5.2.3 *Moment 2013*

Lars August Fodstad, Magnhild Glende, Martin Minken, Audhild Norendal og Tor Ivar Østmoe er forfatterne bak *Moment VG1*. Læreboka ble utgitt av Cappelen Damm forlag og er

basert på læreplanen LK06, som ble revidert i 2013. Denne utgaven av boka ble utgitt i 2014 og den er basert på læreplanmålene for norsk VG1 studiespesialiserende linje.

Læreboka er inndelt i 9 kapitler og har i tillegg en tekstsamling til slutt i boka med en sakprosa- og en skjønnlitteraturodel. Boka består av til sammen 511 sider. Ved begynnelsen av hvert kapittel har de, i likhet med *Grip teksten* (2013), valgt å ha med en del hvor det blir forklart hva eleven skal ha lært ved avsluttet arbeid med kapittelet. Av 9 kapitler er det 5 kapitler som tar for seg skjønnlitteratur som tema. Videre har også skjønnlitteraturodelen i tekstsamlingen mange skjønnlitterære tekster med tilhørende oppgaver.

Moment har 3 ulike oppgavetyper: «Før du leser», «Oppgave underveis» og «Oppgaver». «Før du leser»-oppgavene begynner hvert kapittel, det er oppgaver som skal få eleven til å tenke over noe sentralt ved temaet før de begynner å lese. «Oppgaver underveis» er alt fra korte oppsummerings spørsmål til større aktivitetsoppgaver som for eksempel en skriveoppgave. Den siste oppgavetypen, «Oppgaver», kommer ved slutten av kapittelet og består av større oppgaver som får elevene til å for eksempel forberede en presentasjon eller skrive en tekst.

5.2.4 *Moment 2020*

Forfatterne av *Moment VG1* er Lars August Fodstad, Martin Minken, Audhild Norendal, Camilla Gudmundsdatter Magnusson, May Lånke, Tor Ivar Østmoe, Marte Blikstad-Balas, Ole Hjortland og Pål Antonsen. De er blanding av forfattere som var med å skrive forrige utgave og nye forfattere. Boka er skrevet for studiespesialiserende linje VG1, med utgangspunkt i den nye læreplanen LK20.

Læreboka er delt inn i fire hoveddeler: «Språket i bruk», «Demokrati og medborgerskap», «Kultur og litteratur» og «Språket som system». Disse hoveddelene er igjen delt opp i kapitler, 9 til sammen. Til slutt i boka har forfatterne på samme måte som i 2013-versjonen inkludert en tekstsamling. Denne er delt inn i «Saktekster», «Episke tekster», «Lyriske tekster» og «Dramatikk». Det er til sammen 3 kapitler i boka som tar opp temaet skjønnlitteratur, i tillegg til tekstene og oppgavene i tekstsamlingen.

I likhet med forrige utgave har *Moment 2020* oppgavetyperne «Før du leser» og «Oppgaver underveis». En endring har forfatterne gjort på den siste oppgavetypen, den heter i denne versjonen «Oppgaver til kapittelet» og er delt inn i «Mindre oppgaver» og «Større oppgaver». De mindre oppgavene er oppsummerings spørsmål til kapittelet, mens de større oppgavene er oppgaver som går ut på å for eksempel jobbe sammen i grupper for å løse en større oppgave eller å skrive en lengre tekst.

5.3 Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i *Grip teksten* 2013

5.3.1 Hvordan blir hvorfor-spørsmålet besvart i kapitlene?

Den første forklaringen elevene møter i *Grip teksten* er i forbindelse med norsk som kommunikasjonsfag. Her forklarer lærebokforfatterne at «Siden hensikten med tekster er å kommunisere, begynner vi med å gi deg noen kommunikasjonsmodeller som kan sette tekster inn i en sammenheng.» (s.12).

Kommentar: Det at forfatterne knytter hensikten bak arbeidet med skjønnlitteratur til kommunikasjon, henger sammen med at LK06, som nevnt i innledningen, er en literacy-reform. Det vil si at ferdigheter som kommunikasjon som det blir beskrevet her blir satt høyt. I revideringen av læreplanen i 2013 ble fokuset på de grunnleggende ferdighetene styrket, noe som kan være en annen grunn til at hvorfor-spørsmålet blir besvart på denne måten i læreboka.

Videre blir tekstenes nytteverdi koblet til det å orientere seg i samtiden vår. Lærebokforfatterne kommenterer at de er av stor betydning for at vi skal kunne forstå, i tillegg til å orientere oss i samfunnet vårt. I samme kapittel viser de også til en annen forklaring bak skjønnlitteraturens relevans: «Fiksjonstekstene – romaner, film, teater osv. – kan føre oss inn i en fantastisk og eventyrlig verden, svært forskjellig fra hverdagen vår.» (s. 25).

Neste, og siste forklaring på hvorfor-spørsmålet, møter elevene 96 sider senere. Delen hvor begrunnelsen blir beskrevet omhandler lyrikk og går ut på at gjennom å lese lyrikk kan man se det hverdagslige på en helt ny måte. «Diktet frigjør oss fra det nøkterne og saklige forholdet vi vanligvis har til tingene og virkeligheten, og gir oss et nytt perspektiv, større enn det hverdagslige og større enn oss selv.» (s. 121).

Kommentar: Her er begrunnelsen basert på russisk formalisme og særlig poeng fra Viktor Sjklovskij sin artikkel «Kunsten som grep». I artikkelen diskuterer han hvordan litteratur og kunst kan motarbeide automatisert persepsjon og økonomisering av sansene våre (Claudi, 2013, s. 23). Her introduserer han også begrepet *underliggjøring*. Det går ut på at vi gjennom kunsten skal kunne se verden på en annerledes eller fremmed måte, vi skal kunne «betrikte det vanlige som noe underlig.» (Claudi, 2013, s. 24). Det de beskriver i sitatet fra læreboka over er det Sjklovskij forklarer som *underliggjøring*.

5.3.2 Fører noen av oppgavene til refleksjon rundt relevansen av skjønnlitteratur?

I denne versjonen av *Grip teksten* møter elevene kun én oppgave som fører til refleksjon rundt relevansen av skjønnlitteratur. Den lyder: «Hvorfor kan tekster fra fortida være viktige for oss

som lever nå?» (s. 27). Her skal elevene drøfte hvorfor tekster fra eldre tid kan være relevante for oss i dag.

Kommentar: Dette er en oppgave som kan føre til refleksjon fra elevene rundt relevans og her har også læreren muligheten til å dra oppgaven ut i en større diskusjon om relevans.

5.4 Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i *Grip teksten 2020*

5.4.1 Hvordan blir hvorfor-spørsmålet besvart i kapitlene?

Grip teksten med LK20 som utgangspunkt har betydelig mange flere svar på hva som er hensikten bak arbeidet med skjønnlitteratur enn utgaven fra 2013. Allerede på side 12 møter elevene den første forklaringen. Her har forfatterne introdusert et dikt og skriver at «Den lille diktlesningen viser hvordan litteraturen ofte kan si mye om store spørsmål på liten plass. Den setter ord på noe vi ikke helt visste, noe vi ikke hadde tenkt på, noe vi ikke visste at vi kunne tenke.» (s. 12). Videre drar lærebokforfatterne linjer til dagens samfunn og forklarer for elevene at tekstene de omgir seg med kan hjelpe dem å trekke tråder til dagens samfunn.

Kommentar: Dette er en grunn som kan gi mening for elevene, enda mer konkret hadde derimot begrunnelsen vært om den ble fulgt opp av et konkret eksempel.

På side 13 møter elevene en annen årsak til hvorfor de skal lese skjønnlitteratur. For det første, som det står i læreboka, er:

Den gode litteraturen er kjennetegnet ved at den inviterer leseren til å se verden på nye måter. Gjennom overraskende bruk av bilder, tankevekkende formuleringer eller uventede motiver viser den oss verden fra en annen vinkel enn vi er vant med. Den oppfordrer oss til å være nysgjerrige. (s. 13)

Forklaringen blir utdypet ved å stille spørsmål til hva et dikt som ble introdusert i kapitlet gjør. Forfatterne viser så at det diktet gjør, er å vise oss noe uvant med det som er kjent for oss, det åpner opp for spørsmål rundt ting vi vanligvis ikke ville tenkt over.

Kommentar: Her er det også den russiske formalismen som har satt sine spor og det er det er Sjklovskijs begrep underliggjøring som ligger til grunn.

På side 18 blir skjønnlitteraturens hensikt knyttet opp mot et utdrag i kapitlet. Forfatterne kommenterer at utdraget «viser hvordan møtet med nye mennesker kan få oss til å se oss selv med helt nye øyne.» (s. 18). Her er relevansen til skjønnlitteraturen knyttet opp til at man kan lære mer om seg selv gjennom å se andre perspektiver.

Kommentar: I denne begrunnelsen kan man ane Fagfornyelsen tverrfaglige tema «folkehelse og livsmestring». For både lærerne og elevene er dette en forklaring man kan bygge videre på og skape en diskusjon rundt dette temaet. Her viser lærebokforfatterne hvordan skjønnlitteraturen kan være en bidragsyter til å hjelpe elevene å se seg selv i møte med andre mennesker.

Hensikten med å lese skjønnlitteratur blir så knyttet opp mot kulturmøter, «Ved å lese om disse møtene kan vi få innblikk i andres levemåter, men også bli utfordret og bevisstgjort på hvordan vi selv tenker og lever.» (s. 19). Det blir forklart i læreboka at skjønnlitteraturen kan kaste lys over både positive og negative kulturmøter. I samme del av kapittelet forklarer lærebokforfatterne hva stereotyper og fordommer er. I den sammenheng viser de hvordan litteratur, som for eksempel gode bøker, kan utfordre disse fordommene vi innehar.

Kommentar: I læreplanen er det et kompetansemål som går på å «drøfte kulturmøter og kulturkonflikter med utgangspunkt i et utvalg samtidstekster» (Utdanningsdirektoratet, 2020, s. 12).

Det er da svært naturlig å forklare hvorfor samtidstekster kan være et godt utgangspunkt for å drøfte kulturmøter og kulturkonflikter, slik de har gjort i denne læreboka.

De neste forklaringene på hvorfor-spørsmålet i læreboka finner elevene i hoveddelen om litteratur. Her møter de et introkapittel til temaet, i tillegg til egne kapittel om lyrikk, episk diktning, og dramatisk diktning. I introkapittelet går man virkelig i dybden på hvorfor-spørsmålet, her får elevene introdusert mange begrunnelser til hvorfor de skal lese og arbeide med skjønnlitteratur. Den første begrunnelsen viser hva litteraturen kan gjøre for elevene om de vil utforske den:

Plutselig får du tilgang til tanker som andre har tenkt til andre tider og på andre steder, følelser som andre har kjent, opplevelser som andre har hatt. Alt du trenger å gjøre, er å la blikket gli langs linjene. Det er ikke rart man sier at å åpne en bok er som å gå inn i en annen verden. (s. 49).

Her drar forfatterne av læreboka blant annet linjer til eldre litteratur ved å kommentere at elevene kan få innblikk i tanker fra andre tider. Litt lengre frem i samme del av kapittelet møter elevene enda en begrunnelse for å lese eldre tekster, nemlig at vi kan «få øye på tenkemåter vi ikke lengre er vant med, perspektiver som virker fremmede.» (s. 50).

Neste begrunnelse går ut på at litteraturen kan gi oss tilgang til store mengder kunnskap og erfaring og at det kan hjelpe oss å finne svar på alle mulige spørsmål vi måtte ha.

På samme side blir det nevnt at tekstene kan hjelpe oss å «stille nye spørsmål, til å finne nye svar eller til å tenke tanker vi ikke har tenkt før. Den kan åpne nye perspektiver på verden, på oss selv, på livet vi lever.» (s. 49). Videre får elevene forklart følelsene litteraturen kan fremkalle i oss, som å bli sjokkert, rørt, såret, provosert eller støtt. De blir fortalt at litteraturen kan føre til noe vi kan tro på, ønske oss eller frykte og at vi derfor må være oppmerksomme og kritiske i møte med tekster. Her drar forfatterne inn viktige begrep fra LK20, nemlig kritisk tenkning og kjerneelementet kritisk tilnærming til tekst.

Lærebokforfatterne prøver også å vise elevene at skjønnlitteraturen kan være en måte for dem å utvide sin egen verden:

Ved å skape fiktive situasjoner, steder, personer eller konflikter kan skjønnlitteraturen vise oss sider ved vår vanlige verden som vi ikke får øye på ellers, og den kan la oss oppleve og erfare ting som vi ikke har mulighet til å oppleve i vårt virkelige liv. (s. 50).

Kommentar: Det å kunne se sider ved vår verden som vi ikke ellers hadde sett er et argument som flere andre begrunnelser i denne boka bygger på den russiske formalismen.

Læreboka forklarer også at skjønnlitteraturen kan hjelpe oss å besvare de virkelig store spørsmålene som «Hva betyr det å være menneske? Hvordan skal jeg leve livet mitt? Hvordan skal vi leve sammen?» (s. 51). Til slutt i dette introkapittelet blir elevene introdusert for litteraturen som et mulig fellesskap, både mellom alle de som leser og med karakterene i tekstene vi leser. «Dessuten: I dette tekstuniverset finnes det uendelige muligheter til å engasjere seg, fordype seg og drømme seg bort i alt det store og lille som finnes – og som ikke finnes – her i verden.» (s. 51).

I kapittelet om lyrikk får også elevene begrunnet relevansen bak arbeidet med denne sjangeren. Den første begrunnelsen lyder slik: «Noen dikt skildrer en stemning, en følelse eller en erfaring som vi kan leve oss inn i eller kjenne igjen. Andre etterlater spørsmål i oss eller viser oss ting vi kanskje ikke har tenkt på før.» (s. 70). En annen begrunnelse som dukker opp i kapittelet er at dikt noen ganger kan samle store tanker i komprimert form.

Episk diktning er neste sjanger som blir gjennomgått i læreboka og her møter elevene flere begrunnelser som svarer på hvorfor de skal jobbe med sjangeren. Først får elevene forklart at mytologiske fortellinger og skapelsesfortellinger kan gi svar på store spørsmål som hvordan verden ble til og hva skjer med oss når vi dør. For å gå i dybden på hvorfor det kan være viktig å arbeide med episk diktning viser lærebokforfatterne til filosofen Martha C. Nussbaum, som mener at:

forteljingar er viktige for demokratiet: For at vi skal kunne respektere meiningane og synspunkta til andre, må vi ha evne til å tenkje oss til korleis verda ser ut for dei. Når vi les forteljingar om andre menneske, får vi nettopp eit slikt høve til å sjå verda frå ståstaden til nokon andre. (s. 96).

Det at skjønnlitteraturen kan fungere som et «treningsrom» blir også forklart i boka. Elevene får forklart at skjønnlitteraturen kan gjøre det mulig for oss «å prøve ut våre egne tankar, haldningar og verdjar på ein måte som ikkje har konsekvensar for oss sjølv.» (s. 96). Til slutt i delen om episk diktning forteller forfatterne av boka til elevene at:

Dessutan er den gode forteljinga ein stad vi kan flykte til eller drøyme oss vekk i: I litteraturen kan vi få på oppdagingsferd i nye verder. Frå pulten, senga eller sofakroken kan vi reise frå det trygge og kjende og ut i det ukjende. Når vi kjem heim igjen, er vi alltid like heile – og som regel litt klokare. (s. 96).

5.4.2 Fører noen av oppgavene til refleksjon rundt relevansen av skjønnlitteratur?

I likhet med forklaringer på hvorfor spørsmålet i kapitlene i *Grip teksten 2020*, er det også mange flere oppgaver som oppfordrer til refleksjon rundt relevans enn i den eldre versjonen fra 2013. I denne læreboka møter elevene 5 oppgaver som har refleksjon rundt hensikten med arbeidet med skjønnlitteratur som mål. Alle oppgavene spør ikke direkte om at elevene skal besvare hvorfor-spørsmålet, men de kan føre til at elevene ser tydeligere hvorfor de skal lese skjønnlitterære tekster.

I begynnelsen av kapittel 1 om kulturmøter i tekster, møter elevene et spørsmål før kapittelet begynner: «Har du lest en tekst i det siste hvor du fikk innblikk i en annen kultur?» (s. 17). Kommentar: Dette spørsmålet kan føre elevene inn i en tankerekke som viser hvordan skjønnlitteratur kan gi oss innblikk i andre kulturer. Her fra kan man også videre diskutere skjønnlitteraturens relevans i et bredere perspektiv om man ønsker. Som i så mange andre situasjoner er man da avhengig av at læreren ser denne muligheten og oppfordrer og spiller videre på spørsmålets potensiale.

Neste oppgave omhandler dikt og lyder kort og konkret: «Hva kan man bruke dikt til?» (s. 72). Dette spørsmålet spør mer direkte om relevans. Her må virkelig elevene tenkte seg om for å finne gode grunner til hva man kan bruke dikt til.

Kommentar: Dette kan også være utgangspunkt for en klassediskusjon hvor man kan komme frem til konkrete svar på hva man kan bruke dikt til, som gir mening for elevene.

På side 98 skal elevene diskutere hensikten med å lese og analysere litteratur: «Diskuter kva vi kan lære gjennom å lese og analysere litteratur, og kva vi kan bruke denne lærdommen til.».

Kommentar: En typisk aktivitet i norskfaget er analyse av ulike skjønnlitterære tekster. Det å ha en oppgave som har som formål å diskutere hvorfor man gjør dette kan ha stor verdi for elevene. Det at oppgaven også etterspør hva vi kan bruke denne lærdommen til fører til tanker om hva elevene kan bruke denne ferdigheten til i fremtiden.

Oppgavene elevene har møtt frem til dette punktet i læreboka har vært kortere diskusjonsoppgaver som skal kunne fremprovosere en diskusjon i klassen med tema relevans. På side 99 møter elevene den første større oppgaven som har som mål å få elevene til å besvare hvorfor-spørsmålet. Oppgaven går ut på å skrive en fagtekst og spørsmålet elevene skal besvare i teksten er hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur? Som støtte kan de bruke begrunnelsene og perspektivene de finner i kapittelet.

Den siste oppgaven som omhandler skjønnlitteraturens relevans hører til en av tekstene i tekstsamlingen og lyder: «Les tre av tekstene og ta stilling til disse påstandene. a) Skjønnlitteratur kan få mennesker til å bli engasjert i miljøspørsmål.» (s. 307).

5.5 Sammenligning av de to versjonene av *Grip teksten*

Ettersom de to versjonene av *Grip teksten* jeg har undersøkt er skrevet med bakgrunn i to ulike læreplaner har jeg sammenlignet de to versjonene. Hensikten er å få frem ulikheter og likheter mellom bøkene med tanke på hvordan elevene får besvart hvorfor-spørsmålet. En viktig forskjell mellom bøkene er at det er helt forskjellige forfattere bak de to bøkene. Dette kan være med å forklare mange av endringene på både form og innhold, i tillegg til skiftet til ny læreplan, som setter føringer for innholdet i lærebøkene.

Fra 2013 til 2020 versjonen av læreboka har det blitt gjort flere endringer på strukturen til læreboka. I versjonen fra 2013 er boka delt inn 7 kapitler som tar for seg hovedtemaene. I læreboka etter Fagfornyelsen er kapitlene først inndelt i 5 hoveddeler som igjen er inndelt i kapitler som alle har tilknytning til hovedtemaet. Inndelingen i hoveddeler gjør at mitt førsteinntrykk av læreboka er mer oversiktlig og strukturert. *Grip teksten* fra 2020 har også et innledende kapittel «velkommen til norskfaget» hvor elevene får introdusert ulike deler av faget, blant annet blir skjønnlitteraturens relevans begrunnet allerede her i det første kapittelet. I *Grip teksten* fra 2013 hadde hvert kapittel en introduksjon hvor elevene fikk forklart hva de skulle lære i kapittelet. I LK06 er det et større fokus på *hva* elevene skal lære, så det er naturlig at denne delen er inkludert som en introduksjon til kapittelet. I versjonen fra 2020

derimot, er denne delen fjernet. I Fagfornyelsen er man opptatt av at elevene skal utforske stoffet selv, og en begrunnelse bak å fjerne denne delen fra boka kan være at elevene selv skal finne ut *hva* som er viktig i kapittelet, i tillegg til *hvordan* og *hvorfor* de skal lære dette. Her er det også opp til læreren å legge opp til undervisning som hjelper elevene finne svar på disse spørsmålene.

Den første forklaringen elevene møter i læreboka *Grip teksten* fra 2013 sier at hensikten til tekster er å kommunisere. Dette er et utsagn som i stor grad er i tråd med læreplanen læreboka følger, LK06, som blir karakterisert som en literacy-reform. I læreboka fra 2020 finner man ikke dette samme fokuset på kommunikasjon. Der blir derimot hensikten med skjønnlitteraturen begrunnet på en rekke forskjellige måter. Dette gjør forfatterne for eksempel ved å vise at skjønnlitteraturen kan utfordre fordommer, vise oss nye måter å tenke på og lære oss å tenke kritisk. Dette er nok den største forskjellen mellom de to bøkene når det kommer til forklaringer på hvorfor-spørsmålet. Det er en betydelig forskjell på hvor mye oppmerksomhet relevans blir viet i de to bøkene. Dette ser man tydelig i tabell-oversikten over begrunnelser funnet i kapitlene i de to bøkene (Vedlegg 8).

En annen forskjell mellom lærebøkene er at begrunnelsene man finner i versjonen etter LK20 kan virke mer konkrete. En grunn til dette kan være fordi begrunnelsene blir bygget opp med gode eksempler, i tillegg til at måten relevansen er forklart på er svært rettet inn mot elevene som målgruppe og deres livsverden. Hvert kapittel som omhandler litteratur i denne versjonen begynner også med et spørsmål rundt hvorfor, en refleksjon eller et svar på hvorfor-spørsmålet. Dette minner om måten å legge opp undervisningen på som det blir oppfordret til i planleggeren fra UDIR, som jeg introduserte i innledningen. Her kommer *hvorfor* først i planleggingen før man videre bygger opp opplegget rundt temaet man skal undervise. Kapitlene i læreboka har en lignende oppbygging, da de ofte begynner med *hvorfor* og bygger videre derfra.

I analysen har jeg også undersøkt oppgavene i bøkene som handler om skjønnlitteraturens relevans. På dette punktet er det også store forskjeller mellom de to versjonene av *Grip teksten*. I læreboka fra 2013 møter elevene kun én oppgave som fører til refleksjon rundt relevans. Elevene skal i oppgaven reflektere over relevansen til tekster fra fortiden. De resterende oppgavene i boka hjelper læreren å tilrettelegge undervisningen etter LK06, da oppgavene er mer rettet rundt det å opparbeide seg ferdigheter. Det er for eksempel et stort fokus på ferdighetene som går på å kunne analysere ulike tekster. I tråd med læreplanen og dens fokus på grunnleggende ferdigheter, er det dette oppgavene har som mål. I *Grip teksten* fra 2020 er det 5 oppgaver som får elevene til å reflektere over relevansen til

skjønnlitteratur. Oppgavene legger opp til at elevene selv skal finne ut hvilken relevans for eksempel lyrikk har for dem, noe som er i tråd med Fagfornyelsen ønske om utforskende undervisning. I læreboka er det både mindre krevende refleksjonsoppgaver om relevans, men også større oppgaver som for eksempel en skriveoppgave hvor elevene skal skrive en fagtekst om akkurat spørsmålet «*hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur?*». En av oppgavene spør også om at elevene skal diskutere hva man kan lære av å analysere litteratur. Her kan man se en tydelig forskjell mellom bøker basert på LK06 og LK20. LK06 er mer fokusert på selve ferdigheten og hva som må til for at eleven skal tilegne seg denne, enn hva de faktisk får ut av det. Dette har derimot læreboka etter Fagfornyelsen inkludert.

I de to versjonene av *Grip teksten* er det stor forskjell på hvilke tolkninger fra kapittel 2 som blir besvart - og hvilke som *ikke* blir besvart. I læreboka fra 2013 er det tre tolkninger fra tolkningsforslagene som blir besvart. Disse er «F₂: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om denne sjangeren?», «F₄: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om litteratur fra denne tidsepoken?» og «F₁: Hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur?». Relevansen av F₂ og F₁ blir forklart i kapitlene, mens tolkningsforslaget om tidsepoke blir nevnt i den ene oppgaven som omhandler relevans i denne læreboka. De spørsmålene som ikke blir besvart er da spørsmål om nytten skjønnlitteraturen kan ha for elevenes fremtid, tekstutvalg, analyse av tekster og skriving av skjønnlitteratur. Mange av disse tolkningene av spørsmålene svarer læreren på i undervisningstimene. I møte med oppgaver som omhandler analyse av skjønnlitteratur kunne nok mange elever trengt en forklaring på relevansen bak aktiviteten.

Lærebokversjonen fra 2020 svarer på mange flere av presiseringsforslagene i kapitlene og oppgavene. Av alle presiseringene har læreboka svar på disse presiseringsforslagene av hvorfor-spørsmålet:

- F₁: Hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur?
- F₂: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om denne sjangeren?
- F₃: Hvorfor skal vi analysere skjønnlitteratur?
- F₄: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om litteratur fra denne tidsepoken?
- F₇: Hvorfor skal vi selv skrive skjønnlitteratur?

Her kan man tydelig se forskjellen mellom de to versjonene. Læreboka som følger LK20 har svart på relevansen til skjønnlitteratur gjennom alle kapitlene som omhandler temaet og har også svart på et bredere spekter av tolkningsforslagene av hvorfor-spørsmålet. De eneste spørsmålene som ikke blir besvart i læreboka er «F₅: Hvilken nytte kan det å lære dette ha for min fremtid?» og «F₆: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om akkurat denne teksten?».

Disse to spørsmålene er som tidligere nevnt spørsmål som det er mer naturlig at læreren besvarer i undervisningen. For å konkludere sammenligningsdelen vil jeg si at hensikten med skjønnlitteraturundervisningen i stor grad er viet mer oppmerksomhet i *Grip teksten 2020* enn i 2013 versjonen. I læreboka som følger Fagfornyelsen er forklaringen på relevans som en rød tråd gjennom hele boka.

5.6 Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i *Moment 2013*

5.6.1 Hvordan blir hvorfor-spørsmålet besvart i kapitlene?

Det første møtet med et svar på hvorfor elevene skal jobbe med skjønnlitteratur finner man i det første kapittelet i *Moment* fra 2013. I dette kapittelet introduserer lærebokforfatterne norskfaget og i et delkapittel om lesing kommer de inn på hvilken relevans skjønnlitteratur kan ha for elevene. Det er snakk om en undersøkelse hvor ungdom har svart på hvorfor de leser. Her får forfatteren bak undersøkelsen mange svar, blant annet de grunnene som er nevnt i boka:

I boka spør han ungdom om hvorfor de leser, og han får en rekke ulike svar, blant annet disse:

- For å lære noe
- For å vite hvem man er
- For å vite hvor man skal i livet
- For ikke å gjenta foreldrenes dumheter
- For å flykte fra hverdagen
- For å underholdes
- For å lykkes på skolen
- For å forstå andre mennesker bedre
- For å huske og bevare fortiden
- For å finne meningen med livet
- For å holde nysgjerrigheten ved like (s. 24).

Kommentar: Dette er et godt utgangspunkt for å diskutere relevans og listen følges også opp av en oppgave som omhandler akkurat dette.

Videre i kapittel 3 om språklige virkemidler finner man enda en begrunnelse. Her er det lyrikkens funksjon som blir diskutert og det blir forklart at: «Å få oss til å sjå og gruble over dei språklege bilda er ofte ein av dei viktigaste funksjonane lyrikken har.» (s. 62). Denne begrunnelsen blir utdypet dette ved å vise til et diktseksempel.

I kapittel 7, som har skjønnlitteratur som hovedtema, finner vi de resterende begrunnelsene elevene møter i denne boka. Den første begrunnelsen forfatterne kommer inn på i dette kapittelet er hvordan skjønnlitteratur kan føre til underliggjøring: «Mange vil hevde

at en av litteraturens viktigste funksjoner nettopp er å bryte med det vi er vant til.» (s. 218). Lærebokforfatterne kommenterer videre at det kan vise oss noe vi vanligvis ikke ville lagt merke til eller få oss til å se kjente ting på en ny måte. De knytter denne begrunnelsen sammen med det at litteraturen kan få oss til å se nye sider av verden og oss selv:

Slik kan litteraturen få oss til å undre oss over verden, oss selv og språket. På sitt beste kan litteraturen få oss til å se livet fra et annet ståsted enn vårt eget, og dermed stille spørsmål ved normer og verdier vi ellers tar for gitt. (s. 221)

Kommentar: Her bærer begrunnelsen preg av den russiske formalismen og Sjklovskijs underliggjøring.

Det å lese skjønnlitteratur kan også få oss til å erfare hvor «motsetningsfullt det er å være menneske, hvordan vi rives mellom ulike identiteter og meninger, hvordan våre egne liv er flettet inn i andres.» (s. 221) kommenterer lærebokforfatterne.

Kommentar: I denne begrunnelsen kan man ane et ekko fra Atle Kittangs *Diktekunstens relasjonar* (2009). I boka kommenterer han at «slik kan vi gjennom diktverkets særlige struktur erkjenne kor motseiingsfullt det er å vere menneske» (Kittang, 2009, s. 33).

I den samme delen av kapitlet viser de til en annen begrunnelse, nemlig at skjønnlitteraturen kan gjøre at vi blir mer oppmerksomme på språket i seg selv, ikke bare på betydningene av ordene.

I underkapitlet som omhandler episk diktning møter elevene mange svar på hvorfor spørsmålet. Den første begrunnelsen går ut på at skjønnlitteraturen kan påvirke synet vårt på virkeligheten, på samme måte som sakprosaen ofte gjør. Begrunnelsen blir fulgt opp av en kommentar på at selv om samfunnet som blir beskrevet i teksten er oppdiktet, kan det «kunne gjøre oss bedre i stand til å forstå den virkeligheten vi selv strever med.» (s. 227). Forfatterne utdyper at disse fortellingene kan gi oss trening i å forstå menneskene vi har rundt oss og hvordan vi kan håndtere ulike situasjoner man møter i livet. Et annet svar på hvorfor vi skal lese skjønnlitteratur handler om kritiske tenkning. Det går ut på at ved å lese skjønnlitteratur som utfordrer, og kanskje til og med provoserer oss, kan vi lære å tenke kritisk om både oss selv og det samfunnet vi er en del av. Helt til slutt i delkapitlet nevner forfatterne at ved å lese fortellinger «lærer du hvordan det er mulig å tenke, føle og handle annerledes enn du gjør selv.» (s. 228).

5.6.2 Fører noen av oppgavene til refleksjon rundt relevansen av skjønnlitteratur?

I *Moment* basert på LK06 er det to oppgaver som fører til refleksjon rundt skjønnlitteraturens relevans. Den første oppgaven er knyttet til listen med begrunnelser til hvorfor ungdommer

leser, som jeg nevnte i forrige delkapittel. Her møter elevene en «Oppgave underveis»: «Dekker listen alle grunnene til at du leser i fritiden og på skolen? Legg til flere gode grunner til å lese på listen. Del deretter listene med hverandre i grupper på tre.» (s. 24).

Kommentar: Denne oppgaven kan føre til en god diskusjon rundt relevans og den oppfordrer også til en diskusjon i grupper.

Neste oppgave er to spørsmål som blir stilt i hovedkapittelet om skjønnlitteratur, kapittel 7. Her oppfordres elevene til å stille seg selv to spørsmål: «Allerede nå kan du stille deg to spørsmål: Hva er skjønnlitteratur og hvorfor skal jeg lese det?» (s. 216).

5.7 Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i *Moment 2020*

5.7.1 Hvordan blir hvorfor-spørsmålet besvart i kapitlene?

I *Moment* etter læreplanen LK20 er det beskrevet flere grunner til hvorfor elevene skal lese og jobbe med skjønnlitteratur i norskfaget. Den første begrunnelsen dukker opp i kapittelet om språklige virkemidler. Virkemidlet metafor beskrives og i den forbindelse nevner forfatterne at «slik har skjønnlitteraturen tradisjonelt hatt ei viktig rolle som utviklar og fornyar av språket. Å få oss til å sjå og gruble over dei språklege bilda er ofte ein av dei viktigaste funksjonane lyrikk har.» (s. 56).

I kapittel 7, som omhandler skjønnlitteratur møter elevene i første underkapittel et spørsmål om skjønnlitteraturens relevans. «Hva er skjønnlitteratur, og hva skiller den fra andre teksttyper? Hvorfor leser vi litteratur?» (s. 193).

Kommentar: Her spør forfatterne elevene direkte hvorfor vi skal lese skjønnlitteratur, dette skaper en forventning om at dette skal bli besvart i dette kapittelet. Spørsmålene kan også være et godt utgangspunkt for en klasse- eller gruppediskusjon om hvorfor vi leser skjønnlitteratur før man begynner å jobbe med kapittelet.

Videre i kapittel 7 dukker det opp flere svar på hvorfor spørsmålet. Under delkapittelet «tolkning» får elevene forklart at mange mener at en av litteraturens hovedfunksjoner er å bryte opp det vi er vant til. «Litterært språk fungerer ofte underliggjørende – det bruker ord på nye måter og i uventede sammenhenger og får oss til å stoppe opp og gruble: Hvordan skal jeg forstå dette?» (s. 196). Dette blir utdypet ved å påpeke at litteraturen kan gjøre oss oppmerksomme på språket i seg selv, hvordan det fungerer og at det kan tolkes ulikt.

I læreboka skriver forfatterne om litterær lesing og her kommer de inn på flere begrunnelser som besvarer hvorfor-spørsmålet. De skriver at skjønnlitteraturen kan få oss til å se undrende på verden og at «På sitt beste kan litteraturen få oss til å se livet fra et annet

ståsted enn vårt eget og dermed stille spørsmål ved normer og verdier vi ellers tar for gitt.» (s. 197). For å utdyper dette forklare lærebokforfatterne at man i det i de litterære tekstene finnes «eksistere verdier, posisjoner og meninger side om side og brytes mot hverandre.» (s. 197). Ved å lese litteratur kan vi erfare hvordan våre liv er sammenflettet med andres.

I likhet med *Moment* fra 2013, har også denne versjonen av læreboka mange begrunnelser på skjønnlitteraturens relevans under delkapittelet «Episk diktning». Under tittelen «Fiksjonsprosa som menneskelaboratorium» møter elevene mange svar på hvorfor spørsmålet. Denne delen begynner med et spørsmål «En av de viktigste egenskapene ved fiksjonsdiktningen er nettopp at den har evnen til å påvirke vårt syn på virkeligheten. Hvordan kan det ha seg?» (s. 202).

Kommentar: Her kan elevene stoppe opp ved spørsmålet og reflektere over hvorfor det å bli påvirket til å se ting på andre måter kan være positivt.

Forfatterne forklarer videre at selv om vi leser om et oppdiktet samfunn, kan det å lese tekstene hjelpe oss med den virkeligheten de selv erfarer. De knytter også fiksjonsdiktningen til at man kan få trening i å forstå andre mennesker, «hvordan de lever, situasjonene de havner i, problemene de sliter med, hvilke følelser og behov de har, og gledene og sorgene.» (s. 202).

Det å tenke kritisk blir så diskutert i teksten, her skriver lærebokforfatterne at hvis elevene skal kunne tenke kritisk om både seg selv og om samfunnet, trenger de tekster som utfordrer og provoserer dem. Her bruker forfatterne et eksempel for å utdype:

Når du leser fortellinger, lærer du hvordan det er mulig å tenke, føle og handle annerledes enn du gjør selv. Fiksjonsprosaen er en vei inn i alternative liv. Og gjennom kunnskap til alternative liv endrer du forståelsen av ditt eget. Lesende kvinner på 1800-tallet fikk et nytt syn på livet ved å bli kjent med kvinnelige romanfigurer. (s. 203)

Kommentar: Eksempelet det vises til, de lesende kvinnene på 1800-tallet, gjør at forklaringen blir mer konkret. Det er en begrunnelse man i klasserommet kunne spilt videre på og tenkt hvordan kan vi i dag få et nytt syn på livet ved å lese skjønnlitteratur?

Elevene møter så en sammenligning mellom skjønnlitteratur og reklame, for å fremheve at skjønnlitteraturen ikke er «underlagt sakprosaens krav til å være tro mot virkeligheten.» (s. 203) og at litteraturen kan fortelle en annen historie enn den offisielle. Til slutt i delkapittelet om episk diktning blir hensikten med sjangeren beskrevet på denne måten: «Fiksjonsprosaen forteller oss ikke nødvendigvis hvordan virkeligheten er, men en viser oss hvordan livet kan være, eller hvordan et er mulig å oppfatte det.» (s. 203). I kapittel 8, som handler om kulturmøter, møter elevene også en grunn til hvorfor vi skal lese skjønnlitteratur.

«I samtidsliteraturen vår skildrar mange tekstar – alt frå noveller og romanar til dramastykke og dikt – ulike typar kulturmøte.» (s. 267).

5.7.2 Fører noen av oppgavene til refleksjon rundt relevansen av skjønnlitteratur?

I *Moment* 2020 er det dobbelt så mange oppgaver som omhandler relevans som i den eldre versjonen fra 2013. Den første oppgaven er en skriveoppgave og er lagt opp på denne måten:

Skriveoppgave. 4. Velg en av problemstillingene nedenfor og skriv en artikkel der du drøfter problemstillingen. Bruk kurset i dette kapitlet når du skriver. Før dere begynner, bør dere bli enige om hvordan dere skal jobbe: når i prosessen kan det være lurt å samarbeide, og når ønsker dere å jobbe selvstendig?

- Hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur? (s. 191)

I denne oppgaven skal elevene skrive en fagartikkel og et av alternativene elevene kan velge omhandler skjønnlitteraturens relevans. I tillegg til at elevene skal skrive om emnet, blir de også oppfordret til å samarbeide med medelever, så det er også en oppgave som kan føre til diskusjoner rundt relevans. Neste oppgave elevene møter er en førlesningsoppgave hvor elevene skal diskutere påstanden «Det er like viktig å lese skjønnlitteratur som fagtekster i skolen.» (s. 193).

Kommentar: Denne oppgaven kan føre til diskusjoner om både skjønnlitteraturen og sakprosaens relevans.

En annen førlesningsoppgave møter elevene i begynnelsen av kapitlet om lyriske tekster. Her skal elevene også diskutere påstander:

Før du leser. Diskuter påstandene:

- Et bilde sier mer enn tusen ord.
- Et godt dikt sier mer enn tusen bilder (s. 229)

Kommentar: Denne oppgaven kan føre til diskusjoner rundt hvilken verdi dikt har og hvorfor vi skal lese lyriske tekster.

I *Moment* fra 2020 møter elevene en oppgave som omhandler relevans i tekstsamlingen også: «Etter 22. juli blei dikt og songar viktige på mange av minnemarkeringane rundt omkring i landet. Kvifor fekk akkurat lyriske tekstar så stor betydning for folk, trur du?» (s. 428).

Kommentar: Denne oppgaven viser til en bestemt situasjon hvor skjønnlitteratur viste seg å bli viktig på mange måter for folket. Det er en god mulighet for elevene for å få frem konkrete grunner til hvorfor vi skal lese og skrive skjønnlitteratur.

5.8 Sammenligning av de to versjonene av *Moment*

Fra *Moment* 2013 til *Moment* 2020 har lærebokforfatterne endret på strukturen til læreboka. I versjonen fra 2013 er boka delt inn i mindre kapitler, mens de i læreboka fra 2020 har valgt å dele inn i større hoveddeler. Under hoveddelene finner man de ulike delkapitlene. Denne oppdelingen gir en tydelig inndeling i større tema og det gjør læreboka svært oversiktlig. Noen av forfatterne har vært med på å skrive begge versjonene av læreboka, mens andre har kommet inn som nye forfattere for den siste versjonen.

I kapitlene er det mange forklaringer på hvorfor-spørsmålet i begge versjonene av *Moment*. I de kapitlene som omhandler skjønnlitteratur kommer forfatterne stadig inn på relevansen bak det å lese skjønnlitteratur for elevene. I analysen av de to versjonene oppdaget jeg at det er mye som er beholdt i den nye versjonen av boka. De fleste av begrunnelsene er de samme, mens noen ytterst få er utdypet eller fjernet i den nye versjonen fra 2020. Dette var et overraskende funn, da LK20 har viet mer oppmerksomhet til relevans enn LK06.

Det ene svaret på hvorfor-spørsmålet som ble fjernet i LK20-versjonen var en liste med grunner som ungdommer ga for hvorfor de synes det er viktig å lese. En grunn til dette kan være at undersøkelsen var fra 1999 og at det ble for lenge siden den ble gjennomført. En annen mulig årsak kan være at det første kapittelet i versjonen fra 2013, «Introduksjon til norskfaget», ikke er inkludert i den nye versjonen fra 2020. Dette introduksjonskapittelet har i store trekk fokus på de grunnleggende ferdighetene som det ble et forsterket fokus på etter LK06. Siden dette ikke er i fremste rekke i den nye læreplanen kan dette også være en årsak til at denne begrunnelsen ikke ble med videre i den nye versjonen.

Den største forskjellen mellom de to versjonene av lærebøkene er antall, og type oppgaver som omhandler hensikten med arbeid med skjønnlitteratur. I versjonen som bygger på LK06 er det kun én oppgave som får elevene til å tenke over eller besvare hvorfor-spørsmålet. Til gjengjeld er dette spørsmålet svært direkte og vil at elevene skal finne gode grunner til å lese. Denne oppgavetypen kan føre til diskusjoner rundt relevans og er noe læreren kunne spilt videre på i undervisningen. I den nye versjonen av *Moment* finner man fire oppgaver som omhandler temaet relevans i sammenheng med skjønnlitteratur. Den første oppgaven elevene møter som har dette som tema er en skriveoppgave. I oppgaven skal elevene skrive en fagartikkel og et av temaene elevene kan velge å skrive om er spørsmålet

«Hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur?». Denne oppgaven er større enn de andre oppgavene elevene møter, da den krever at de må finne gode svar på spørsmålet for å kunne skrive en god fagartikkel. De andre tre oppgaver er diskusjonsoppgaver hvor elevene skal diskutere hvorfor det er viktig å lese skjønnlitteratur.

Det at det er en så vesentlig forskjell på oppgavene som tar opp dette temaet viser at lærebøkene er basert på forskjellige læreplaner. LK20 er mer opptatt av at elevene selv skal finne svar og utforske tema. Oppgavene som følger med *Moment 2020* er mer utforskende og gir elevene muligheten til å utforske hvilken relevans skjønnlitteratur har for dem. I versjonen fra 2013 dukker oppgaven opp under introduksjonskapittelet til boka. I 2020 versjonen derimot, møter elevene oppgaver som krever refleksjon rundt temaet i flere kapitler. Dette kan være et tegn på at fokuset på relevans har blitt styrket etter LK20.

I kapittel 2 har jeg kommentert ulike tolkninger av hvorfor-spørsmålet. Begge versjonene av lærebøkene *Moment* svarer på hvorfor-spørsmålet og har oppgaver som omhandler dette temaet, men hvilke tolkninger av hvorfor-spørsmålet får elevene svar på? Det er mange begrunnelser relatert til relevans i begge versjonene av *Moment*, men det er kun to tolkningsforslag som blir viet oppmerksomhet.

De fleste begrunnelsene som dukker opp i begge versjonene besvarer det jeg har kalt tolkningsforslag F₁, «Hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur?». Begrunnelsene som blir beskrevet nevner ikke lesing spesifikt, men ut fra svaret som blir gitt kan forstå at det er relevansen bak lesing av skjønnlitteratur som blir begrunnet. Et eksempel som går igjen i begge bøkene er «Slik kan litteraturen få oss til å undre oss over verden, oss selv og språket. På sitt beste kan litteraturen få oss til å se livet fra et annet ståsted enn vårt eget, og dermed stille spørsmål ved normer og verdier vi ellers tar for gitt.» (2013, s. 221). Her blir ikke lesing nevnt eksplisitt, men ut fra konteksten kan man forstå at det er lesing av skjønnlitteratur som kan føre til at vi kan undre oss over verden og oss selv. Det finnes også eksempel i bøkene som spesifikt nevner lesing og deretter viser til relevansen, for eksempel et avsnitt som begynner «Når du leser fortellinger, lærer du ...» (2020, s. 203). Alle oppgavene som er nevnt i analysen fører også til en refleksjon over hvorfor man skal *lese* skjønnlitteratur. En av oppgavene fra *Moment 2020* har til og med dette spørsmålet, «Hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur», som utgangspunkt.

Den andre tolkningen som blir grundig begrunnet i lærebøkene er F₂, «Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om denne sjangeren?». Begrunnelsene som er svar på F₅ kan også begrunne hvorfor man skal tilegne seg kunnskap om sjangeren. Ofte kan svaret elevene møter begrunne både hvorfor sjangeren har relevans for dem, i tillegg til at det blir en begrunnelse

for det mer vide spørsmålet om hvorfor vi skal lese skjønnlitteratur. I lærebøkene er det lyrikk og episk diktning som har flest begrunnelser som forklarer relevansen bak hvorfor vi skal lære noe om denne sjangeren. Begge versjonene av læreboka har for eksempel denne begrunnelsen: «Å få oss til å sjå og gruble over dei språklege bilda er ofte ein a dei viktigaste funksjonane lyrikk har.» (2020, s. 56). Her forklarer lærebokforfatterne en av grunnene til hvorfor det kan være viktig å tilegne seg kunnskap om lyrikksjangeren. Episk diktning har i sitt kapittel også en rekke forklaringer som viser til relevansen.

I analysen av hvorfor-spørsmålet kom det frem at det var viktig å undersøke hva som blir besvart i materialet man undersøker, men også det som *ikke* blir besvart eller viet oppmerksomhet. I begge versjonene av *Moment* er det disse tolkningene av spørsmålet som ikke blir begrunnet:

- F₃: Hvorfor skal vi analysere skjønnlitteratur?
- F₄: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om litteratur fra denne tidsepoken?
- F₅: Hvilken nytte kan det å lære dette ha for min fremtid?
- F₆: Hvorfor skal vi tilegne oss kunnskap om akkurat denne teksten?
- F₇: Hvorfor skal vi selv skrive skjønnlitteratur?

Tolkningene F₅ og F₆ er det mer naturlig at læreren forklarer i klasserommet. Det å begrunne nytten det å jobbe med skjønnlitteratur vil være mer naturlig for læreren å begrunne da de i større grad kan rette det inn mot de yrkene elevene er interesserte i og ellers hva slags begrunnelser som kan treffe klassen. Tekstutvalg er det også ofte læreren som står for, så denne krever også at læreren selv forklarer hvorfor denne er relevant for elevene og det temaet de jobber med i undervisningen. I Fagfornyelsen legges det opp til at eleven selv skal velge tekster i større grad og da er det viktig et de også kan reflektere over hvorfor de har valgt akkurat denne teksten.

F₃, F₄ og F₇, derimot kunne det vært naturlig å inkludere en forklaring på. Det å begrunne hvorfor man skal arbeide med ulike tidsepoker kan være viktig for elevene fordi det kan virke fjernt for dem å jobbe spesielt med eldre tekster. En forklaring på hvorfor dette ikke er inkludert i lærebøkene jeg har analysert er at eldre litteratur har større plass i pensum på VG2 og VG3. Dette kan forklare hvorfor det ikke i denne læreboka blir reflektert over hvorfor vi jobber med tekster fra ulike perioder. Mange elever stiller spørsmål ved hvorfor man «alltid» skal analysere tekster, så det å inkludere begrunnelser eller refleksjonsoppgaver rundt dette kunne vært nyttig for denne gruppen. Ingen av versjonene av *Moment* begrunner eller

nevner dette for elevene, hverken i oppgaver eller i tekst. Den siste tolkningen som er inkludert i denne oppgaven, «F7: Hvorfor skal vi selv skrive skjønnlitteratur?», blir heller ikke viet oppmerksomhet. En mulig årsak til dette kan være at det er lettere å forklare relevansen bak skriving enn det å for eksempel lese skjønnlitteratur.

5.9 Oppsummering

Det er flere forskjeller mellom de to læreverkene *Grip teksten* og *Moment* når det kommer til både hvordan hensikten bak skjønnlitteraturundervisningen blir begrunnet i de to versjonene og om man kan se en endring i fokuset på relevans etter LK20. Analysen viser at *Grip teksten* har en betydelig større forskjell når det kom til hvordan relevans ble begrunnet i de to versjonene enn det de to lærebøkene fra *Moment* hadde. *Grip teksten* fra 2020 hadde ikke bare flere svar på hvorfor-spørsmålet gjennom hele boka, men den besvarte også flere av tolkningsforslagene fra kapittel 2 enn versjonen fra 2013. *Moment* på sin side hadde et større fokus på det å besvare spørsmålet om relevans i 2013 versjonen, men disse begrunnelsene ble ikke endret eller utdypet i læreboka som ble utgitt i 2020. Det ble på den måten ingen endringer på fokuset på relevans eller et større spekter av tolkningsspørsmålene som ble besvart.

Det spørsmålet som ble besvart i all hovedsak i begge versjonene var hvorfor vi skal lese skjønnlitteratur. Jeg nevnte i sammenligningsdelen til *Moment* at en årsak til dette kan være at versjonen fra 2013 bygger på LK06. I denne læreplanen var det et stort ønske om å styrke de grunnleggende ferdighetene siden Norge fikk lav score på blant annet PISA undersøkelsen i årene før den nye læreplanen ble påbegynt. Lesing var en av ferdighetene som ble viktige å fremheve i norskfaget. Hvis man skal få elevene til å bli bedre lesere kunne man også tenke at det er viktig å få dem til å se relevansen og nytten dette vil ha for dem nå og i fremtiden. Dette kan være en årsak til at det er mange begrunnelser bak hvorfor det er viktig å lese skjønnlitteratur. I LK20 er fokuset på relevansen endret noe, her er det et mer helhetlig relevans-begrep som er tatt i bruk og det er større forventninger knyttet til at elevene skal reflektere over og få forklart ulike sider av hvorfor-spørsmålet. Den store forskjellen mellom *Grip teksten* og *Moment* på dette punktet, er at førstnevnte i større grad har fornyet innholdet i læreboka, mens *Moment* har brukt mange av de samme begrunnelsene videre i den nye versjonen.

For å oppsummere funnene i analysen av lærebøkene kan man si at det er stor forskjell på hvordan lærebøkene har valgt å begrunne relevansen i den nye versjonen av lærebøkene som følger LK20. Det er en mer fremtredende endring fra LK06 til LK20 i *Grip teksten*-

bøkene når det kommer til hvordan relevansen til skjønnlitteratur blir begrunnet. I sammenligningen kom jeg frem til at det var tydelig både flere, og svar på et bredere spekter av spørsmål i både kapittel og oppgaver. En annen konklusjon er at det i *Moment* er en mindre forskjell på hvordan relevansen ble begrunnet etter LK20, noe som kunne henge sammen med at de i større grad har revidert de delene som omhandler skjønnlitteratur, i stedet for å skrive på nytt, med den nye læreplanen som utgangspunkt.

Når det kommer til oppgavene som fører til diskusjon om relevans derimot, har begge lærebøkene gjort endringer fra 2013 til 2020. I oppgavene ser man en tydelig endringer etter Fagfornyelsen, ved at det er flere oppgaver gjennom bøkene som får elevene til å reflektere over hensikten bak arbeidet med skjønnlitteratur.

6.0 Avslutning

Mitt overordnede forskningsspørsmål i denne oppgaven har vært: «Hvor og hvordan får elever i den videregående skolen forklart hensikten med å arbeide med skjønnlitteratur?» For å finne svar på dette hovedspørsmålet har jeg analysert flere typer materiale. Jeg analyserte læreplaner, lærebøker og intervju med et utvalg lærere og elever. I innledningen introduserte jeg tre underspørsmål som skulle hjelpe meg å besvare det overordnede forskningsspørsmålet.

6.1 «Hva betyr elevens hvorfor-spørsmål?»

Det første underspørsmålet, «Hva betyr elevens hvorfor-spørsmål?», undersøkte jeg i kapittel 2. For å finne svar på hva elevens hvorfor-spørsmål kunne bety brukte jeg teori fra logikken. Jeg gjennomførte en analyse av ordene i formuleringen, i tillegg til å sette opp en liste med presiseringsforslag. Det viste seg at spørsmålet var flertydig og jeg kom frem til 7 ulike presiseringsforslag som gjennom hele oppgaven har fungert som referansepunkter. Listen med presiseringer hjalp meg å få tydeliggjort hvilke sider av hvorfor-spørsmålet som ble viet oppmerksomhet i materialet – og hvilke som *ikke* ble besvart eller diskutert.

6.2 «Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i læreplaner og lærebøker, og begrunnes det på samme måte etter Fagfornyelsen?»

«Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen i læreplaner og lærebøker, og begrunnes det på samme måte etter Fagfornyelsen?» var mitt andre forskningsspørsmål. For å belyse dette spørsmålet gjennomførte jeg analyse av læreplaner og lærebøker. I analysen av læreplaner undersøkte jeg hvordan skjønnlitteraturens plass i læreplanen ble begrunnet. For å finne ut om det var en forskjell etter Fagfornyelsen sammenlignet jeg i analysen læreplanene LK06 og LK20. Det viste seg at LK20 i mye større grad begrunnet skjønnlitteraturundervisningen. En annen forskjell jeg oppdaget mellom de to planene var at LK06 til en viss grad begrunnet skjønnlitteraturundervisningen, men at dette ble gjort mer indirekte enn i LK20.

I lærebokanalysen gjennomførte jeg analyse av to lærebøker, *Grip teksten* og *Moment*. For å finne ut om det er noen forskjell på hvordan hvorfor-spørsmålet blir besvart valgte jeg å analysere versjoner av bøkene som følger LK06 og LK20. Alle lærebøkene hadde mange begrunnelser på hvorfor elevene skal arbeide med skjønnlitteratur. Det viste seg å være stor forskjell mellom de to lærebøkene *Grip teksten* og *Moment*. *Grip teksten*-bøkene basert på de ulike læreplanene hadde i svært ulik grad begrunnet skjønnlitteraturens nytteverdi. I læreboka

som fulgte LK20 var det mange flere begrunnelser og oppgaver som omhandlet temaet. Lærebokforfatterne hadde fornyet delene som omhandlet skjønnlitteratur og den nye læreplanens tanke om relevans var tydelig bevart i læreboka. I lærebøkene *Moment*, var begrunnelsene, med små variasjoner, de samme i begge versjonene. Etter å ha analysert hvilke presiseringsforslag de ulike versjonene svarte på, fant jeg ut at det presiseringsforslaget lærebokforfatterne besvarte var hvorfor man skulle *lese* skjønnlitteratur. I *Grip teksten* etter Fagfornyelsen ble det derimot besvart mange flere ulike presiseringsforslag. En mulig årsak til at det var så stor forskjell mellom verkene var at *Moment* i større grad hadde beholdt begrunnelser fra den eldre versjonen, mens *Grip teksten* hadde fornyet stoffet. De begrunnelsene som ble bevart videre i den nye versjonen an *Moment*, svarte på LK06 sitt ønske om å øke elevenes lese- og lesestrategiferdigheter, i stedet for et bredere spekter av begrunnelser.

6.3 «Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen av et utvalg elever og lærere?»

Det siste spørsmålet «Hvordan begrunnes skjønnlitteraturundervisningen av et utvalg elever og lærere?» ble undersøkt i kapittel 4. Jeg gjennomførte et gruppeintervju med lærere og to intervju med elever for å finne svar på dette spørsmålet. Alle tre gruppene hadde begrunnelser på hvorfor vi skal arbeide med skjønnlitteratur i undervisningen. Et tema som var felles for alle intervjuene var lærerens rolle i formidlingen av hensikten med skjønnlitteraturundervisningen. De forklarte at det var viktig å vise engasjement for at begrunnelsene skulle nå frem til elevene. Elevene kommenterte også at det var viktig at ikke alt ble begrunnet i eksamen og lærerne kommenterte noe lignende. VG1-elevne hadde ikke norsk som sitt favoritt fag, men de gikk med på at hvis de fikk en veldig god grunn til hvorfor de skulle jobbe med en tekst ville det hjelpe dem. Det var derimot viktig at dette var superkonkret for at det skulle fungere. For VG2-elevne var det viktig at de fikk forklart hvorfor de skulle jobbe med skjønnlitterære tekster og de mente det ville være lettere å jobbe med det om de fikk en god begrunnelse. De nevnte blant annet det å kunne se ting fra flere sider, for eksempel hvordan det er å komme fra en annen kultur som en begrunnelse de hadde fått i en undervisningssituasjon.

Lærerne kommenterte innledningsvis at de ikke trodde de begrunnet skjønnlitteraturundervisningen, men det viste seg under intervjuet at de nok gjør det ubevisst. I intervjuet viste det seg at de befant seg i et spenn mellom pragmatiske begrunnelser som eksamen og vurderinger, og faglige begrunnelser som for eksempel det at litteraturen kan hjelpe oss å utforske ulike forståelser av verden. De uttrykte at de ønsket å begrunne hensikten med skjønnlitteraturen med faglige begrunnelser, men at det pragmatiske hadde en

tendens til å ta over.

I analysen sammenlignet jeg også hvilke presiseringsforslag de ulike gruppene svarte på. Her viste det seg at alle gruppene svarte på de fleste presiseringsforslag, uten at de direkte ble spurt om det. VG2 og lærerne besvarte de samme presiseringene, mens VG1 besvarte andre forslag. Jeg kom frem til at dette kunne være fordi de var ute etter svært konkrete begrunnelser for å kunne motivere seg for arbeidet i faget.

Et av de mest interessante funnene i analysedelen var nok at den russiske formalismen hadde formet mange begrunnelser, både hos lærere og i lærebøkene. Det er rart å tenke på at artikkelen «Kunsten som grep», som russeren Viktor Sjklovskij skrev i 1916, nå har såpass stor påvirkning på hvordan vi begrunner skjønnlitteraturundervisningen i den norske videregående skoler. Lærebøkene hadde på flere steder brukt tanken om underliggjøring for å begrunne hensikten bak arbeidet med skjønnlitteratur og lærerne nevnte også begrunnelser som bygget på den russiske formalismens ideer.

6.4 Hvordan vil jeg selv besvare hvorfor-spørsmålet?

I arbeidet med denne oppgaven har jeg opparbeidet meg mange gode erfaringer rundt det å begrunne hensikten med skjønnlitteratur. Jeg vil derfor avslutningsvis kommentere hvordan jeg selv vil besvare hvorfor-spørsmålet med bakgrunn i funnene fra oppgaven. Gjennom refleksjon og presiseringa av hvorfor-spørsmålet i kapittel 2 fikk jeg åpnet øynene for hvor viktig det er å stoppe opp ved spørsmål elevene stiller. Ved å stille oppfølgingsspørsmål kan man være sikker på at man har forstått spørsmålet riktig før man gir et svar. Jeg oppdaget også hvor tvetydig et spørsmål kan være og at man kan lære mye av å analysere betydningen av de enkelte ordene i formuleringen. Ved å sette opp presiseringsforslag ble jeg også oppmerksom på hvilke av presiseringer jeg selv vier mest oppmerksomhet, nemlig *lesing* av skjønnlitteratur. Det å kunne besvare flere sider av hvorfor-spørsmålet vil derfor være et mål i situasjoner hvor jeg igjen skal forklare for elever hvorfor vi skal jobbe med skjønnlitteratur.

De gode svarene på hvordan man best skal klare å formidle hva hensikten med skjønnlitteraturundervisningen, fikk jeg fra intervjuet med elever og lærere. Svarene til elevene om viktigheten av lærerens engasjement og hvor viktig det kunne være for dem med en begrunnelse skal jeg ta med meg videre inn i arbeidet som lærer. Jeg har blitt oppmerksom på at det å begrunne hensikten med en aktivitet med at det kan komme på eksamen kan virke negativt på elevene og jeg vil i fremtiden passe på at jeg ikke bruker dette som begrunnelse for ofte. Et viktig poeng som dukket opp i intervjuene med elevene var at det å få en konkret begrunnelse var viktig, så det vil jeg huske på i mine egne forklaringer. Det at lærerne sto i

dilemmaet mellom å bruke pragmatiske og faglige begrunnelser vil jeg også huske på, skulle hvorfor-spørsmålet atter en gang dukke opp under en høytlesning.

For å konkludere vil jeg si som Elev 3 fra VG2: «at en begrunnelse kanskje er litt viktig da.»³⁵

³⁵ Vedlegg 7, nr. 236

Litteraturliste

- Anker, Trine (2020). *Analyse i praksis: en håndbok for masterstudenter* (1. utgave, 1. opplag.). Cappelen Damm akademisk.
- Claudi, Mads, Holm, Endre, Brunstad, Agnete, Bueie, Elin, Bones, Sigrun, & Løhre, Irene. (2020). *Grip teksten: Norsk vg1: Studieforberevende utdanningsprogram*. Aschehoug undervisning.
- Claudi, Mads. (2013). *Litteraturteori*. Fagbokforlaget.
- Dahl, Berit Helene, Engelstad, Arne, Engelstad, Ingelin, Hellne-Halvorsen, Ellen Beate, Jemterud, Ivar, Torp, Arne & Zandjani, Cathrine. (2013). *Grip teksten: norsk vg1: studieforberevende utdanningsprogram*. Aschehoug.
- Fjørtoft, Henning (2014). *Norskdidaktikk*. Fagbokforlaget.
- Fodstad, Lars August, Glende, Magnhild, Minken, Martin, Norendal, Audhild & Østmoe, Tor Ivar. (2013). *Moment Vg1: Norsk for Studieforberevende*. Cappelen Damm.
- Fodstad, Lars August, Martin Minken, Audhild Norendal, Camilla Gudmundsdatter Magnusson, May Lånke, Tor Ivar Østmoe, Marte Blikstad-Balas, Ole T. Hjortland, Pål Antonsen, & Anne Lene Berge. (2020). *Moment Vg1: Norsk for Studieforberevende*. Cappelen Damm.
- Kittang, Atle (2009). *Dikteunstens relasjonar: estetikk, kultur, politikk*. Gyldendal.
- Krogh, Thomas (2014). *Hermeneutikk: om å forstå og fortolke* (2. utg.). Gyldendal akademisk.
- Krogtoft, Marit, & Sjøvoll, Jarle. (2018). *Masteroppgaven i lærerutdanninga: Temavalg, forskningsplan, metoder* (2. utg. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del?kode=nor01-06&lang=nob>
- Larsen, Ann Kristin. (2017). *En enklere metode: Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode* (2. utg. ed.). Bergen: Fagbokforlaget.

- Neteland, Randi. (2020). Kvalitative intervju i norskfaglige oppgaver. I Neteland, Randi & Aa, Leiv Inge (red.), *Master i norsk: metodeboka 2* (50-67). Universitetsforlaget.
- Næss, Arne (1961). *En del elementære logiske emner*. Universitetsforlaget.
- Repstad, Pål. (2007). *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag* (4. rev. Utg.). Universitetsforlaget.
- Skaftun, Atle (2009). *Litteraturens nytteverdi*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- St.meld. nr. 30 (2003–2004). Kultur for læring. Utdannings- og forskningsdepartementet
<https://www.regjeringen.no/contentassets/988cdb018ac24eb0a0cf95943e6cdb61/no/pdfs/stm200320040030000dddpdfs.pdf>
- Utaker, Arild (1991). *Språklogikk*. Universitetsforlaget.
- Utdanningsdirektoratet. (2013). *Læreplan i norsk (NOR1-05)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2013. <http://data.udir.no/kl06/NOR1-05.pdf?lang=http://data.udir.no/kl06/nob>
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Læreplan i norsk (NOR01-06)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-1k20/NOR01-06.pdf?lang=nob>

Sammendrag

Forskningsspørsmålet «Hvor og hvordan får elever i den videregående skolen forklart hensikten med å arbeide med skjønnlitteratur?» er utgangspunktet for denne oppgaven. Jeg har i oppgaven undersøkt hvordan læreplaner, lærebøker og et utvalg elever og lærere forklarer hensikten med skjønnlitteraturundervisningen. I oppgaven gjennomførte jeg en presisering av et hvorfor-spørsmål stilt av en elev og brukt dette som utgangspunkt for analyse av læreplaner og lærebøker. I læreplananalysen har jeg undersøkt læreplanene i norsk LK06 og LK20. Jeg har i lærebokanalysen analysert to versjoner av lærebøkene *Moment* og *Grip teksten*. Skjønnlitteraturens nytteverdi er et bredt felt og min tilnærming skiller seg fra tidligere forskning ved at jeg har tatt utgangspunkt i et spørsmål stilt i en undervisnings-situasjon og brukt teori fra logikken for å kunne reflektere over spørsmålet.

I læreplananalysen sammenligner jeg læreplanene i norsk fra LK06 og LK20. Jeg har undersøkt hvordan hensikten med skjønnlitteraturen blir begrunnet i de ulike planene, med mål om å finne ut om det er mer fokus på relevans etter Fagfornyelsen. I analysen viste det seg at hensikten med skjønnlitteraturundervisningen i større grad ble forklart i LK20 enn i LK06.

I intervju med elever og lærere undersøkte jeg hvordan de besvarer eller ønsker å få besvart hvorfor-spørsmålet. Det kom frem at det var viktig for elevene å få konkrete begrunnelser. Det var også viktig for dem at læreren viste ekte engasjement for faget, for da var det mer sannsynlig at de trodde på begrunnelsen lærerne kom med. For lærerne var det store spriket mellom pragmatiske og faglige begrunnelser den største utfordringen. De ønsket å forklare hva skjønnlitteraturen kunne være for elevene, men endte ofte opp å begrunne hensikten med eksamen eller en fremtidig vurdering.

Lærebokanalysen består av en analyse av versjoner fra *Grip teksten* og *Moment* som følger planene LK06 og LK20. Her kommer det frem at det i alle versjonene blir begrunnet hvorfor man skal arbeide med skjønnlitteratur, men i ulik grad. I *Grip teksten* kan man tydeligere se en forskjell etter Fagfornyelsen enn det man ser i den nye versjonen av *Moment*.

Summary

Answering the research question, «How and where do students in high school find explanations behind the purpose of working with literature?» is the purpose of this master thesis. I have researched how the curriculum, textbooks and a selection of teachers and students answer what the purpose of working with literature is. In the thesis, I have conducted an analysis of a question asked by one of my students and have used this as the starting point for the in depth analysis of the curriculum and textbooks. In the curriculum analysis, I have researched the curriculum from LK06 and LK20. The textbook analysis is based on two versions of the textbooks *Grip teksten* and *Moment*. The purpose of literature is a broad field of research, so my contribution stands out by focusing on this specific question asked by a student. I have used theories from the logic field to help further understand and research the question.

In the curriculum analysis, I compare the curricula LK06 and LK20. I have investigated how the purpose of the literature is justified in the various plans; with the aim of finding out if there is more focus on relevance in the new curriculum. In the analysis, it turned out that the purpose of teaching literature was explained to a greater extent in LK20 than in LK06.

In an interview with students and teachers, I examined how they answer or want to have the question related to literatures purpose answered. I found that it was important for the students to get concrete justifications. It was also important for them that the teacher showed real engagement when explaining why they were working on this topic. For teachers, the large gap between pragmatic and subject specific explanations was the biggest challenge. They wanted to explain what literature could do for the students, but often ended up using the upcoming exam or assessment as a reason for the activity.

The textbook analysis consists of an analysis of versions from the textbooks *Grip teksten* and *Moment* that follow the curricula LK06 and LK20. Here it appears that in all versions it is explained why one should work with fiction, but to different degrees. In *Grip teksten*, you can more clearly see a difference after Fagfornyelsen than what you see in the new version of *Moment*.

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring for elever

Vil du delta i forskningsprosjektet;

Hvordan får elever i den videregående skole svar på hvorfor de skal arbeide med skjønnlitteratur?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan lærere forklarer for elevene hvorfor de skal jobbe med skjønnlitteratur – og om elevene forstår/Er fornøyde med svaret de får. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med dette prosjektet er å belyse hvor elever på videregående får vite hvorfor de skal arbeide og lese skjønnlitteratur. Jeg skal i prosjektet undersøke fagplaner, lærebøker (fra lk06 og Fagfornyelsen), samt intervjuere lærere og elever for å se hvilke svar elevene kan finne/få på dette spørsmålet. Interessen for temaet stammer fra «hvorfor»-spørsmål jeg selv har fått i timer hvor jeg har undervist skjønnlitteratur. Jeg vil i oppgaven også gå inn i teorien og undersøke hvilke grunner som ligger til grunn for skjønnlitteraturundervisningen og reflektere rundt hvordan dette kan fungere for meg som lærere i dagens klasserom.

Prosjektet er et mastergradsprosjekt og er en del av lektorutdanningen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Agder (UIA) er ansvarlig for prosjektet. Bjarne Markussen, Professor ved UIA, er leder av prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg har valgt å intervjuere dere fordi jeg tror jeg kan få interessante refleksjoner og svar rundt temaet jeg skriver om i oppgaven fra dere. Jeg vil prøve å få til intervju i fire klasser på Kvadraturen og vil da intervjuere dere i grupper på 3-4 elever fra hver klasse. Jeg vil innhente tillatelse fra rektor til å gjennomføre intervju med klassene, i tillegg til samtykke fra dere.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du ønsker å delta i prosjektet innebærer det at du blir med på et gruppeintervju med 2-3 andre elever. Der vil jeg stille spørsmål som dere kan diskutere. Det vil ta ca. 45. minutter. Jeg kommer til å bruke lydopptaker, samt skrive egne notater under intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun jeg og min veileder som vil ha tilgang på opplysningene. Navnene deres vil jeg erstatte med en kode som lagres på en kodeliste som oppbevares adskilt fra datamaterialet og i oppgaven vil dere bli anonymisert.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 05.05.21. Jeg sletter alle opplysninger og opptak ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra UIA har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- UIA ved Bjarne Markussen, bjarne.markussen@uia.no, tlf: 90142718
- Ida Volden, student. Idamv14@uia.no tlf: 47826272
- Vårt personvernombud: Ina Danielsen, ina.danielsen@uia.no, Tlf: +47 452 54 401

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Bjarne Markussen /Veileder

Ida Volden /student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Hvordan får elever i den videregående skole svar på hvorfor de skal arbeide med skjønnlitteratur?*» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vil du delta i forskningsprosjektet;

Hvordan får elever i den videregående skole svar på hvorfor de skal arbeide med skjønnlitteratur?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan elever får forklart hvorfor de skal jobbe med skjønnlitteratur – og om de forstår/er fornøyde med svaret de får. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med dette prosjektet er å belyse hvor elever på videregående får vite hvorfor de skal arbeide og lese skjønnlitteratur. Jeg skal i prosjektet undersøke fagplaner, lærebøker (fra lk06 og Fagfornyelsen), samt intervjuere lærere og elever for å se hvilke svar elevene kan finne/få på dette spørsmålet. Interessen for temaet stammer fra «hvorfor»-spørsmål jeg selv har fått i timer hvor jeg har undervist skjønnlitteratur. Jeg vil i oppgaven også gå inn i teorien og undersøke hvilke begrunnelser som ligger til grunn for skjønnlitteraturundervisningen og reflektere rundt hvordan disse kan fungere for meg som lærere i dagens klasserom.

Prosjektet er et mastergradsprosjekt og er en del av lektorutdanningen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Agder (UIA) er ansvarlig for prosjektet. Bjarne Markussen, Professor ved UIA, er leder av prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg har valgt å intervjuere dere lærere for de elevene jeg vil intervjuere fordi jeg tror jeg kan få interessante refleksjoner og svar rundt temaet jeg skriver om i oppgaven fra dere. Jeg vil prøve å få til intervju i fire klasser på Kvadraturen og vil da intervjuere lærerne til disse klassene. Jeg vil innhente tillatelse fra rektor til å gjennomføre intervju med klassene og dere lærere, i tillegg til samtykke fra dere og de elevene som kan være med på intervju.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du ønsker å delta i prosjektet innebærer det at du blir med på et gruppeintervju med tre andre lærere fra skolen. Der vil jeg stille spørsmål som dere kan diskutere. Det vil ta ca. 45 minutter. Jeg kommer til å bruke lydopptaker, samt skrive egne notater under intervjuet. Jeg vil også be dere om å spørre klassen om det er 3-4 elever som kunne tenke seg å delta i undersøkelsen og la dem bli med på undersøkelsen i en norsktime. Intervjuet skal ikke ta mer enn en skoletime (45 min.).

I tillegg vil jeg be elevene jeg skal intervjuer om å gi noen opplysninger om din undervisning i skjønnlitteratur. Dette intervjuet med elevene vil også bli tatt opp på lydopptak og jeg skriver egne notater.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun jeg og min veileder som vil ha tilgang på opplysningene. Navnene deres vil jeg erstatte med en kode som lagres på en kodeliste som oppbevares adskilt fra datamaterialet og i oppgaven vil dere bli anonymisert.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 05.05.21. Jeg sletter alle opplysninger og opptak ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra UIA har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- UIA ved Bjarne Markussen, bjarne.markussen@uia.no Tlf: 90142718
- Ida Volden, student. Idamv14@uia.no Tlf: 47826272
- Vårt personvernombud: Ina Danielsen, ina.danielsen@uia.no, Tlf: [+47 452 54 401](tel:+4745254401)

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Bjarne Markussen /Veileder

Ida Volden /student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Hvordan får elever i den videregående skole svar på hvorfor de skal arbeide med skjønnlitteratur?*» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i intervju
- At jeg lar 3-4 av mine elever få satt av tid i en norsktime til å bli intervjuet
- At elevene som blir intervjuet fra min klasse kan gi opplysninger om min undervisning til prosjektet

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide – elever

Intervjuguide – elever

Før samtalen: forklare at intervjuet vil handle om skjønnlitteratur (forklare litt rundt det begrepet) og at jeg vil stille spørsmål om dikt, noveller og romaner/romanutkast som de har jobbet med.

Spørsmål	Stikkord for mulige oppfølgingsspørsmål
Hvilken studieretning går dere på?	
Hvilket trinn er dere på?	
Liker dere å lese og arbeide med tekster? (forklare med eksempler, som for eksempel dikt, noveller, romaner)	Oppfølging på ja/nei
Husker dere diktet X som dere har lest og arbeidet med i år?	Hvis nei, forklar litt innhold i diktet, så de kanskje kan komme på det.
Likte dere å lese og arbeide med dikt?	Hvorfor/hvorfor ikke?
Hva gjorde læreren når dere skulle arbeide med denne teksten?	Hvorfor tror dere hun/han gjorde det på den måten? Hvordan arbeidet dere med teksten?
Fikk dere forklart hvorfor dere skulle arbeide med dikt?	Ja → på hvilken måte? Ble du/dere fornøyd med svaret? Nei → Spurte dere hvorfor dere skulle jobbe med det? Tror dere at dere kunne fått mer ut av undervisningen om dere viste hvorfor dere gjorde det?
Dere har i år lest novellen X, likte dere å arbeide med denne teksten?	Liker dere noveller? Hvorfor/hvorfor ikke? Hvis ikke – er det andre tekster dere liker bedre?
Hvordan arbeidet dere med novellen?	Hvordan ble novellen introdusert? Hva gjorde læreren, hva gjorde dere?
Fikk dere forklart hvorfor dere skulle arbeide med novellen?	Ja → på hvilken måte? Ble du/dere fornøyd med svaret?

	Nei → Tror dere at dere kunne fått mer ut av undervisningen om dere viste hvorfor dere gjorde det? Spurte dere hvorfor?
Hva synes dere om denne forklaringen fra norskboka deres? (Vise de aktuelle sidene)	Hvis ja på hvilken måte og ga forklaringen mening for dere? Hvis nei: er det noe dere savner?
Dere har jobbet med romanen/romanutkastet X, likte dere å jobbe med denne teksten?	Hvorfor/hvorfor ikke?
På hvilken måte ble teksten introdusert for dere?	Hvordan arbeidet dere med teksten videre?
Fikk dere forklart hvorfor dere skulle arbeide med romanen/romanutkastet?	Ja → på hvilken måte? Ble du/dere fornøyd med svaret? Nei → Tror dere at dere kunne fått mer ut av undervisningen om dere viste hvorfor dere gjorde det? Spurte dere hvorfor?
Er det å få en forklaring på hvorfor man gjør ting viktig for dere?	Hvorfor/hvorfor ikke? Gjelder dette bare for skjønnlitteratur eller andre tema også? Har dere noen gang spurt en lærer hvorfor dere skal lære noe/arbeide med noe?
Gir det å vite grunnen til hvorfor du jobber med forskjellige ting i norskfaget deg motivasjon til å jobbe i faget?	På hvilken måte? / Hvorfor ikke?
Sluttkommentar	

Intervjuguide – lærere

Spørsmål	Stikkord for mulige oppfølgingsspørsmål
Hvor lenge har du undervist i norsk på videregående?	
Underviser du på studieforbereende eller på yrkesfag (eller på begge)?	<ul style="list-style-type: none"> - Hvis begge: for det meste hvor? - Hvilke trinn (interessant hvis de underviser på begge)
Er norsk hoved- eller andrefaget ditt? (ift. Utdanning)	
Kan du gi et eksempel på skjønnlitteratur du liker å undervise?	<ul style="list-style-type: none"> - Hvorfor?
Pleier du å forklare for elevene hvorfor de skal lese og arbeide med skjønnlitteratur?	Hvorfor/hvorfor ikke, hvor ofte (hver time, ved start av tema etc.),
Hvordan forklarer du for elevene hvorfor de skal jobbe med det?	Forstår de svaret? Blir de fornøyd? Hvordan har de reagert på forklaringen? Viser du til noe, for eksempel læreplanen, læreplanmål, nettside, boka?
Hvordan kom du frem til denne forklaringen du gir elevene?	
Hva tenker du om posisjonen til skjønnlitteraturen i norskfaget? Er det en viktig del av faget?	Hvorfor/hvorfor ikke → utdype m/oppfølging.
Har du fått spørsmål fra elever om hvorfor de skal lese og arbeide med skjønnlitteratur?	Hvor ofte, YF eller SF, er svaret du gir avhengig av om du er på YF eller SF?
Opplever du at en forklaring på hvorfor de skal jobbe med skjønnlitteratur er lett tilgjengelig for elevene?	Hvor, hvor lett, vet de om disse stedene. Læreverk, læreplan, nettsider ol.
Opplever du at den nye læreplanen har mer fokus på relevans for elevene?	På hvilken måte? Underviser du på vg1 og 2, gjør du noe annerledes?

Synes du lærebøkene forklarer for elevene på en god måte hvorfor de skal arbeide med skjønnlitteratur (om de gjør det)?	<ul style="list-style-type: none">- På hvilken måte blir det forklart – om det blir det – og er det etter den mening en god forklaring?- Tror du elevene forstår den eventuelle forklaringen?- Pleier du å bruke boka for å forklare hvorfor dere skal ha undervisning om skjønnlitteratur?
Sluttkommentar	

Vedlegg 5: Transkripsjon av intervju med lærere

1. Intervjuer: Da er det første spørsmål. Hvor lenge dere har undervist i norsk på videregående?
2. Lærer 1: Ja, jeg tror det er ellevte, ellevte året. Både yrkesfag og studiespess., men videregående, ja.
3. Lærer 2: Ett år og tre måneder.
4. Intervjuer: Er det studiespess. eller yrkesfag dere underviser på eller begge?
5. Lærer 1: Jeg har jo vært veldig mye på yrkesfag, studiespess har jeg bare vært på de to siste årene. Men i år har jeg bare studiespess. Ingen yrkesfag.
6. Intervjuer: Så til vanlig mest yrkesfag?
7. Lærer 1: Ja. Mange mange år.
8. Lærer 2: vært mest på studspess. og litt på yrkesfag, men mest studspess.
9. Intervjuer: Hvilket trinn er det dere har?
10. Lærer 1: I år har jeg Vg2 og Vg3. Men ellers har jeg jo hele remsa, vg1, 2 og 3.
11. Lærer 2: Vg1, Vg2 yrkesfag og Vg3. Ikke hatt Vg2 studspess., men...
12. Intervjuer: Ikke sant. Da lurer jeg også på om norsk er første eller andre faget deres?
13. Lærer 2: Første. Mhm.
14. Lærer 1: Andre.
15. Intervjuer: Veldig greit, dere har litt sånn motsatte ting. Og du har engelsk også (til lærer 1)?
16. Lærer 1: Ja, men det er norsk jeg underviser mest i.
17. Intervjuer: Har dere noen eksempler på skjønnlitteratur dere liker å undervise? Eller som dere liker best?
18. Lærer 2: Jeg har jo vært mest gjennom samtidslitteratur, siden jeg har vært mest på Vg1 og det er først nå jeg er på Vg3. Jeg synes det...eeh...samtidslyrikk er gøy. Ja. Det er vanskelig og det er litt sånn, du må kjempe litt for å komme gjennom det. Og det synes jeg er gøy når elevene må liksom jobbe litt og tenke litt selv, sitte å ikke forstå.
19. Intervjuer: Forstår de det til slutt da?
20. Lærer 2: eeh.. så har vi en diskusjon om hvordan det kan forstås, men emm, at de eee, ja. Det er jo alltid sånn at noen beveger seg litt langt ut av teksten, kanskje. Men jeg tror også at når de ikke har på en måte noen hjelpemidler i form av lærebok og sånt, så må de stole mer på seg selv. Da kan det ofte bli veldig interessante tolkninger. Da er det perspektiver som jeg ikke har tenkt på eller ja. Så jeg synes samtidslyrikk ofte er gøy.
21. Intervjuer: Enn du, har du noe spesifikt du liker?
22. Lærer 1: Nei, jeg har ikke det. Jeg er nok mer, vi har jo diskutert litt dette her med hvordan de, dette her med å se forskjell på mine briller som har mange år, eller du som har master i norsk (viser til lærer 1), kontra en seksten-, sottenåring sine briller. Ikke sant, å tolkninger. Jeg er nok veldig glad i noveller av en eller annen grunn. Ikke noe spesiell tidsepoke, men egentlig fra det mest moderne, nå holdt vi akkurat på med faderen og Bjørnson, ikke sant, og man får nesten gåsehud når man sitter der og om det kommer mer av at de er korte og de sier jo på en måte mye mer uten ord enn med ord. Det liker jeg utrolig godt. Det er derfor jeg ikke er realist, fordi jeg liker så veldig godt når ikke det er gitte sannheter. Alt kan egentlig tolkes litt ut i fra hvem du er, hvor du er, eeh, hvor du kommer fra, hvor du vil hen, det synes jeg. Men, litt frustrerende av og til for det hadde vært utrolig deilig å kunne sette to streker, sånn er det bare.
23. Lærer 2: Ja, det er det som er gøy med litteraturen i norskfaget. At vi kan diskutere og at vi går inn i tekstene med ulik eeh forståelsesverden og.. Det er det som er gøy, at man skaper nye måter å erfare på. Ja.

24: Intervjuer. Ja, det er spennende. Det virker som dere liker litteratur. Da kommer vi inn på det som egentlig er hovedspørsmålet mitt, det som jeg er veldig interessert i. Det er jo om dere forklarer for elevene hvorfor de skal jobbe med det, hvorfor skal vi jobbe med skjønnlitteratur?

25. Lærer 1: Jeg må ærlig innrømme at jeg måtte reflektere mye over det, fordi at eehm.. jo man forklarer det, men samtidig så tror jeg de er veldig klar over at det er noe de har gjort i mange år på ungdomskolen og det er noe de på en måte ikke har så mye valg, det er bare en del av kompetansemålene. Dette her å eehm, må bare se hvordan man skal formidle det, men man prøver jo å knytte opp til det at ting henger sammen. Hvis man bare går tilbake til Bjørnson nå ikke sant, så finner man de akkurat samme mekanismene som fungerer i dag. Det synes jeg er spennende, å kunne si ja den er skrevet på 1800-tallet, men samtidig, så er det akkurat det samme. Det er det. Men, tror nok hvertfall jeg kan bli mye mer bevist på hvorfor skal vi dette, det er jo en del av kompetansemålene. Uansett hvordan man vrir og vrenger på det så skal du gjennom ulike deler av litteratur eller skjønnlitteratur og du skal eehm... så er det jo ikke alltid de hopper i taket av glede.

26. Lærer 2: Er det sant? (hehe)

27. Lærer 1: Jeg har liksom opplevd det noen ganger at hvis den er på nynorsk så... (Ler)

28. Lærer 2: Eller dansk sånn som jeg har gitt dem. Bare for å gjøre det enda gøyere. (Ler).

29. Intervjuer: Men det er jo interessant det at du sier det står i kompetansemålene og sånt, for det blir jo på en måte veldig sånn "hva" da. Starter dere ofte, hvordan starter dere, hvis dere skal begynne første litterære verket dere skal ha? Har dere en slags intro eller hvordan pleier dere å gjøre det?

30. Lærer 1: Det jeg tror er litt morsomt med meg og lærer 2 er at jeg har hatt mye yrkesfag, der fins det jo nesten ikke, ikke sant, litt eeh. Så tror jeg det at hadde du eehm den gløden din med fem år på universitetet (Til lærer 2) er nok. For derfor blir det en sånn trygg ting dette her med læreplanmålet, eehm, jeg tror jo mer jeg jobber med det, jo flinkere blir jeg. For meg er det ikke en unnskyldning, men en forklaring. At det rett og slett er, du (lærer 2) har det nok mer.

31. Lærer 2: Nei, det tror jeg ikke.

32: Lærer 1: Tror du ikke det?

33: Lærer 2: Nei, det tror jeg ikke. eeh og jeg har jo veldig lite erfaring enda, så jeg føler at jeg svømmer litt sammen med elevene noen ganger. (ler). At på en måte, nå hiver vi oss utpå sammen, så ser vi hvordan det går. Men jeg liker også å hive de utpå da, jeg synes det, jeg tror de har så godt av å prøve selv. At det blir en autentisk problemløsning da, at ikke jeg serverer en tolkning gjennom enten spørsmål som jeg stiller til teksten for dem eller at jeg prøver så godt jeg kan å balansere det med å veilede sånn at vi ikke kommer helt på viddene. Selv om man kan tolke mye så er det jo sånn at noen tolkninger blir litt skivebom også. Det er noen ganger elevene beveger seg litt langt ut av teksten. Men, jeg prøver hele tiden å balansere det at de har nok til å prøve selv, men samtidig at de får litt gnist til å ville prøve selv også. At de føler det er et problem som jeg skal løse, hvor min tolkning har en verdi. Ja, det synes alltid jeg klarer, det skal jeg jo, noen ganger blir det jo bare sånn badebasseng hvor jeg bare må..nå snakker jeg veldig i metaforer men, da må jeg liksom dra de inn, for det blir bare helt sånn, det blir for vanskelig da. At jeg overvurdere de eller ja.

34: Lærer 1: Samtidig tenker jeg at det er viktig å ta elevene på alvor i forhold på det at det er utrolig interessant at du leser oppgaven sånn eller.. Forklar eller fortell, hva er det som gjør at du får..det handler mye om de brillene og den ryggsekken som de har. Mange har kanskje lest veldig lite, mange hater å lese, vi er her som humanistiske lærere fordi at vi er ganske glad i disse tingene. eeh, så det der å på en måte jeg synes hvertfall det er ufattelig viktig og det er litt som det vi snakket om på det møte, dette her med, jeg har hatt en tendens til eksamenstrening, rett og slett. De skal opp til eksamen og da må de være rustet for den

eksamen, i stedet for å tenke at her, nå, er læring. Læring, kanskje å få gleden til å finne ut at hvorfor tenker jeg at den kan løses sånn? Noen andre tolker det på en annen måte, så kan du få vanvittig gode diskusjoner på det. Uten at det nødvendigvis er riktig eller galt, men det er refleksjoner. Kanskje en lyst til å på en måte eehm, lære mer eller hvis det er fullstendig skivebom så er det læring i det og tenker jeg. Hva er grunnen til at jeg på en måte..

35: Lærer 2: Absolutt, ja. Det å ikke forstå er en del av en prosess. Det å ta feil er en prosess, det å kunne revidere sin egen forståelse er jo læring og det er liksom så..Da tenker jeg at da, når vi jobber med litteratur, så egner vi oss bedre som veiledere, enn som en som foreleser. For det er en spesielt unik mulighet i skolen til å jobbe med problemløsning hvor det ikke fins et svar.

36: Intervjuer: Ja ikke sant. Her har dere jo, ja "hvorfor" da. Men sånn som det du sa med ryggsekken og brillene og det, der har du jo egentlig en grunn til hvorfor, pleier du å formidle det til elevene?

37: Lærer 1: Absolutt. Hvis jeg kan gi et eksempel, så leser vi jo denne "ung gutt i snø", den har jeg brukt mye, den har jeg også brukt på yrkesfag. Det er utrolig morsomt hvor ulikt man leser den novellen, jeg sitter her med mine år, som mor, som tidligere helsefagarbeider. Denne gutten som ligger der og jeg er opptatt av hvor er vennene, hvorfor er det ingen som passer på han, er det nødvendigvis fordi han er full, kanskje han har diabetes, kanskje han er syk. Kanskje det er et anfall, mens ungdommene leser den der de er nå, det er en ung gutt, antageligvis så har han drukket for mye. Det er veldig sjeldent de klarer å se det fra noe annet, enn at her er det en som har..Jeg leser det mer med disse moderlige brillene. Det har jeg hatt masse diskusjoner med elevene på og det er jo egentlig litt artig, hvor ulikt vi leser, det kommer jo av...

38: Lærer 2: Det som er gøy også, det er derfor jeg tenker at det er viktig at den gamle litteraturen har en verdi, fordi jeg tror ungdommer i dag har godt av å ikke alltid få tekster som snakker til deres virkelighet. At de faktisk gjennom litteraturen kan utforske ulike verdensforståelser og samfunn, på en helt annen måte enn i historietimen og derfor har tekster mye ulike verdenssyn og hva vi tar med oss inn i det har en verdi i en sånn altså, overordnet del. Men, eller, jeg har nok et veldig sånn romantisk tanke om litteratur i skolen da, men jeg tror oppriktig at eeh, at det er mye læring i å jobbe med skjønnlitteratur da.

39: Intervjuer: Har du sagt det til dem? Slik som du sa det til med nå på en måte?

40: Lærer 2: Ja, det er ikke alltid de blir overbevist, men...(ler)

41: Intervjuer: Hva svarer de, hva er responsen?

42: Lærer 2: Kanskje ikke akkurat, jeg har snakket mye om at det å tolke og leve seg inn i andres virkeligheter eller å sette seg, se verden fra et annet perspektiv, det er noe vi gjør hver dag, hele tiden. Tolke antrekk til folk eller ikke sant, sånne ting. Det er det vi jobber med i litteraturen, hvordan funker tekst og språk og det er overførbart til alle studieretninger de skal på. Det å kunne kommunisere godt og forstå, god kommunikasjon og ja...Så det har jeg snakket en del om.

43: Intervjuer: Det forstår de, eller?

44: Lærer 2: Ja, så husker jeg ikke hvor jeg har sagt hva, men..eeh..jeg prøver jo å ikke stå der å messe om hvor viktig det er da, fordi jeg tenker at jeg tror det faller litt gjennom at en norsk lærer er glad i norskfaget er jo litt sånn selvfølgelig. Jeg prøver å heve det litt, at det å jobbe med motstand i tekst er læring. Okei, nå er vi her, vi forstår ikke, hva skal vi gjøre, hvordan skal vi finne ut av det? Så mange prosesser som er veldig verdifulle, tenker jeg.

45: Lærer 1: Vi brukte, nå under coronaen - to siste ukene som vi var inne, to-tre siste ukene vi var inne, så hadde vi et prosjekt som gikk på, for da plutselig blomstret det opp dette her med litteratur, ikke sant. Vi lagde prosjekt da hvor vi, nå har vi vært gjennom en krise, for det har vi, noe vi aldri har vært gjennom før, eh, og da dukket jo sånn som dikt til Gunvor Hofmo

opp, ikke sant, etterkrigs. Egentlig så kan man ikke sammenligne det sånn, men samtidig så var det det...

46. Lærer 2: Det var jo ikke noen hverdag mer i... (Ler)

47. Lærer 1: Nei, ikke sant, ser du det. Frode Grytten gikk jo inn og lagde ei novelle, som gikk på dette og vi trakk fram ehmm, et dukkehjem og trakk det inn i dette. Vi sendte elevene ut for å finne, eee fordi plutselig var det viktig å få dette her som en sånn fellesskap, dette er noe som forener oss, dette er noe som gir oss denne identiteten, vi er norske, vi er liksom..eehm, så det er et utrolig godt prosjekt, noen likte det, noen likte det ikke. Det er også litt artig, jeg synes jo det var kjempebra, det var ikke noe vurderingssituasjon, det var ingenting, det var bare å klare å prøve å forstå. Ehm, sånn at, det var veldig bra.

48. Lærer 2: Det er det som er litt dumt synes jeg og, at ofte så skal det resultere i en skriftlig økt eller en karakter da, eee, at litteraturen blir et mål, nei, et middel for å nå målet. Jeg vet ikke helt, men det er er litt kjipt at når man til slutt skal sette en karakter, det krasjer litt, hvertfall når man jobber med historiske tekster da, for da, jeg har lyst til å utforske, ikke sant, at vi snakker om tolkninger og sånne ting, men så skal de skrive en analyse, hvis det da er på en måte, hvis teksten ikke forstås i kontekst, så er det fort gjort at analysen blir ikke så god som den kunne vært hvis man hadde fulgt oppskriften eller ikke sant.

49. Lærer 1: Og kanskje de av og til også på en måte begrenser seg litt, fordi det er jo ikke dette læreren forventer. Det er ikke dette som egentlig er.

50. Lærer 2: Ja, at det kan være hemmende da, for det utforskende arbeidet man kanskje egentlig, jeg føler egentlig har mest verdi for læring.

51. Intervjuer: Vi har jo lyst til å være sånn, ja dette kan skjønnlitteratur være for dere, så kommer vurderingen, så blir det en snever oppgave.

52. Lærer 1: Men det er litt sånn interessant, nå har jo du (lærer 2) mange gutter, eee, jeg har jo en gutt og resten jenter. (ler). Det er jo også litt artig, ikke sant, er det også en ting som gjør at man må formidle på ulike måter.

53. Lærer 2: Ja, fordi det, nå er ikke den klassen du skal intervju da, men jeg har en klasse som er spesiell, det er realister og da merker jeg at da har jeg brukt mer tid på å si det at det her har vi glede av dere fordi... Det her er nyttig for dere fordi...Uten å selvfølgelig tvinge, skal ikke stå der å tvinge glede, man kan ikke pålegge elever glede, men hvertfall prøve å utgi litt sånn hva er kunst i samfunnet, hva er språk i samfunnet, hva trenger vi det til. eehm, og der merker jeg at jeg snakker mye mer egentlig sånn enn.

54. Intervjuer: Så der er "hvorfor" i fokus, relevans for dem.

55. Lærer 2: Ja, det har blitt litt det, fordi jeg føler at det er mer på en måte ee, der er det en mer generell oppfatning om at det her har ingen verdi kanskje (ler). Vet ikke.

56. Lærer 1: Jeg tror nok dessverre, mange sitter igjen med det der, bare jeg er ferdig med Vg3, så skal jeg ikke åpne en bok mer. Og da tenker jeg, har vi oppnådd det vi ønsker å oppnå eller...

57. Lærer 2: Nei, det har jo vi snakket mye om.

58. Lærer 1: Ikke sant, eller er det bare verden som er sånn i dag, at kanskje de ser tilbake etter hvert eller, jeg vet ikke. Det er veldig interessant. Det er det altså.

59. Lærer 2: Ja, for vi har jo snakket mye om hvordan kan vi skape glede, hvordan kan vi skape nysgjerrighet eller på en måte, i norskfaget da. Fordi, det begge synes jo det er litt trist at noen ganger så synes jeg det virker som at når elevene kommer til videregående så er de lei. Da er de trøtte, så skal vi på en måte gjennom enda mer, men...

60. Lærer 1: Men det ert jo en del av norskfaget, og jeg ser jeg har hatt noen diskusjoner oppi gjennom med noen hvor du da på en måte må nesten ha en sånn; hva skal vi med det. Hva skal vi med det, sånn som for eksempel "Et dukkehjem" av Ibsen, vi har hatt det opp og ned og fram og tilbake og disse tingene. Kommer aldri for å bruk for det, hva skal vi med det, men så kan de jo komme tilbake til det når de blir eldre ikke sant, men det er jo relevansen i det,

som jeg synes det er vanskelig å formidle til dem. Nå holder vi på med norrønt, ikke sant, dette her med "voluspå" og "håvamål", hva skal vi med det. Er det bare for å ha kjennskap til noe? Fordi det står i kompetansemålene, ikke sant, eller er det fordi vi vil de skal ha litt glede av spådommen til...(ler). Jeg vet ikke..

61. Lærer 2: Men der tenker jeg jo at når det gjelder de historiske tekstene, med Fagfornyelsen nå, så er jo det en mye mer åpen..Der er det ikke et krav om at man skal gå kronologisk gjennom periodene eller, ikke sant, sånn som jeg tror de fleste føler det i eller opplever at LK06 legger føringer for da, at man kan ikke droppe realismen og bare ta romantikken liksom. Men, det åpner jo for å tenke helt annerledes, da er det ikke sånn at man slavisk vi må gjennom disse kjennetegnene på perioder og man jobber mer utforskende med kontekst da. Det tror jeg, jeg har litt mer tro på den tenkemåten, at hvis elever ikke lærer å forholde seg til kontekst, hvordan skal de finne ut informasjon, okei det her er 1600-tallet, hvordan var det samfunnet, hva slags litteratur skrev man da. At de klarer å søke opp den informasjonen for eksempel selv eller lete i norskboka. Så tror jeg at selv om man ikke har jobbet med kjennetegn på barokk-salmedikting, så kanskje de klarer å finne det ut allikevel, for man jobbet kanskje veldig grundig med det på romantikken. Da tror jeg vi er mer inne på en sånn selvstendig problemløsning, at elevene som produsenter blir tatt mer på alvor, at det er ikke å eee spy opp alle disse listene som vi gir dem.

62. Lærer 1: Det er jo litt interessant fordi det snakket jo litt om også, for hva handler det om, handler det om at vi vet hva de har i vente på Vg3 i mai, ikke sant. Det er klart, det er jo ikke ok hvis du ikke har, vi snakket jo litt om det, som en parallell, i engelsken nå så er jo eksamensformen veldig annerledes. Før har det vært å skrive en tekst, ikke sant, eee, den er jo veldig endret nå, og da blir det jo veldig spennende å se om dette er noe som endrer eller må endre vår måte å tenke på, undervise på. Hva er det vi..

63. Lærer 2: Det er jo, ja, de sier jo, eller vi har jo hatt seminarer her om at vi skal ikke drive eksamenstrening og sånne ting, men det er utrolig vanskelig å ikke gjøre det fordi man føler at man på en måte skylder elevene å gjøre de klare til en stor vurdering på slutten av løpet, utdanningsløpet deres. og jeg synes det er veldig, selv om man skjønner jo hva man skal, skal ikke bare tenke eksamen, man skal drive med læring og skolen har et mye bredere formål enn å forberede til eksamen, selvfølgelig, men det er vanskelig å ikke tenke på det. Det er fordi vi vil dem det beste. Men hvis vi skal begrunne alt i eksamen så blir det jo fryktelig, da blir det kjedelig. Det er ikke noe motiverende eller på en måte engasjerende å jobbe med.

64. Lærer 1: Det er jo det at norskfaget er jo i tillegg til litteraturen så er det jo et massivt fag, så enormt, jeg skjønner at mange elever føler seg..fire timer på Vg1 og Vg2 ikke sant, nå er jo i fagfornyelsen mye av nynorsken fjernet, men de skal ha tre karakter i et firetimers fag. Det er heftig altså.

65. Intervjuer: Men, opplever dere at med den nye læreplanen nå da, at det er mer fokus på relevans? Mer sånn konkret hva er relevant for dem rett og slett hvorfor da? Føler dere at det er mer fokus på det?

66. Lærer 2: Jeg tenkte ikke det på en måte, eller jo, fordi at kjerneelementene skal jo på en måte styrke hva som egentlig er viktig i faget. Så det er jo mer fokus på hvorfor, igjennom de kanskje, men eee det gikk enda mer opp for meg når jeg jobbet med denne kompetansepakken. Hvor man skal formulere et mål med faget hvor skal for eksempel i engelsk, hva, når vi er ferdig i mai, hva skal du kunne da, hva er målet med det her. Det syntes jeg var veldig, da tenker jeg at det er der vi skal da, jobbe med relevans, men så synes jo jeg at det er fryktelig mye i, altså i kunstnerisk og humanistiske fag, så har de liksom ikke alltid en konkret samfunnsverdi, jeg vet ikke, det er vanskelig å begrunne det, men det har en litt sånn allmenndannelse og det er på en måte, det er jo gøy det og. Å kunne kjenne til noen stikkord i historien vår og kulturhistorien vår, har det en verdi eller har det ikke en verdi lengre liksom, det har alltid jeg tenkt på.

67. Lærer 1: Det er jo et kjempeinteressant spørsmål, hvor er vi om tjue eller tjuedefem år, det kan hende det har ingen - vi snakket nettopp om det nå på Vg3 da, i forhold til disse verkene, de fire store, Ibsen og Kielland og disse ikke sant, om 200 eller om 150 år til, er det da Knausgård og alle disse her, er det de, og Ibsen og de er helt i bakleksa. Det vil vi jo ikke leve å se, men det er jo også ikke sant, vil de ha en like stor relevans da. Jeg er litt sånn, jeg er jo veldig for norskfaget, for det er klart at jeg har hørt så mange som har gått ut av den videregående skole og norsk er faktisk det faget de hatet mest, det tar rett og slett knekken på mange. De fant ingen relevans i det, det er heftig med tre vurderinger i et fire- eller sekstimersfag. Jeg kjenner det blir så trist, fordi at det er som jeg sier til elevene mine, norskfaget handler om kommunikasjon, det er hvordan ting blir formidlet, det er litt hvordan vi kan formidle, tekster, selv der, det er jo egentlig kommunikasjon det handler om. Og hvordan det har blitt formidlet opp i gjennom.

68. Lærer 2: Jeg er litt uenig, ja. Fordi, eller det blir kanskje flisespikkeri da men, jeg tenker at det er et estetisk fag, at innholdssiden i faget er på en måte kunst.

69. Lærer 1: Tror du elevene ser det?

70. Lærer 2: Nei, det tror jeg ikke. Men, jeg tenker at det er jo selvfølgelig å på en måte det er jo kommunikasjon, men når du sier kommunikasjon så tenker jeg på klart og tydelig og på en måte, men...

71. Lærer 1: Ja, og det har nok litt med at jeg har jobbet i helsevesenet og jeg har jobbet en del i programfagene også, for hva er det, hvis man tenker på norskfaget, du kommuniserer hele tiden, det gjør du i alle fag for så vidt. Og hva er kommunikasjon...

72. Lærer 2: Men vi har også en innholdsside, det er det jeg tenker, for kommunikasjon høres mer teknisk ut i mine ører.

73. Lærer 1: Er ikke, har ikke kommunikasjon en innholdsside? Jo, masse, i bøtter og spann.

74. Lærer 2: Jo, okei.

75. Intervjuer: Jo, men det her er jo egentlig veldig spennende, fordi begge de er jo egentlig grunner til hvorfor da. man kan jo på en måte ta utgangspunkt i begge, og kanskje ha...kommer litt an på hva slags verk man jobber med, men kanskje dra inn begge.

76. Lærer 1: men jeg tenker vi kommuniserer jo like mye estetikk, eee som vi ee gjør til og med matematikk er jo et kommunikasjonsfag. Kommuniserer med formler, du kommuniserer med hypoteser og alle disse tingene. Alt handler om kommunikasjon, eehm, det gjør det, det handler om hvordan du som lærer kommuniserer til eleven.

77. Lærer 2: Jeg tror egentlig ikke vi er så uenige, tror bare vi bruker litt andre, eller tenker...for selvfølgelig så er jo...når man jobber med historiske tekster og samtidstekster, så er det jo hva er det som kommuniseres her. Hva slags tema er det, hva slags budskap er det, og hvordan.

78. Lærer 1: Og hvordan formidler man dette? Da kan du gå tilbake til forfatteren, ikke sant, du kan gå tilbake til læreren, som står bak kateteret, hvordan formidler de det, er det :dette er fra læreplanen så dette må dere bare kunne fordi dette kan dere kunne få til eksamen? eller går du inn der...

79. Lærer 2: Det er siste mulighet når du ikke har noe mer, 'det her kommer på eksamen!' (Ler).

80. Lærer 1: Jeg må hvertfall skjerpe meg på den. Nå er det sånn hver gang så skal de... (ler).

81. Lærer 2: men da er det noen ganger at de 'ååh'

82. Lærer 1: Ja, det er effektivt ja. Veldig.

83. Intervjuer: Ja det kan være greit å ha i bakhånd. Men jeg tenker på i forhold til kritisk tenkning da, fordi jeg tenker, har dere fått spørsmål, sånn konkret at det er en elev som har spurt dere 'hvorfor skal vi jobbe med dette her?', når dere har hatt om skjønnlitteratur da.

84. Lærer 2: Mhm.

85. Intervjuer: Ja, du har fått det? Husker du situasjonen?

86. Lærer 2: Ja, nei, eller...vi jobbet vel faktisk med retorisk analyse, men det var jo et kåseri da, så det var jo litt sånn, tror jeg. Da tok jeg opp det med kritisk tenkning, at det å lese både skjønnlitteratur og saktekster og kunne plukke fra hverandre hvordan noen prøver å overbevise oss om noe, enten eller om det er fordekt med masse språklige virkemidler, humor, ironi. eller om det er gjennom skjønnlitteratur. Kritisk tenkning vil si at vi klarer å finne ut av det, at vi klarer å kjenne det igjen, at ikke noen kan lure oss på en måte. Da var det, det var på Vg1 i fjor, da var det sånn 'hææ, ååh, er det det' (ler), så det var...
87. Intervjuer: Så da forklarte du en grunn til hvorfor da?
88. Lærer 2: Ja, at dere skal bli selvstendige nok til å kunne avkle et budskap da, og det at det er det vi jobber mot. Da, det tror jeg...det var et helt nytt perspektiv for den elevgruppen, det hadde de aldri tenkt på, selv om vi jobbet med retorikk.
89. Intervjuer: Ja, men det er ofte sånn, de vil ha det veldig konkret. Men altså, bare å stille det spørsmålet ved undervisningen, 'hvorfor skal vi ha dette her?', det er jo også kanskje kritisk tenkning kan man jo si.
90. Lærer 1: Det å på en måte gi dem en, det blir jo da en relevans, når du sier at dette er faktisk noe du kan få bruk for, fordi...Jeg tror jo, at når de er 16-17, det der med å ha knagger, og det å jobbe med stilasbygging, det der med å 'dette er kjent for meg, dette kan vi bygge litt videre på'. Det er jo egentlig veien å gå, ehm, det er det. Men det er jo ikke alltid så lett å forklare hvorfor skal vi lese på det eller det eller.
91. Lærer 2: Nei, på norsk på Vg1 i år, så prøvde jeg å starte året med en sånn 'hva er norsk'. Da var det egentlig bare en gjennomgang av deres referanser da, reality, serier, ex on the beach og alle de der og alle sosiale mediene de bruker eller appene de bruker, buss-appen, twitter - det er ikke så mange av dem som har twitter, men alle...mange av dem har jo to instagram-profiler. Alle bruker Snapchat og messenger, og hvordan kommuniserer vi ulikt i de her mediene, hvordan kommuniserer vi, hvor henter vi kunnskapen vår fra. Og, ja, og nyhetsmedier tok jeg og hvordan...så knyttet jeg det til kjerneelementene da, hvordan alle de her tekstene må forstås i en kontekst, vi tolker, vi leser en beskjed ulikt på mail enn på messenger, vi skriver ulikt. Hvordan kan vi bruke norsken for å forstå reality, det er jo fortellertekniske grep for å skape spenning og dramatik, er det virkelig er det ikke virkelig? Prøvde å knytte alle kjerneelementene til det, jeg vet ikke hva de fikk ut va det, helt ærlig, men (ler)
92. Lærer 1: Men, de får jo ofte litt hakeslepp når man sier at det å lese en rutetabell, at det faktisk er en tekst det også.
93. Lærer 2: Hvor mye bruker du ikke av kunnskap om språk og kommunikasjon og tekst, det her er en tekst ikke sant, dere er født inn i det, å bruke fingrene når dere leser tekst. (På mobil).
94. Lærer 1: Men da er du igjen inne å gir dem relevansen. Relevansen for dette som formidles, det har faktisk en relevans fordi du er en bruker av...Ikke sant...Det er jo klart, det er jo elevgruppen har jo også på en måte endret seg. Det er litt morsomt, fordi de har skrevet nå, og de fleste har skrevet, nei alle har skrevet, faktisk, den teksten som er kortest. Fordi at det er jo, ikke sant, de får jo helt hakeslepp.
95. Lærer 2: Ja, det er jo et kjempesymptom. Det sier jeg til elevene også, jeg gjør det selv også, jeg er såpass ung at jeg gjør det selv, jeg ser på Netflix mens jeg scroller. Det er jo, fordi vi har et behov for å bli konstant underholdt, og vi har ikke...Det tror jeg faktisk er bare å glemme nå, at elever skal lese masse lange verk, for sånn er det ikke lengre, altså det er ikke...
96. Lærer 1: Jeg hadde på yrkesfag, det var noen år siden da, så sa jeg, i dag skal vi bare kose oss, vi skal bare slappe av, sett dere godt til rette, lukk øyene litt, så skal jeg lese en fortelling eller lese noe da. Det første jeg fikk var 'er det på nynorsk, da skal hvertfall ikke jeg sitte her'. (ler). Jeg tror etter hvert at noen slappet litt av, fordi at...men det er jo fordi at verden er sånn i dag, det der å bruke tjue minutter på å sitte å ikke gjøre noen ting, nei, det kan jeg ikke. Så det

er jo også en treningssak, å kunne se verdien i det. Bare å se det at verden kan faktisk stoppe opp litt og det er der litteraturen er fantastisk. Spesielt bøker!

97. Lærer 2: Absolutt! Absolutt, å ha faktisk...å øve opp konsentrasjonen, klare å sitte, plukke opp hint, kjenne igjen. Når du leser er du selvfølgelig aktiv også, hvordan ender det her, hvor skal vi liksom.

98. Lærer 1: Hvis du ser, 'kan vi ikke se en film, kan vi ikke se en film'. Film er så enkelt, for du får jo alt servert. En bok eller en tekst, du må faktisk tenke.

99. Intervjuer: Det kan kanskje motvirke det her litt, det at vi sitter å alltid er på.

100. Lærer 1: Det tror jeg er en utfordring for oss, for jeg ser nesten alltid ligger det jo kortfilmer, film, så du trenger egentlig ikke sitte å lese, det er jo også noe som kan bli en utfordring etter hvert.

101. Lærer 2: Ja men så er det også, det er også der vi går da, nå er det jo stadig...nå forskes det stadig på hva mediene gjør med oss, hvordan vanene våre endres, hvordan leser vi annerledes. Det har begynt å komme sånn, at du kan speed reading, eller hva heter det for noe, at du kan komme gjennom store verk i litteraturhistorien på...at det er tatt ut det som er viktig bare. Det er jo en helt sånn, en helt annen tankemåte på litteratur. Elevene leser så utrolig mange andre tekster enn papir...eee tekster. Men jeg tror jo fortsatt at det har en kjempeverdi; å lese romaner, å lese noveller.

102. Intervjuer: Ja, det er jo bare å tenke seg om, hva er grunnen, og hvis man velger å gjøre det da, hvorfor gjør jeg det. Hva vil man at de skal få ut av det.

103. Lærer 1: Men det er litt sånn interessant, fordi jeg blir jo ofte sånn, når man får ny klasse, er det noen som leser mye? Og det er ikke mange, og selv disse veldig flinke elevene.

104. Lærer 2: Men de leser jo, fordi du spør ikke hvor mange timer de bruker på Instagram. Det er jo...eller sosiale medier. Under corona så hørte jeg at det var noen i fjor som hadde brukt, de hadde klart å kutte fra ti til åtte timer om dagen. Eller så var det fra åtte til seks, så tenkte jeg jeg tror ikke det her er så galt representativt. (ler). Jeg tror de bruker vanvittig mye tid, fordi de gjør det mens de gjør andre ting hele tiden og elever sitter også veldig ofte med propper i ørene i timene for eksempel. Det å holde fokus på en ting, det er så utrolig mye vanskeligere for dem enn det var før tror jeg.

105. Lærer 1: Men tenker du da, tenker du da at altså skjønnlitteraturen er det en saga blott? Formidles det for mye, tenker du at når fagfornyelsen, når den kommer, at den vil...

106. Lærer 2: Jeg vet ikke jeg (ler). Jeg tror...eller jeg har ikke lyst til å redusere litteraturen til overføringsverdi. Men, jeg synes oppriktig, jeg mener oppriktig at det er fryktelig mye overføringsverdi i det å sitte å lese et dikt eller en novelle, jobbe med motstand. Å forstå og erfare, det er erfaringer vi ikke kan få i livet, som vi kan få i litteraturen. Men, ja, noen ganger så kjenner jeg at når jeg faktisk, det er lett å sitte å si det her, men når jeg står i klasserommet, så kjenner jeg at jeg blir sånn 'Ja, hva skal vi med dette her', noen ganger. Det er jo litt sånn praksissjokk kanskje, for meg da, som er ganske nyutdannet. Men, man må på en måte, jeg tenker mye på det. Hvordan skal vi gjøre dette her, hva er relevant og, for jeg har ikke lyst til å, jeg ønsker meg ikke et norskfag som kun er terping. Altså, jeg vil ikke ha et teknisk norskfag, som bare er for at man skal bli flink til å skrive i andre fag, på en måte. Jeg vil ikke at det skal være et sånt verktøyfag. Jeg har lyst til at det skal ha en innholdsside også.

107. Lærer 1: Hvis du ser på (en annen lærer på skolen), den læreren er jo veldig på dette her med, har introduksjon i forhold til dette her med hvor viktig norsk er. Det handler om måten, evnen til å uttrykke seg, bruker eksempler fra...hvis du får inn litteraturen vil du også få et mye videre og bredere ordforråd, ikke sant. Å sette ord på følelser, sette ord på ting som du ikke lærer på Instagram eller på Twitter eller..på disse tingene. Det kan handle i relasjon til partneren din, til kjæresten din, ikke sant, det kan handle i relasjon; arbeidsplass.

108. Lærer 2: Det kommer jo på en måte...hva er det som er kjernen i faget, er det språket eller er det tekst. Jeg tenker at det er tekst. For, det er jo ikke at vi skal lære grammatikk og rett ordstilling og...

109. Lærer 1: De er jo ikke enige ungdommen, ikke du heller? For du er jo en ungdom i forhold til meg?

110. lærer 2: Ungdom, å nei (ler). Langt i fra.

111. Intervjuer. Ja, det er spennende. Det er et spørsmål til her som jeg lurte litt på. Det er kanskje vanskelig å svare på, men jeg kan jo høre. Det er om dere opplever om det er lett tilgjengelig for elvene å finne en forklaring hvis de lurte på 'hvorfor skal vi jobbe med dette'. Kan de finne det andre steder, er det fra dere eller finnes det noen nettsteder, bøker, er det tilgjengelig for dem hvis de lurte?

112. Lærer 2: Hvorfor-spørsmålet. Hvis de sitter hjemme og lurte på det, tror jeg ikke de googler det.

113. Intervjuer: Men fins det noe sted eller har dere sett noe?

114. Lærer 2: Nei, eller nå jobbet jeg litt med de nye lærebøkene til fagfornyelsen i fjor og jeg følte at noen av dem var veldig tekniske, og noen av de...det var ingen av dem som hadde en sånn som det gjerne er i samfunnsfagboken for eksempel, hvor de har en sånn 'hva skal du med samfunnsfag' eller litt mer sånn...den føler jeg ikke jeg har sett i norsk. I lærebøker eller læremidler da.

115. Intervjuer: Hvorfor tror du det er sånn?

116. Lærer 2: Jeg tror på en måte at faget har hatt en sånn tradisjonell status at det begrunnes mye i kultur og danning, og den er kanskje litt ut nå. Eller danning er et fryktelig skummelt begrep å nevne da, men jeg tror at norskfaget stadig er under press, men at det kanskje lenge har vært sånn at man ikke trenger å...For det har vært en stor debatt, litteratur i norskfaget er jo en kjempedebatt som har gått i mange år og blusset opp igjen og opp igjen. Men, ja. Jeg tenkte på at måten det kanskje rettferdiggjøres på er gjennom å trekke inn referansen til elevene da, eller at da begrunner man det litt mer når man gjør de koblingene. Det var det noen av de læreverkene som gjorde, at det var veldig...Noen av de eldre lærerne på den gamle skolen jeg jobba på de syntes den var så utrolig rotete. Men jeg reagerte ikke på det i det hele tatt, men jeg er jo på mange sosiale medier selv, er vant til den her multi..den typen. Elevene reagerte ikke på at den var rotete eller...Men det var masse referanser hele tiden, ikke sant, til serier, ungdomsserier og faktabokser dratt ut. Det tror jeg er en måte å synliggjøre formål på da, på en indirekte måte.

117. Intervjuer: Den var etter fagfornyelsen den boken?

118. Lærer 2: Ja, den var etter fagfornyelsen ja.

119. Intervjuer: Men så tilgjengeligheten er ikke så stor tenker dere da egentlig? Det er ikke så lett for dem?

120. Lærer 2: Aldri tenkt på det egentlig.

121. Lærer 1: Jeg tror heller aldri...de er jo ikke så kjempegamle disse bøkene heller. Men de er jo ikke toppmoderne, men jeg tror jeg heller aldri har lest. Det går mye på det tekniske, går inn med eksempler på hvilke samfunn de levde inn, hva som var vanlig der. Det er litt interessant for det kan jo hende dere unge som nå kommer, at dere...for det er klart det er jo et lite generasjonsskille, tror dere ikke? Jeg tror det og jeg håper det. At...Men det er jo interessant, som sagt så har jeg vært mye på yrkesfag, der vi har veldig lite tekster, det er mye korte tekster, i hvertfall skjønnlitterære tekster. Eeh, mer teknisk, der er det mer rettet mot arbeidslivet, ikke sant. Mens på stud.spess. så er det jo mye mer, fordi du er gjennom alle disse epokene, som du knytter gjerne opp til tekster. Men, liksom, hvorfor, det tror jeg nesten aldri jeg har sett, leser du en novelle, så er det gjerne fordi du er i novellesjangeren, så skal du liksom se hvordan det er i teori og praksis.

122. Intervjuer: Ja ikke sant. Jeg hører jo ut fra det dere sier at dere forklarer for elevene hvorfor, men kanskje bare litt mer indirekte, tar det ikke som en del av starten av timen, men det er mer som det bare kommer fram etter hvert.

123. Lærer 1: Det jeg tror er spennende er om de oppfatter det sånn, fordi at det er ikke sikkert de er så logget på når man formidler dette, at dette....

124. Lærer 2: Så er det noe med...jeg tror ikke det har noe verdi at sier det, de må kjenne det, de må oppleve det. Sånn som jeg sa i stad at jeg hadde en intro 'hva er norsk', og det var en gjennomgang. Knyttet til alle mediene, men det var jeg som forklarte det, så hadde vi litt diskusjon underveis, men det var ikke...og kanskje de gikk ut og tenkte når de trykka på appen at 'jöss, ja'. Eller kanskje de bare gikk ut og ikke tenkte på det mer. Jeg tror det er viktigere at vi viser det gjennom aktiviteter enn at vi sier det, og jeg tror kanskje det er tanken med sånn som Panorama da, så er det jo veldig ofte spørsmålet til teksten er 'er dette relevant i dag?' eller 'hvordan tenker du om dette?'. Ikke sant. At nesten alle oppgaver til tekst at oppgavene skal brukes til refleksjon. Så det er jo en indirekte måte kanskje å vise relevans.

125. Lærer 1: Jeg tror du har rett, men også at som lærer, så har du en ekstremt viktig rolle når du formidler, for hvis du sitter bak en pult og sier noe, jeg tror du hadde mistet dem. Jeg tror du må gå inn og finne (ler) denne her, for å klare å formidle det.

126. Lærer 2: Ja, det tror jeg også, det skal vi ikke undervurdere, hvis vi er glade i litteratur, og vi 'hør på dette her dere, hva er det for noe!'. Det har faktisk, det har jeg fått bekreftet i år, jeg har tenkt at det ikke har så mye å si, men det har jeg fått bekreftet i år, at det er så mye bedre når læreren er engasjert. Det smitter over. Det er lov å være begeistret på en måte. Jeg tror selv om det ikke alltid vekker, så tror jeg hvertfall at det har en verdi generelt, at vi går inn og tror på at det har verdi.

127. Lærer 1: Absolutt. Det tror jeg også. Det tror jeg er en nøkkel, for å kunne klare å skape litt engasjement. Så er det ikke tvil om...for det er jo som jeg mange ganger sier, ikke sant, når leste dere sist ei bok, når leset dere sist noe uten at dere var pålagt av læreren for eksempel.

128. Tusen takk dere, det var de spørsmålene jeg hadde. Veldig fin refleksjon!

Vedlegg 6: Transkripsjon av intervju med VG1-elever

1. Intervjuer: Aller først, hvilken studieretning går dere på?
2. Elev 1: Studie med helse.
3. Elev 2: Ja.
4. Intervjuer: Studie med helse, hele gjengen?
5. Alle: mhm.
6. Intervjuer: og hvilket trinn?
7. Elev 2: Første klasse.
8. Intervjuer. Første. Så, VG1. Så lurer jeg på, først da, liker dere å lese?
9. Elev 3: Nei.
10. Elev 1: Nei, eller jo, sånn passe, kommer an på.
11. Intervjuer: Ja, hva liker du å lese?
12. Elev 1: ehh, sånn spennende ting liksom, som er sånn, som har en spenning i seg. Som får meg til å bli sånn, hva skjer videre.
13. Intervjuer: Jaa, så romaner kanskje da?
14. Elev 1: Ja, og krim. Krim og skrekk og sånt, det liker jeg best.
15. Intervjuer: Ja, det er spennende faktisk, da blir man liksom litt med. Enn du?
16. Elev 2: Jeg liker egentlig å lese mer til det realistiske og ting som på en måte har et budskap med livet å gjøre.
17. Intervjuer: Aha, så ting som faktisk kan skje?
18. Elev 2: Jaa
19. Intervjuer: mm, spennende! Du liker ikke?
20. Elev 3: Nei.
21. Intervjuer: Nei, aldri lest så særlig mye?
22. Elev 3: Nei. Jeg ser heller en film.
23. Intervjuer: Aha, heller en film ja. Mhm. Men det er jo veldig bra, da har vi noen som liker det og noen som ikke liker det. Veldig bra utgangspunkt. Ehm, så er vi litt inne på det som er jeg er interessert i da og dere har jo hatt litt forskjellige noveller har jeg hørt, fram til nå. Det var en som het "På trikken", husker dere den?
24. Elev 2: Ja.
25. Intervjuer: Ja? Han gutten som satt og tegnet på vinduet og alt det her. Husker dere ehm.. hvordan dere jobbet med den? Hvordan den ble introdusert for dere?
26. Elev 3: Nei.
27. Elev 1: Nei, jeg husker ikke.
28. Intervjuer: Nei, husker dere hva dere gjorde etterpå dere leste den?
29. Elev 3: Nei.
30. Elev 2: Vi snakket om den.
31. Intervjuer: Snakket om den ja. diskuterte den litt? Husker dere - tenkte dere at dere fikk noe ut av det på en måte?
32. Elev 3: Nei.
33. Elev 2: Av novellen eller av snakkingen?
34. Intervjuer: Ja av begge egentlig.
35. Elev 2: Kanskje av snakkingen, da forsto jeg den litt mer. Men ikke av selve novellen.
36. Elev 1: Ikke når vi leser liksom.
37. Intervjuer: Men hvorfor tror dere det da? At dere ikke fikk noe ut av det.
38. Elev 2: Den var ikke så spennende.
39. Elev 1: ja.

40. Intervjuer: Aha, så hvis det hadde vært mer spennende så kanskje litt mer? Men snakket dere noe om, før dere begynte da, når dere hadde skjønnlitteratur, hvorfor der skal jobbe med det?
41. Elev 3: Nei.
42. Elev 1: Nei.
43. Intervjuer: Nei, tror dere at hvis dere hadde fått det, at det hadde vært mer spennende da?
44. Elev 3: Nei.
45. Intervjuer: Nei, hvorfor det?
46. Elev 3: Skolen, norskfaget er ikke noe særlig spennende. I seg selv. Det går så sakte.
47. Elev 1: I hvert fall ikke på begynnelsen av dagen. På en mandag morgen har du norskfaget liksom. Det er sånn..
48. Intervjuer Det er litt tungt på starten?
49. Elev 3: Ja, nynorsk...
50. Elev 2: Nynorsk i seg selv er ille. Det er forferdelig.
51. Intervjuer: Ja, så det er litt negativt ladet?
52. Elev 3: Norskfaget generelt er negativt.
53. Intervjuer: Jaaa... men det er ingenting som på en måte - hvis det hadde vært en grunn da, til at dere skulle hatt det for eksempel...
54. Elev 2: Da må det være en veldig god grunn.
55. Elev 3: Ikke bare en god grunn.
56. Elev 1: ,Hvis det hadde vært noe jeg skulle brukt veldig mye resten av livet, så hadde jeg tenkt sånn, okei, jeg kan lære det. Men, jeg kommer ikke til å bruke det.
57. Intervjuer: Nei ikke sant. men hvis du hadde fått da.. i starten for eksempel, når dere hadde begynt med skjønnlitteratur. Hvis dere hadde fått en skikkelig god grunn eller kanskje flere. Hadde dere da tenkt, okei, kanskje jeg skal...
58. Elev 3: Nei.
59. Elev 1: Ja, kanskje jeg skal liksom sette meg inn i det, men jeg har ikke satt meg så godt inn i det nå liksom.
60. Elev 2: Kanskje ikke selve novellen, men det å analysere.
61. Intervjuer: Ja, at du kan bruke det senere?
62. Elev 2: Mhm.
63. Intervjuer. Ja! men du sier nei, hva tenker du? Uansett om du hadde fått tidenes grunn da?
64. Elev 3: Norskfaget går så sakte.
65. Intervjuer: Ja, men tenker du, selv om du hadde fått en grunn da, at du kunne brukt det i etterkant...fortsatt ikke vært interessant?
66. Elev 3: Nei.
67. Intervjuer: Nei, hvorfor det da?
68. Elev 3: Fordi man trenger ikke norskfaget. Man lærer bare å analysere noveller og snakke nynorsk, hvem trenger det?
69. Intervjuer: Nei, ikke sant. Men enn hvis du hadde fått en god grunn da? For nå tenker du, hvem trenger det eller jeg får ikke bruk for det. Enn hvis da, du hadde fått en skikkelig god grunn, hadde du tenkt - oi, okei kanskje?
70. Elev 3: Nei.
71. Intervjuer. Nei, fortsatt ikke. (Ler)
- 72: Elev 1: Jo, du lærer jo av å analysere en tekst.
73. Elev 3: Hvordan? (Ler).
74. Elev 2: Du kan analysere andre ting.
75. Elev 1: Ja!
- 76: Elev 2: Det er ikke bare tekster du bruker det på.
77. Elev 1: mhm!

78. Intervjuer: Jaa! Der er jo en av grunnene. Så det kan jo være en måte å starte det temaet da, med skjønnlitteratur. Men man trenger jo ikke bli overbevist heller.. Og, så var det en novelle til, og det var "Eg står her og skal slå opp med ei jente". Husker dere den også?
79. Elev 1: Ja, vi har hatt den før også.
80. Intervjuer: Ja du har hatt den før også, på ungdomskolen kanskje?
81. Elev 1: Ja.
82. Intervjuer: Ja, Da kan du den godt.
83. Elev 1: Da analyserte vi den der også.
84. Intervjuer: Ja, ikke sant. Men husker dere noe rundt den da? Hvordan den ble introdusert eller? Hva dere gjorde?
85. Elev 2: Vi leste den. Så lagde vi en, så skulle alle gå i grupper og lage en ny versjon av den.
86. Intervjuer: Aaah, hvordan var det da?
87. Elev 2: Det var gøy, faktisk!
88. Elev 1: Ja.
89. Intervjuer: Ja, så bra! Følte dere at det var nyttig?
90. Elev 2: Vi fikk på en måte forstå det fra andre synsvinkler. Vi så det på en måte fra jenta sin synsvinkel.
91. Intervjuer: hmm, spennende. Fikk det i gang noen tanker om hvis dere hadde vært i den situasjonen på en måte?
92. Elev 1 og 2: Nei.
93. Intervjuer: Nei, så dere satt dere ikke inn i personen sitt problem?
94. Elev 3: Nei, jeg husker ikke noe.
95. Intervjuer: Husker ikke, nei, det er ikke alltid så lett å huske alt man har hatt. Så, har jeg norskboka deres da. Jeg har sett litt i den for å se om det er noen forklaringer inni her. For det jeg er opptatt av er jo egentlig om dere får svar.
96. Elev 3: Har vi en norskbok?
97. Intervjuer: Jaa, dere har brukt den litt, men nå er jo dere på ny læreplan, så dere har sikkert ikke brukt den så mye. Dere skulle sikkert ha hatt en ny bok.
98. Elev 3: Jeg viste ikke at vi hadde norskbok en gang jeg.
99. Intervjuer: (Ler). Nei, sikkert ikke brukt den så mye kanskje. Så.. her står det jo litt sånn, ehmm, her er jo tekstsamlinga deres. Her står det litt sånn, før du leser, hva er formålet med å lese denne teksten? Så er det for eksempel: ehmm, skal du sammenligne den med en annen tekst...Hva tenker dere om den forklaringen der? Er det en god forklaring på hvorfor man skal lese?
100. Elev 1 og 2: Nei.
101. Intervjuer: Neei, hva synes dere hadde vær bedre, eller har dere noe tanker om det?
102. Elev 1: En bra forklaring for meg er at jeg vil vite hvorfor jeg kommer til å bruke det..og hvordan.
103. Intervjuer: mhm.
104. Elev 2: Og sånn spesifikt hva..
105. Elev 1: Ja, til hva liksom.
106. Elev 2: Så hvis man trenger det kun for å bli norsklærer, da kommer ikke jeg til å interessere meg så mye i det.
107. Intervjuer: ja, ikke sant, så det her er litt mer at du tenker at jeg som norsklærer kunne fått bruk for da. Så det dere vil ha er egentlig en mer konkret grunn? Ja?
108. Elev 1 og 2: Ja.
109. Intervjuer: Ja, det er spennende. Det er jo dette her jeg er ute etter da, jeg prøver å finne ut av det, se om dere får svar. mm, det var norskboka. Så er det litt mer generelt, det å få en forklaring da, på hvorfor man gjør ting, er det viktig for dere?

110. Alle: Ja.
111. Intervjuer: Ja. Er det viktig for dere i alle fag? Eller er det noen spesifikke fag det er mer viktig? Hvis vi begynner med deg?
112. Elev 3: Norsk.
113. Intervjuer: I norsken, mhm. At det er noen fag det er viktig for dere å vite hvorfor dere gjør det? Norsk sier du, enn dere?
114. Elev 2: Matte.
115. Elev 1: Ja, jeg skulle si det samme.
116. Intervjuer: Ja, matte ja. Men...hvorfor er det viktig for dere tenker dere, det å vit hvorfor?
117. Elev 2: Fordi det gir meg ingen mening at jeg man må kunne programmering i P-matte. Det sier meg ingenting.
118. Intervjuer: Ja, ikke sant. Så der kunne dere ha trengt en hvorfor forklaring?
119. Elev 2: Kanskje man trenger Excel og sånt, men ikke Geogebra.
120. Intervjuer: Og det her er jo kjempeviktig, at dere stiller spørsmål ved det ikke sant. Og er litt på. Spørre, kan dere forklare meg hvorfor?
121. Elev 1: Ja, men når vi spør, så sier de, ja men det bare er sånn.
122. Intervjuer: ja. Spør videre, etterspør en forklaring, det er jo så viktig. Men du sa jo norsken, du synes det er viktig å få forklaring der?
123. Elev 3: Ja.
124. Intervjuer: Ja, hvorfor det da?
125. Elev 3: Så jeg vet hva jeg skal bruke det til, hvis jeg trenger å bruke det.
126. Intervjuer: Jaa! Og hvis du får en begrunnelse da, på hvorfor, gjør du..
127. Elev 3: Da må det være veldig, veldig, veldig god begrunnelse.
128. Intervjuer: Ja, men da kanskje du gir mer innsats da eller? Gjør du noe mer da, hvis du tenker okei da....
129. Elev 3: Da gidder jeg kanskje huske det.
130. intervjuer: Ja, hmm! Det er spennende. Og, har dere noen gang spurt en lærer, jeg tenker norsk eller ander fag også, hvorfor gjør vi dette.
131. Elev 2: Ja.
132. Elev 3: Du kommer til å få bruk for det i fremtiden, slapp av (ler).
133. Intervjuer: Slapp av ja (ler). For det er jo egentlig neste spørsmål, ble du fornøyd med svaret, når du spurte om det?
134. Alle: Neei!
135. Elev 2: Jeg blir aldri fornøyd med svaret, uansett hva spørsmålet skulle være. De kommer ikke med, de svarer ikke på det jeg spør om. Så går de videre, de vil ikke fortsette samtalen, fordi at det er de som bestemmer.
136. Intervjuer: Ja, ikke sant. Men har dere spurt i norskfaget også eller?
137. Elev 1: Ja, jeg har spurt, når jeg gikk i tiende. Så spurte jeg min norsklærer der, hvorfor skal vi ha nynorsk? Kanskje du skal sende et brev...Kanskje du skal det...Jeg kommer ikke til å sende et brev! Når?
138. Elev 2: Ingen nå i dag sender brev. Du kan kanskje sende det på en email eller noe sånt, men ikke på et brev.
139. Elev 1: Men jeg skjønner ikke, en vanlig bokmålperson, kommer jo til å skjønne nynorsk, og den som snakker nynorsk kommer jo til å skjønne bokmål, så jeg skjønner ikke hvorfor vi skal bruke det egentlig.
140. Intervjuer: Men det jeg tenker, det det høres ut som, er at dere ikke fikk en grunn som passet for dere nå i dag, å skrive et brev...Nei, så er det et spørsmål til. Det er i forhold til, hvis du får svar da, og tenker at du har fått et godt svar når dere har spurt - hadde det gjort noe forskjell på motivasjon, i faget?
141. Elev 1: Ja.

142. Intervjuer: Ja? På hvilken måte?
143. Elev 1: Jeg hadde satt meg mer inn i deg og kanskje jobba mer med det.
144. Elev 3: Kranglet mindre med læreren.
145. Intervjuer: Kranglet mindre med læreren ja. Så hvis de hadde startet timen med: her er grunnen til hvorfor. Så hadde du sluppet det på en måte?
146. Elev 1: Ja, så hvis vi hadde en novelle, liksom at dere skal jobbe med den fordi dere kommer til å bruke det da og da og da liksom. Enn å bare: Nå skal vi lese en novelle.
147. Elev 2: Veldig konkret må det være. I de minste detaljene.
148. Elev 1: Ja. Så vi får en god grunn, hvorfor vi kommer til å jobbe med det.
149. Intervjuer: Ja, så det hadde vært bra egentlig da, å bare fått det automatisk sånn sett, bare fått et hvorfor med en gang.
150. Alle: mhm.
151. Intervjuer: Ja, mhm, det er spennende. Det er derfor jeg jobber med dette temaet her. Jeg synes egentlig det burde være slik i alle fag. At man bare får en forklaring. Så, mer det litt sånn i forhold til...hvis dere skulle ha vært interessert da, i å finne en grunn til hvorfor man jobber med skjønnlitteratur. Hadde dere vist hvor dere skulle lett? For å finne det, hvor hadde dere begynt?
152. Elev 2: Det øverste. Det der som styrer med høyes makt i Norge, der hadde jeg begynt.
153. Intervjuer: Ja, hadde dere søkt på nett da, eller spurt læreren, eller hva hadde dere gjort?
154. Elev 1: Rådgiveren. Jeg hadde spurt rådgiver.
155. Intervjuer: Ja, rådgiver ja, om tips til hvor du kan se? Smart.
156. Elev 3: Sendt mail til regjeringen.
157. Intervjuer: Ja, faktisk! Jaja!
158. Elev 1: Ja, det kan man, det er folk som har klagd på skolen og sånt.
159. Intervjuer: Ikke sant! Men da... jeg har...dette er ting som står i læreplanen. Har dere sett på den før?
160. Alle: Nei.
161. Intervjuer: Nei, for det er jo litt sånn...dere kan jo også gå inn og se i læreplan. Der står jo alt dere skal lære, også står det litt først, hva er meningen med norskfaget. Hva er meningen med, hvorfor, rett og slett. Men da lurer jeg på, her er det for eksempel, ja, en, to, tre - fem grunner til hvorfor. Hva synes dere om de her? Dere skal få litt tid til å lese. Ja, hva synes dere?
162. Elev 2: Hvis jeg hadde vist dette her, så ville jeg klagd siden første skoledag. Man får ikke livsmestring av norskfaget, ikke slik som det er nå hvertfall. Dette høres mer ut som programfagene våre.
163. Elev 3: Man gjør ikke det, det høres mer ut som kommunikasjon (fag).
164. Intervjuer: Ja, så dere får det inn andre steder. Det som er interessant her, er jo at det her med livsmestring som dere sa, det er jo nytt i år. Det er fra den nye læreplanen - det har akkurat begynt i år, så det er nok derfor det er litt sånn oi, i alle dager. Hva synes dere om språket her da?
165. Elev 2: Veldig faglig.
166. Intervjuer: Men hva synes dere, for eksempel om, den her, få innsikt i andre menneskers tanker. Hvis dere tenker at...for eksempel da, dere leser en tekst om ei som har kommet fra Somalia til Norge og ikke har bodd her noe lenge, skal akkurat til å lære seg språket - så er det hennes tanker om hvordan det er. Tenker dere at det kan gi innsyn i for eksempel i andre folk sine tanker? Kan det være en måte å åpne opp øyene på? Tor dere det?
167. Elev 1: Jeg vet ikke.
168. Elev 3: Ja, men det er liksom ikke noe vi lærer i norskfaget. Det vi gjør er: her har du en novelle, her har du en nynorsksetning. ,bøy den, analyse den.
169. Intervjuer: Jeg skjønner..

170. Elev 3: Jeg tror ingenting av det her som står på det arket her er riktig.
171. Elev 2: Jeg begynner å tvile litt på at dette står i læreplanen.
172. Intervjuer: Ja, men det gjør det.
173. Elev 3: Jeg tror det er noe du har funnet på.
174. Intervjuer: At jeg har skrevet det selv? Ja, neida, det er faktisk fra læreplanen altså, det er det. Dette står under relevans for faget.
175. Elev 2: Jeg skal lese meg opp på hele læreplanen, bare vent og se.
176. Intervjuer: Ja, så du ble litt interessert? Ja? Det er det jeg håper og, at elever kan være litt interessert i hvorfor, at der spør - det handler om å være litt kritisk også, på hva man lærer. Man skal såklart ikke kritisere folk, men man kan høre hva de tenker
177. Elev 3: Hvis jeg prøver på sånn, så får jeg bare kjeft.
178. Intervjuer: Eller kanskje, hør hvordan lærer vi dette her? Norsklærere kan jo ha forskjellige forklaringer. Jeg har jo snakket med deres lærer og en lærer til, og det er veldig forskjellige grunner som kommer frem. En grunn er for eksempel at man skal bli enda bedre på lesing. Jaa, har dere noen flere tanker som har dukket opp mens vi har snakket?
178. Elev 1: At norsk, at dette her gir ikke mening for meg.
179. Intervjuer: Ja ikke sant, men hva tenker du hadde gitt mer mening?
180. Elev 1: Hvorfor vi kommer til å bruke det, hvordan vi kommer til å bruke det og eehm, hva vi skal faktisk lære.
181. Intervjuer: Ja!. Men har dere noen forslag til hvorfor? Hvorfor skal vi lære om skjønnlitteratur? Noen forslag?
182. Elev 2: Bare hvis man skal bli norsklærer.
183. Intervjuer: Norsklærer ja. Flere ting? Kan dere se for dere at det kan hjelpe dere med noe eller?
184. Elev 2: Du må ha en måte, du må ha en teknikk for å få oss til å, etter en åtte timer lang dag med mange fag, få oss til å ta opp bøkene og lese.
185. Elev 1: Ja, vi blir slitne.
186. intervjuer: Ja det er tungt skjønner jeg. Men dere sier jo da at kanskje en forklaring på hvorfor og gode metoder at det kunne ha vært noe som kunne ha...
187. Elev 3: Ja, nesten alle lærere har samme metode og det funker ikke.
188. Intervjuer. Men kanskje dere må komme med noen tips da, hva, hvordan lærer dere best.
189. Elev 3: Praktisk arbeid!
190. Intervjuer: Praktisk arbeid ja. Men dere må bare være på, jeg sier det til alle jeg. Fortell lærerne, diskuter, for de er ofte veldig åpne.
191. Elev 2: De er åpne for å høre, ikke til å utføre.
192. Intervjuer: Ja, så kjedelig opplevelse, ikke noe gøy å ikke bli hørt. Dette skal jo jeg ta med meg videre, jeg skal jo bli norsklærer jeg også! Jeg skal huske det dere sier, det med elevmedvirkning, at det er jo en viktig ting her, at dere skal få være med. Så håper jeg jo at det kan bli mer vanlig å stille hvorfor spørsmål og at dere kan diskutere det. Men ikke vær redd for å spør, så kan dere se om dere får ulike svar. Jeg har jo diskutert dette med læreren deres, så jeg vet jo at det er mange gode grunner. Men man må legge det frem på en fin måte, hva tenker du... Men ja, dette var spennende, dere hadde mange spennende tanker altså, kjempebra!

Vedlegg 7: Transkripsjon av intervju med VG2-elever

1. Intervjuer: Da er det litt sånne generelle spørsmål først. Så, hvilken studieretning går dere på?
2. Elev 4: Helse med studie.
3. Intervjuer: Helse med studie ja. Det er alle sammen?
4. Alle: Mhm.
5. Intervjuer: og hvilket årstrinn?
6. Elev 2: Andreklasse.
7. Intervjuer: VG2. Andre klasse ja. Så lurer jeg litt på, liker dere å lese? Lese bøker og...
8. Elev 1: Nei.
9. Elev 2: Kommer helt an på hva.
10. Intervjuer: Jaa, hva liker du å lese da?
11. Elev 2: Det kan være gøy å lese sånn vanlige romaner noen ganger, sånn hvis man har godt tid. Men, jeg har jo ikke tid til det med all skolen.
12. Intervjuer: Neei, så det er for mye lekser til det?
13. Elev 3: Jeg har fullført en bok i mitt liv.
14. Intervjuer: Jaa, hvilken var det da?
15. Elev 2: Eh, *Ida's dans*.
16. Intervjuer: Aha, cvar den bra?
17. Elev 2: Veldig bra, jeg ble hjerteknust.
18. Intervjuer: Ååh, da er det en god bok faktisk! Skikkelig.
19. Elev 2: Ja, jeg gråt etter jeg var ferdig med å lese (ler).
20. Intervjuer: ja da er det skikkelig bra faktisk. Da er det rørende.
21. Elev 2: Det var faktisk en norskoppgave da.
22. Intervjuer: Åjaa, ikke verst, så det var noe positivt?
23. Elev 2: Ja. Absolutt.
24. Elev 4: Jeg leste veldig mye før, da kunne jeg sitte med sånn fem-seks hundre sider på et par dager, så var det liksom...Jeg elsket å lese. Men nå har det gått mer over i serier og sånt da. Men det var mye fantasy. Kanskje hørt om de der Percy Jackson serien? SÅ jeg leste veldig mye før.
25. Intervjuer: Hvorfor tror du at du sluttet da?
26. Elev 4: Hmm, jeg vet ikke helt faktisk. Jeg fikk vel kanskje litt andre interesser. Enn å lese... Men jeg var veldig glad i å lese en periode.
27. Intervjuer: Tror du det kan komme tilbake?
28. Elev 4: Jaa, kanskje. Jeg leser jo av og til, men ikke noe ofte liksom.
29. Intervjuer: Ja, det er litt sånn med meg også. Jeg elsker jo å lese, men så når det ble veldig mye pensum på UIA, så ble det heller å lese det.
30. Elev 4: Ja, jeg tror kanskje det er litt det også, vi må øve så mye til prøver. Så hvis jeg først skal lese noe, så leser jeg liksom en skolebok heller.
31. Intervjuer: Ikke sant, og da blir det jo litt tøylet, det her fritidslesingen. Det kan jo hende etter kanskje, etter videregående, kanskje! Men du, du liker ikke å lese så mye? Har du lest noe oppi gjennom på en måte eller har det vært helt sånn nei?
32. Elev 1: Aldri frivillig.
33. Intervjuer: Aldri frivillig nei. Så på skolen da?
34. Elev 1: Ja. Bøker som vi måtte lese.
35. Intervjuer: men tenker du at grunnen til at du ikke liker det er fordi det har vært litt sånn tvang da?

36. Elev 1: Mhm, ja, åsså klarer jeg på en måte ikke å fokusere veldig på det jeg leser, så jeg leser det samme om og om igjen.
37. Intervjuer: Jaaa, og da tar det jo kanskje lang tid.
38. Elev 1: Ja, det er veldig krevende.
39. Intervjuer: Ikke sant, da blir det ikke så koselig på en måte. Så er vi inne på det her som oppgaven min handler om da. Det her om dere får svar på hvorfor, hvorfor skal man lese romaner, og dikt, noveller og alt dette her som er skjønnlitteratur da. Det er jo egentlig det jeg lurer på, om dere får svar på det. Så husker dere denne her? Skal vise dere et dikt som dere har hatt. Det heter "Moren min er en saks". Dere skal få se det også, så kanskje dere husker det. Det handler om et forhold mellom mor og datter på en måte.
40. Elev 2: Jeg husker ikke hva det handler om, men jeg husker tittelen ja.
41. Intervjuer: Ja, så det ringer en bjelle. Men husker dere hvordan dere har arbeidet med dikt? Hva har dere gjort med diktene når dere har fått dem?
42. Elev 4: Nei, vi har vel analysert de da.
43. Elev 3: Så har vi ofte gått gjennom det sammen på en måte, sånn hele klassen også.
44. Elev 4: Mhm, ja det er veldig greit. Sånn liksom, da får vi høre hva de andre tenker om temaet og sånt. For det er jo det som er greia med dikt, at det kan tolkes på veldig mange forskjellige måter.
45. Intervjuer: Ja, veldig mange mange. Men likte dere det da? Å jobbe med dikt?
46. Elev 1: Nei.
47. Elev 2: Det kommer litt an på hvilken type dikt det er også, for noen er så tørre eller kjedelige, mens andre er litt mer sånn, åå, hva skal dette her bety. Noen er bare litt mer interessante enn andre liksom.
48. Elev 3: Ja, enig.
49. Elev 1: Jeg liker ikke å analysere de som er ment til å forvirre deg liksom. Det er...
50. Intervjuer: Jaa, så hvis det er litt mer klart på en måte...Men hva synes dere om selve lesingen da, hvis man ser bort litt i fra å analysere det? Bare å lese dikt, kanskje diskutere litt?
51. Elev 4: Jeg synes det er litt tungt å lese dikt, for man blir jo sånn hva betyr dette. Merker det selv om jeg ikke er på skolen, hvis jeg kommer over et dikt, så er det sånn "hva betyr dette egentlig".
52. Intervjuer: Ja, ikke sant, rett på det.
53. Elev 3: Litt sånn "oi, der var det en gjentakelse ja".
54. Elev 2: Ja, vi begynner liksom automatisk å analysere liksom.
55. Intervjuer: Ja ikke sant.
56. Elev 1: Man begynner å tvile på det man leser, er det faktisk det det betyr.
57. Intervjuer: Kanskje litt mye, man mister kanskje litt gleden ja.
58. Elev 1: Ja, vi er så vandt til å lese mellom linjene da.
59. Intervjuer: Ja, man blir litt oppi det når man er vandt til å analysere altså. Man glemmer litt at det kan jo bare være ment for å leses, på en fredag på en måte (ler). Så lurer jeg litt på, husker dere på en måte om læreren deres eller om dere så i boken, om det var en grunn til hvorfor dere skulle gjøre dette? Altså, før dere startet, hvorfor skal dere lese dette? Har dere hatt noe sånn rundt det, hvorfor skal vi jobbe med dette her?
60. Elev 4: Med diktanalyse?
61. Elev 1: For å lære å analysere egentlig. Jeg føler ikke vi har fått noe konkret svar på hvorfor vi gjør dette her. Det er bare...Alt det vi gjør er jo for å forberede oss på universitetet.
62. Intervjuer: Jaaa, var det det du også tenkte på?
63. Elev 2: Jaa, universitet og eksamener.
64. Intervjuer: Jaa, at det er derfor man gjør det.
65. Elev 2: Ja, men også liksom mange av lærerne jeg har hatt har også sagt at "men det er jo litt gøy og det er interessant og lærerikt".

66. Intervjuer: Jaa, at det også kan være en grunn til at man gjør det.
67. Elev 2: Mhm, men det kommer litt an på hvilken lærer man har da.
68. Intervjuer: Ja, så det er forskjell på det.
69. Elev 4: Ja, så tenker jeg litt at sånn, å lære å tolke ting og reflektere rundt ting er jo kanskje ikke det verste man lærer. Og liksom lære å se flere sider av en sak og sånt, det er jo...Skolen er jo ikke bare å lære informasjon, og sånt, man skal jo lære litt mer sånn hverdagslige ting også, som man får bruk for i hverdagen da.
70. Elev 3: Ja, det er det jeg også synes er litt interessant med dikt. At det ikke er noen som har sagt til oss, ja, vi gjør dette for å se ting fra ulike sider, men det er jo noe man merker selv da, det synes jeg er litt gøy. Så man lærer jo av det, men det er jo ingen som har sagt sånn "vi gjør dette for å det og det og det" liksom.
71. Intervjuer: Nei, men tror dere det hadde hjulpet dere hvis dere hadde fått en sånn forklaring før? Eller hadde tenkt noe over det eller hadde det bare blitt sånn "åja, okei" (ler).
72. Elev 3: Vi hadde kanskje sett på det som litt mer nyttig da kanskje. Sånn...
73. Elev 4: Ja, men mye sier seg jo selv. Så jeg vet ikke hvor mye vits, altså sånn...
74. Elev 3: Ja, men det kan være vi ikke hadde hatt en så negativ innstilling på det da, sånn. De fleste når de hører ja vi skal analysere dikt, så er det sånn "åå, tuller du". Men hvis vi kanskje hadde fått litt mer positiv sånn innstilling på det da, så hadde det vært helt greit liksom.
75. Intervjuer: Mhm, ja, for nytteverdien er jo viktig, relevans, hvorfor i alle dager skal vi gjøre det. Dere har sikkert tenkt på det i matte for eksempel også, hva skal vi bruke dette til?
76. Elev 3: Absolutt. (ler).
77. Intervjuer: Enn dere, er dere enige? Hvis dere hadde fått en forklaring på hvorfor først, hadde dere tenkt noe annerledes på timen eller på diktlesing for eksempel?
78. Elev 1: Jeg føler at det, uansett om det er en god grunn til at vi gjør det vi gjør i timen, så føler jeg at jeg fra starten av hvis jeg skjønner at dette er noe jeg aldri kommer til å bruke, så har jeg null interesse for å lære det. Fordi på et jobbintervju så kommer de ikke til å be meg om å analysere beskrivelsen av arbeidet deres liksom. Så jeg føler at alt vi lærer i norsk er bare for eksamen. Det er ikke noe annet enn det. Og eksamen er veldig sånn, alt vi lærer til eksamen er veldig unyttig for meg hvert fall. Fordi jeg kommer aldri til å bruke eller ha noen interesse for for eksempel renessansen når jeg blir sykepleier. Så det er bare sånn...allmennkunnskap, det er ikke så nødvendig. Selvfølgelig er historie viktig, men akkurat det å analysere dikt og sånt, det synes jeg ikke har så mye å si for oss som mennesker eller for universitetet.
79. Intervjuer: Nei, ikke sant, så du ser ikke helt relevansen for akkurat deg på en måte.
80. Elev 1: Ja, det stopper på en måte akkurat her, det går ikke videre. Det blir ikke noe mer enn å analysere diktet akkurat her.
81. Intervjuer: Men enn hvis for eksempel en av grunnene da til det å lese da - det er jo litt det dere sa, at man skal kunne fungere i samfunnet. For det du sa var allmennkunnskap ikke sant, men enn hvis vi ikke hadde hatt det i norsken da, hvordan hadde det da blitt i samfunnet hvis vi ikke hadde kunnet...Da hadde dere kanskje ikke kunne deltatt i en samtale på lik linje med andre..og kanskje litt sånn generelt det å se andre perspektiv og sånne ting da. Men hvis man hadde sagt det først, før man begynte og ha om dikt. Hadde det utgjort en forskjell? At jeg kunne forklart hvordan kan du bruke dette her når du skal bli sykepleier da.
82. Elev 1: Ja, det føler jeg ikke vi har fått. Vi har aldri fått noe svar på når dette kommer til å bli viktig, bortsett fra akkurat nå på en måte.
83. Intervjuer: At det kanskje hadde vært lurt da, at det ikke bare er at dere trenger det til eksamen. Da blir det jo akkurat der og da. Ja, ikke sant, men hva tenker du?
84. Elev 2: Neei, jeg er helt enig egentlig i alt, både fra begge perspektiv, at det er jo både nyttig og viktig for samfunnet, at alle kan delta på like gode områder da. Ehm, men så er jo

noe av det litt unødvendig også. Alle disse her forskjellige tekstene vi skal lese hver gang da. (ler). At vi skal gå gjennom samme ting fem ganger eller noe...

85. Intervjuer: Jaha, så det er litt mye? Mange noveller og mange dikt for eksempel.

86. Elev 2: Men heldigvis nå, så er det jo mer historie i norsken, så da har vi jo gått litt bort fra det. Det er mye gøyere, jeg er glad det er sånn at det er litt forskjellig i norsken, at det ikke bare er det samme hele tiden.

87. Elev 4: men så føler jeg ikke det er så mye sammenheng mellom norsk på ungdomskolen og norsk på videregående. At...

89: Intervjuer: Jaa, at man kunne ha snakket litt mer sammen og sett hva har dere hatt allerede ja.

90. Elev 4: Ja. Mhm.

91, Intervjuer: Det skjønner jeg, for det er jo kanskje ikke så veldig motiverende å ha det samme igjen og igjen.

92. Elev 4: Men vi kommer jo fra forskjellige skoler alle sammen, så jeg skjønner jo at det ikke er så lett, men sånn....

93, Intervjuer: Så vite litt mer om hva man gjør på ungdomskolen og ikke repetere det. Spennende! Det er jo egentlig veldig lurt, litt mer kommunikasjon der.

94. Elev 3: Jeg synes...Eksamen, det kommer jo en eksamen, så det er jo viktig å fokusere på den også. At det er jo noe som er viktig å få repetert, som er sånn basic, ja. Sånne ting, men altså kanskje ikke...

95. Elev 4: Ja, og hva vi kan fra før, hvis dere ser vi kan det fra før, er det ikke så viktig å repetere.

96. Elev 2: Men det er jo det som er så bra med å repetere litt innimellom, for å passe på at alle liksom er på samme nivå, at alle har fulgt med.

97. Intervjuer: Ja, det er jo absolutt viktig. Da er det jo igjen at alle skal kunne være med, at ingen har falt av.

98. Elev 1: Så tenker jeg også hvor mange ganger møter du på en person som plutselig begynner å snakke om "et dukkehjem"? For jeg har aldri hatt bruk for det.

99. Intervjuer: Det blir jo litt sånn. Men hva skjer med motivasjonen din da, i timene, når du ikke har noe bruk for det eller tenker du ikke har noe bruk for det?

100. Elev 1: Veldig umotivert, det er derfor på en måte, jo mindre motivert jeg er, jo mindre presterer jeg. Ja, fordi for eksempel i matten. Det eneste jeg kommer til å bruke er jo pluss, minus, gange og deling. Det er det alle voksne nå bruker på en måte, kanskje Pytagoras når jeg skal bygge mitt eget hus, men...Men ja, det er så mye unødvendig, bare for å fylle opp de timene som vi har på skolen. Vi lærer mer av det unødvendige enn det nødvendige. Det siste nødvendige vi lærte følte jeg var i helse i fjor. For som sykepleier, så er programfagene, at de skulle hatt mer fokus når jeg går helse. Jeg kom ikke hit for å ha om, ehm, Geogebra og alt det her når jeg skal bli sykepleier.

101. Intervjuer: Så mer relevans inn mot det dere skal bli - innen helse.

102. Elev 2: Mhm, så tenker jeg også at sånn som økonomi og det er jo mye viktigere. Vi trenger jo heller å vite om hvordan vi skal sette opp et ordentlig budsjett. Jeg synes vi kunne hatt et eget fag, økonomi eller noe, som vi hadde litt fast på skolen da. Som vi kunne byttet ut med noen andre timer da, som vi egentlig ikke trenger.

103. Intervjuer: Ja, så jeg hører jo at relevans er viktig for dere altså. Ja.

104. Elev 4: Ja, men det er jo sånn, jeg er jo enig i det du sier om at vi lærer mye unødvendig, til tider. Men jeg spurte min mattelærer da jeg var litt demotivert og han sa at..fordi jeg har tenkt å bli barneskolelærer 1-7, han sa at det at det at du tar den matten nå, gjør at du får en bedre forståelse for matte og at det kan føre til at du klarer å lære de elevene du får bedre, ikke sant. Selv om du kanskje ikke trenger den utdanningen som du tar. Så jeg tenker jo sånn, det kan jo være relevant i andre yrker også. Så for eksempel hvis du skal bli sykepleier, så må du

jo skrive journaler og sånt, ikke sant. At på en måte norskfaget kan gå litt igjen i det, at man har en forståelse for faget. At liksom...At man klarer å formulere seg godt, det gjelder jo med lesing også - utvide ordforråd og sånt.

105. Intervjuer: Ja, ikke sant. Det er jo på en måte en av de grunnene som veldig mange bruker i norsken, det her med at det kan være et redskapsfag. At, jo når du leser, blir du bedre på lesing, du blir bedre til å skrive, du blir bedre på ja, ordforråd. Og det er jo en begrunnelse også, men kanskje man skulle vært mer tydelig på det da. At vi hele tiden øver på lesing når vi jobber med dikt for eksempel. Det du sa med matten også, når man skal være lærer, så må man jo kunne det veldig avanserte slik at du kan forklare det på en lettere måte for elevene. Selv om de aldr sikkert kommer til å spørre om, ja, Pytagoras. Men for å forklare de aller letteste tingene, må man kunne det mer avanserte - så du vil nok få bruk for det.

106. Elev 1: Så er det veldig mange lærere som forventer at vi skal ha like mye kompetanse som de har.

107. Intervjuer: Ja, så det er litt i forhold til forventninger også? Hva forventes her?

108. Elev 1: Jaa, for høye forventninger til 17-åringer på en måte.

109. Intervjuer: Ja, det må man passe på. Det er mange ting som er viktig altså. Men dere nevnte jo "Et dukkehjem" i stad. Det har jeg skrevet ned her at dere har hatt. Husker dere det?

110. Elev 4: Husker det fra ungdomskolen, vi hadde skuespill. Med kostyme, meget interessant.

111. Intervjuer: Har dere hatt det her også, på videregående?

112. Elev 1: Vi har snakket om "Ja, hvis dere husker fra ungdomskolen". Vi har aldri snakket om hva det er, jeg vet ikke enda hva det er på en måte.

113. Elev 2: Ikke jeg heller (ler).

114. Intervjuer: Husker dere at dere hadde den "Zaynab-min historie"?

115. Elev 2: mhm.

116. Intervjuer: Ja, ehm, hva tenkte dere rundt det. Tenker dere at det kan være en grunn til at vi leser sånne historier.

117. Elev 1: Det husker jeg, fordi det brydde jeg meg om. Fordi det handler om så mye mer enn hvordan teksten er satt opp på en måte. Det har så mye mer å si, det at hun er fra en annen kultur og religion, det har så mye mer å si. Vi får mye mer bruk for Zaynab sin historie enn det vi har.

118. Intervjuer: Men forklarte vi noe om hvorfor dere skulle lese den eller tenkte dere dere frem til det? Hvorfor skal vi lese akkurat den historien for eksempel?

119. Elev 1: Kan ikke huske akkurat hva som ble sagt, men det var en innledning i forhold til hva vi skulle gjøre.

120. Intervjuer: Ja, hjalp det da? Tenkte dere etterpå at ja dette kan være noe interessant?

121. Elev 3: Ja, men jeg følte at det var noe om at dette er viktig....

122. Elev 1: At siden vi går helse er det viktig å vite om andre.

123. Elev 2: Det gir jo også litt mer motivasjon, når vi får en ordentlig forståelse for hvorfor vi gjør det. At vi faktisk forstår at det er viktig.

124. Intervjuer: Mhm, man tenker kanskje, okei da, kanskje jeg skal følge med.

125. Elev 1: Ja, når vi synes det er viktig enn at det bare er sånn "Det er på pensum".

126. Elev 3: Selv om det hadde vært med dikt, så hadde vi fått en forståelse for hvorfor vi gjør det. Det er ganske viktig, sånn for min del, men tanke på motivasjon og alt dette her.

127. Intervjuer: Ja, bare det her å forstå det her hvorfor. Det er noe viktig her. Men har dere sett noe i boka? Noen grunner til hvorfor?

128. Elev 2: Vi bruker nesten aldri norsk boka, mest ark.

129. Intervjuer: Ja, ark i stedet ja. Så ikke så mye i boka.

130. Elev 1: Men, hvis jeg kan tilføye noe om dikt. Dikt er så forskjellige på en måte, jeg har aldri sett to like dikt og selv om det er ting som er likt mellom alle dikt, gjentakelse og sånn,

så kan jeg aldri vite om det er et lett dikt eller et vanskelig dikt. Jeg vet ikke om det er en annen betydning i det jeg leser på en måte. Det er veldig vanskelig. Om man kunne fått en innledning på en måte, en forklaring på hvordan dette diktet er og hvorfor vi leser det. Da hadde det vært gøyere og lettere å følge med.

131. Intervjuer: Ja, så mer introduksjon egentlig til diktet.

132. Elev 1: For vi pleier å gå litt rett inn i ting. Det er null pause mellom ting, det er ikke noe pusterom.

133. Intervjuer: Men tenker dere det hadde vært bedre å ha hatt mindre tekster og brukt mer tid på dem. Så kanskje i stede for å ha tre noveller i løpet av et år da, at man har en som man går skikkelig inn i. Eller tenker dere at det er lurt å ha flere?

134. Elev 1: Det må varieres. Noen ganger er det tungt å jobbe med en ting lenge. Så er det tungt å ha for mange ting også.

135. Intervjuer: Ja, så litt miks.

136. Elev 2: Men jeg tenker at sånn to noveller, det er jo egentlig ganske greit. Noveller er jo annerledes de også, ingen er jo helt like og jo oftere vi øver på det jo mer forståelse får vi.

137. Intervjuer: Ja, så det må være et sånt greit antall. Jaa.

138. Elev 4: Så tenker jeg litt på hvordan man presenterer novellen også. Alle bli jo bare mange, men at man kanskje kan tenke litt mer: Okei, nå har vi jobbet med den, så ta noen viktige punkter, så vi kan assosiere med den novellen så vi husker den. Om vi ser en film eller om vi lager noe, sånn at vi har litt lettere å plassere. Det merker jeg at hvis jeg skulle kommet opp til eksamen nå og hadde måttet snakke om en novelle, så er det ikke så veldig mange av de jeg hadde villet husket. Når jeg ser det, så husker jeg det jo, men jeg tenker kanskje det at hvis man hadde funnet noe å assosiere det med så hadde det vært mye lettere. Bare så man har et par knagger. Gjerne at det er litt kreative, ikke bare at dette er temaet i teksten.

139. Intervjuer: Ikke sant, mhm, så smart. Det er et godt tips, da snakker vi!. Så litt sånn generelt da, hvor viktig er det for dere med en forklaring på hvorfor? Å få den forklaringen enten før eller midt i eller...

140. Elev 1: Jeg synes både før og etter hadde vært viktig. For eksempel hvorfor vi skal ha det og så etter vi har hatt det "hvorfor hadde vi om dette her". Fordi når vi er ferdig med noe, så går vi rett over på noe annet på en måte. Det er ikke noen avslutning på noe.

141. Intervjuer: Jaa, så oppsummere litt mer om hvorfor gjorde vi dette her nå igjen.

142. Elev 2: Litt tid til refleksjon hadde vært veldig greit.

143. Elev 3: Veldig enig.

144. Intervjuer: Så det å bruke mer tid på slutten, ikke bare avslutte. Det er interessant.

145. Elev 4: Jeg er litt uenig akkurat der. Fordi at jeg tenker at, det er jo for all del fint med en forklaring på hvorfor vi gjør ting, men vi har valgt studie linje. Vi vet at det er mye fag her og vi går videregående, så det er ikke alt vi får bruk for. Så jeg tenker det at vi må være litt innstilt på det også. Ikke sant, at vi lærer for å bli smart for, det er ikke alt vi får så mye bruk for. Jeg tenker at man kan ikke dra linje til alt vi lærer på skolen, men litt kan man jo såklart og det er jo motiverende det. Dette får du bruk for en gang i livet på en måte. Men jeg tenker at det at vi får høre at dette er viktig for at dere skal få en bedre forståelse, at dere skal lære å fungere bedre i samfunnet, ikke akkurat at dette får du bruk for der og da.

146. Elev 3: Ja, men det er det jeg tenker på. Det du sa nå, litt sånn generelt.

147. Intervjuer: Så det at dere har valgt studiespesialiserende er grunn i seg selv på en måte.

148. Elev 4: Ja, så jeg blir nødt til å ta litt sånne fag, når jeg får jeg bruk for størrelsen på et atom ikke sant. Det er jo liksom.

146. Intervjuer: Ja det kan jeg jo forstå.

147. Elev 2: Men det er derfor jeg synes det er litt rart at vi har litt mindre av de nødvendige tingene vi trenger å vite. Altså, vi er jo på vei til å bli voksne, vi fyller jo atten nå på videregående så hvorfor er ikke ting litt mer tilrettelagt mot voksenlivet da. At vi faktisk lærer

noe ordentlig viktig. Hvorfor kunne det ikke vært plass til noe mer viktig da, som for eksempel når du skal flytte da, komme deg inn i hus, liksom om skolen kunne gitt noen råd til det.

148. Intervjuer: Ja, hva man skal gjøre etter videregående. Det som er interessant der, det er at dere er det siste kullet som har den gamle læreplan. Så kommer det en ny nå, så de som går første året nå de har ny læreplan og der har det kommet en del nye ting. Livsmestring og folkehelse. Det er mer fokus på det du sa nå, hvordan skal man mestre livet da.

149. Elev 1: Vg1 har det mye lettere enn vi hadde det.

150. Elev 2: Det synes jeg er bra, da blir generasjonene litt mer forberedt på å komme seg ut i livet.

152. Intervjuer: Ja. Så er det mer fokus på eeh, relevans og hvorfor skal vi gjøre dette. Ja, så det skal jeg se litt mer på også, hva er forskjellene. Men, har dere noen ganger spurt, sånn rett ut en lærer "hvorfor skal vi gjøre dette".

153. Alle: Ja.

154. Elev 3: Ja, i matten.

155. Elev 1: Jaa, i matten veldig mye. De sier det står på pensum.

156. Intervjuer: aha, at det står på pensum ja. Enn i norsk da, har dere spurt der?

157. Elev 2: Eksamen har vi fått til svar da, dette er sånn, dette må dere kunne til eksamen.

158. Intervjuer: Ikke sant. Hva synes dere når dere får det svaret da?

159. Elev 2: Jeg merker at jeg blir litt demotivert med en gang, bare sånn åh søren eksamen...Det nærmer seg og det kommer til å være mye forskjellig som kan komme opp. Så man må være forberedt på veldig mye.

160. Intervjuer: Åja, så det blir et stressmoment nesten?

161. Elev 2: Ja, ikke nødvendigvis, det kommer litt an på temaet også. Hvis det er noe jeg interesserer meg for så er det jo litt annerledes. Da tenker jeg hvis dette hadde kommet på eksamen hadde det vært kjempegøy.

162. Intervjuer: Ikke sant, så det kan være positivt. Enn dere?

163. Elev 4: Ja, det er jo greit med eksamen, men jeg merker at ja ikke bare, ikke så mye norsklæreren vår da, men generelt lærere legger mye negativt i det at vi må lære dette. Litt sånn...

164. Elev 1: Jaa, eksamen er litt sånn en trussel.

165. Elev 4: Eksamen er veldig, det er veldig tungt for oss å måtte ha eksamen, veldig synd på oss som må ha eksamen (ler). Ja, men man får litt følelsen av det. Det er sånn inntrykk man får, det er mye sånn at det er veldig synd på oss som må gjennom dette her og det er jo utrolig demotiverende.

167. Intervjuer: Det kan jeg skjønne, når noen synes synd på deg, stakkars på en måte.

168. Elev 4: Ja, for du er jo lærer i et fag, som du skal motivere i. Du skal ikke tenke at det er kjipt for elevene mine at de må lære dette. Læreren skal jo liksom oppmuntre deg til å lære. Det er jo veldig fint at de har sympati med oss, at de synes det er trist at vi må.... At de ser at det er tungt for oss å gå gjennom så mye stoff og sånn. Men å legge mye fokus på det i begynnelsen av en time det setter liksom litt stemningen for timen. Det merker jeg, at det er litt sånn...Det er veldig demotiverende. I stedet for å være litt sånn positiv og sånn.

169. Intervjuer: Ja, så litt sånn mer engasjert da? Hvis de hadde kommet med noe positivt så hadde det vært lettere å jobbet med det.

170. Elev 4: Ja, eller ikke nødvendigvis positivt, bare ikke negativt liksom. Ikke at det er trist at vi skal ha eksamen, for vi har jo valgt at vi skal opp til eksamen.

171. Elev 3: Ja, vi vet jo at det kommer.

172. Intervjuer: Ja, det går bra på en måte.

173. Elev 1: De gruer seg på våre vegne på en måte.

174. Elev 2: Jeg føler det er veldig mange lærere som gjør dette også, det er ikke bare i matten for eksempel, det er veldig mange fag.
175. Elev 4: Ja, det merkes.
176. Intervjuer: Det er ikke noe som hjelper dere heller, det er noe som blir...
177. Elev 2: Ja, jeg gruer meg bare mer og mer til vi skal ha eksamen, for det er noen lærere som har fått meg til å få en skikkelig negativ holdning til det. Fordi de er sånn "Ja, dette her er mest, dette er det sannsynlig at dere kommer opp til i eksamen i" Så er det et vanskelig emne.
178. Elev 4: Men det er veldig stor forskjell på lærere når det kommer til akkurat det her. Ja, så det...om noen har lært noe, om de bare finner ut av det selv. Men det er veldig...det merkes veldig stor forskjell.
179. Elev 1: Jeg føler det er sånn med hvert tema i norsken, at dette må vi kunne til eksamen.
180. Intervjuer: Men hva synes dere om grunnen da, sånn spesifikt det at hvis dere spør hvorfor skal vi ha det --eksamen. Hva synes dere om det?
181. Elev 1: Nei, det er ikke noe svar akkurat. Selvfølgelig trenger vi det. Det er sånn, hvorfor skal vi ha det på eksamen er spørsmålet. Vi får ikke...Jeg synes eksamensopplegget er veldig dumt, at vi skal trekke en lapp tretti minutter før. Vi er ikke professorer, vi er jo bare atten år.
182. Elev 2: Jeg føler eksamen kunne vært mye gøyere om det var satt opp på en litt annen måte. Om vi hadde hatt litt mer tid til å forberede oss litt. Ikke sånn mye lengre tid.
183. Intervjuer: Ja, det er ikke så lang tid. Det tror jeg nok også kommer til å endre seg nå, med den nye læreplanen faktisk. Fordi man skal jo liksom se det som har blitt lært og hvordan skal vi kunne trekke ut det dere kan da. Er det den beste måten å gjøre det på, 30 minutter før? Det er jo det man må tenke på...
184. Elev 1: Jeg liker heller ikke svaret vi får. Jeg pleide å ha en mattelærer som hvis jeg gjorde det dårlig på en prøve og jeg føler at jeg aldri har hatt om det de spurte om. Så sier jeg at jeg kunne ikke ha vist dette her, så sier de sånn ja men dette har vi lært. Ja, du har lært det til oss, men jeg har ikke lært noe av det.
185. Intervjuer: Ja ikke sant.
186. Elev 3: Ja, så er det jo alltid noen som lærer fortere enn andre. Så hvis du sier noe en gang, så er det noen som tar det med en gang, mens andre må høre det seks ganger.
187. Intervjuer: Ja, det er forskjell på alt, læringsstrategier, måter og alt.
188. Elev 1: De der kriteriene, som vi får. Når jeg tenker nå har jeg oppnådd alle disse og leverer. Så får jeg aldri det jeg forventer. Hvordan kan jeg selv vite om jeg har gjort det bra eller ikke.
189. Intervjuer: Ja, så å lære litt mer om det. For de skjemaene er jo ofte veldig på hva skal dere lære.
190. Elev 4: De skjemaene er veldig generelle. De kunne hatt et skjema i hvert fag i gjennom hele året og det, ikke sant. Og det er jo for lite...det synes jeg er alt for lite konkret. Målene kunne jo ha vært for ti oppgaver, så det er jo mye "snakker høyt", "har en bra PowerPoint". Utdyper, forklarer, ikke sant. Det er jo ikke noe...Gi meg litt mer konkrete mål
191. Intervjuer: Ja, ikke noe konkret nei.
192. Elev 1: Eller eksempler på hvordan vi kan gjøre det. Når det er en ting vi aldri har gjort før og vi ikke får en eksempelttekst på en måte. En modell på en måte.
193. Elev 4: Jeg har aldri brukt de arkene om måloppnåelse, det er ingen som bruker de. Det er bortkastet. Det er for lite konkret, da føler man det er det samme på alle oppgavene.
194. Elev 1: Jeg føler hele videregående at jeg bare har tatt sjansen på det jeg har skrevet på en måte, jeg vet aldri om det er bra eller ikke.
195. Intervjuer: Så mer gjennomgang av hva vil det si og hvordan kan man egentlig se i teksten sin om man har det man trenger.
196. Elev 4: Men det nytter ikke å smelle opp den måloppnåelsen på tavla og så dette betyr det og det. Det nytter ikke... Jeg kommer jo til å gjøre det beste jeg kan uansett ikke sant.

Sånn at det er jo ikke sånn at jeg vil...at jeg vil jo gjøre det best, jeg vil jo ha 5-6. Hva skulle de to på en måte, i praksis.

197. Intervjuer: Men enn hvis man hadde vist da, da hadde det vært bedre kanskje. Hvis jeg hadde hatt en tekst. Vist sånn: her har den eleven gjort dette for eksempel. Ja, så mer tekst, eksempler, modellering.

198. Elev 4: Ja, utdyping av ja...

199. Intervjuer: Ja, for man må jo vite hvordan sluttresultatet skal se ut før man kan få det til. Det er jo sånn. Hvordan skal man vite hvordan man analyserer et dikt om man aldri har gjort det.

200. Elev 2: Ja, så har jeg hørt lærere si "Jeg gir aldri 6'ere, fordi jeg synes aldri at noen fortjener det". Eller at da må det virkelig være perfekt. Men hva er perfekt? Det skal jo være i forhold til læreplanen.

201. Intervjuer: Mhm. Det skal jo være oppnåelig. Det er jo noe lærere diskuterer ofte også, hva er en 6'er på en måte. Det er jo noe å snakke om i klassen også, hva er en 6'er, det skal være mulig å oppnå dette. Ja, men jeg skal vise dere litt...Dette er fra den nye læreplanen da. Tenkte dere skulle få se litt. Det er grunner de har skrevet før kompetansemålene, der de skriver litt sånn hva er målet med norskfaget eller hvorfor skal vi ha skjønnlitteratur da. Alt med dikt og novelle...Og noen av grunnene, dere kan se hva dere synes om det. Dere skal få litt tid til å lese.

202. Elev 3: Er dette sånn læremål?

203. Intervjuer: Det er før det på en måte. I læreplan har man litt info ofte, litt sånn hva er relevansen, hvorfor skal vi ha norsk i det hele tatt. Så etter det kommer det ofte kompetansemål da, dette skal dere lære de ulike årene. De har skrevet en sånn relevansdel. Hva synes dere, bra grunner?

204. Elev 4: Ja, men jeg tenkte bare eller sånn...Det var litt av det som sto da. Men jeg bare tenkte sånn at det er at man skal få innblikk i hvordan andre har det og sånt med skjønnlitteratur, det er jo veldig fint. Men jeg tenker det også er viktig å lære å reflektere litt rundt det der. Hvordan man kan se det litt bedre. Jeg synes det er altfor lite refleksjon i norskfaget. Man burde kunne skrive litt mer reflekterende tekster. For det er jo en måte å snakke på, så jeg synes det passer veldig inn i norskfaget.

205. Intervjuer: Så her er grunnene til hvorfor og da må man jo også ha en undervisning som passer da for å få dette frem. Refleksjon blir jo veldig aktuelt da, for å snakke om andre mennesker sine tanker. Snakke med de rundt seg...

206. Elev 3: Men jeg synes det de skrev her er på en måte, jeg synes det er bra og mye bedre. Fordi det er alle de eksemplene de hadde, sånn respekt for andre mennesker sine synspunkt, andre menneskers tanker. Det er relevant for oss og livet, altså uansett. Så det er...Jeg synes det er bra og viktig punkter egentlig. Men jeg er enig i det med refleksjon.

207. Intervjuer: Men dette her, tilbake til det du sa, du vil jo bli sykepleier ikke sant. Kanskje dette her med for eksempel at man skal kunne få innblikk i andre menneskers livssituasjon da og utfordringer. At det kanskje du kan få bruk for?

208. Elev 1: Jeg tror ikke vi har hatt så mye om det i norsken. Når jeg tenker på norsk så tenker jeg bare på at nå skal vi skrive en tekst eller så skal vi lese. Det er aldri noe jeg har gledet meg til, fordi med setninger...Jeg bruker mer tid på å lese dette her enn de andre merket jeg, fordi jeg ikke skjønner det jeg leser.

208. Intervjuer: Ja, det henger jo sammen med....

209. Elev 4: Jeg tenker det er så synd at det har blitt sånn. At det vi tenker på er så mange tekster og det er jo en så fantastisk mulighet for å tvinge folk til å lese gode reflekterte tanker om, ikke sant, hvordan man skal oppføre seg generelt egentlig. At det har blitt slik at man ikke klarer fokusere på teksten ordentlig eller på budskapet, fordi man skal analysere alt hele tiden.

210. Intervjuer: Ja, så man går litt for mye inn.
211. Elev 4: Man går litt glipp av den lesingen. Alt skal bare analyseres, det er ikke noe...Jeg tenker norsk skal være litt om det å prøve å finne fram en glede...Det burde bringe frem litt leseglede.
212. Intervjuer: Jaa, jeg skjønner.
213. Elev 4: Hvis man hadde klart å på en måte gå gjennom teksten, men at det man satt igjen med var ikke at det var gjentakelse, men hva budskapet i teksten var. At det var det man satt igjen med. Her har jeg faktisk lært hvordan jeg skal møte et menneske fra en annen kultur for eksempel. At man liksom vinkler det litt mer den veien.
214. Intervjuer: Ja, ikke sant, det er spennende det dere sier nå altså. Fordi det virker som det er et veldig fokus på hva, hva skal dere gjøre med teksten, dere skal analysere den, hvilke virkemidler er brukt osv. Men kanskje ikke like mye på hvorfor, hva kan dere bruke dette til. Kanskje mer rettet inn på det her med ulike perspektiv, få åpnet opp litt mer det allmenne, generelle som norsken kan gi. Det her er jo jeg veldig interessert i, å se på hvorfor, får man en forklaring.
215. Elev 3: Ja, jeg synes det er veldig viktig. Hvis vi først skal analysere en tekst da, hvis vi er i gang med det og finner virkemidler da, så sitter vi jo igjen med den faktaen. Men også det å si at ja, av denne teksten så har vi faktisk lært at vi kan se på det og det....Med tanke på budskapet og sånn da, i tillegg til analysen da. Det synes jeg er viktig. Jeg føler når man tenker på det å analysere så tenker man jo på rim og gjentakelse og besjeling, man tenker jo ikke på "okei, her kan det faktisk være et veldig fint budskap" som man kan ta til seg og kanskje bruke mot andre mennesker og det føler jeg også er viktig å få frem. Selv om man kanskje skal pugge de virkemidlene da. Selv om man kanskje ikke kan bruke det på jobb, så bruker man det jo bare man går på butikken liksom. Så man kan jo bruke det med venner og familie. Det kan jo handle om alt fra kjærlighet til død liksom. Så man kan bruke det til alt.
216. Intervjuer: Ja, så kan det jo også være at hvis man har et problem eller noe man sliter med, så er det jo alltid noen som har vært gjennom det samme. Det er alltid noen som har overlevd det eller funnet en løsning. Og det jeg tenker da er jo at norskfaget kan være en måte å finne ut av dette på. At man har en tekst som tar opp et problem eller en utfordring, så ser man hvordan de har gjort det.
217. Elev 2: Så er det jo disse typiske norsktekstene som vi alltid skal lese. Hvis de hadde vært mer interessante generelt, så hadde jo faget vært mye gøyere.
218. Intervjuer: Ja, så at tekstene i seg selv er mer relevante for dere.
219. Elev 4: Ja, sånn som det fantastiske som vi har snakket om nå, med at folk kan lære noe av å lese. Nå har vi jo om renessansen (ler). Det er jo greit å lære litt historie også, men så sykt mye bedre å lære seg hvordan man skal oppføre seg i dagens samfunn. Ja okei, så kanskje vi ikke bruker fire uker på renessansen da, så er det historie på en måte. Hvis man har tid, legg inn mer tid på verdier.
220. Intervjuer: Ja, jeg tror nok det vil bli mer fokus på det også etter hvert. Hvis du skal bli lærer også, så kommer du til å se dette etter hvert, med den nye læreplanen.
221. Elev 4: Men jeg skal ha første klasse, så det blir ikke så mye analysering der.
222. Intervjuer: (ler) Ja du skal slippe virkemidlene der ja. Men lesing, det er det jo enda mer fokus på der, så det vil jo for deg i norskfaget være viktig. Avkoding...Nei, det er jo...bare det at man blir bedre til å lese er jo en god grunn i seg selv egentlig, når man tenker seg om. Men, hvis dere skulle funnet en grunn da. Dere har tenkt på dette her, hvorfor skal vi jobbe med dette i norsken. Tror dere at dere kunnet funnet frem til en grunn selv, at dere kunne brukt nettet, funnet det et sted?
223. Elev 2: Man kan jo tenkte seg til det da.
224. Elev 3: Sånn som med dikt for eksempel, det har vi hatt så mye, så det kan vi tenke oss til.

225. Elev 2: Ja, hvis det er mer nyere ting, så er det mer sånn, ja hvorfor har vi det. Men det fører også til litt mer refleksjon da, at du prøver å gjøre deg klar over det. Okei, hvorfor er dette relevant?
226. Intervjuer: men prøver dere å søke da eller prøver dere å finne ut av det?
227. Elev 4: Jeg tror at vi måtte ha tenkt oss fram til det...
228. Intervjuer: Men enn hvis dere hadde søkt på nett da, og hadde funnet dette her. Er det sånn at dere kunne skjønt det selv, gir det mening, språket. Eller hadde dere tenkt hva i alle dager er dette her?
229. Elev 2: Nei, det var forståelig.
230. Elev 4: Ja, jeg kjente jeg ble litt glad av å lese det. Fordi det med innblikk i andre menneskers livssituasjon, kjente det ble litt positiv over at dette kom litt mer inn enn...
231. Intervjuer: Ja.
232. Elev 3: med tanke på andre kompetansemål i andre fag, så står det jo dødskomplisert. Jeg skjønner ikke hva som står. Hva er det på en måte.
233. Intervjuer: Så det er viktig at språket er tilgjengelig ja. Nei, jeg har ikke noen flere spørsmål, men har dere noe mer som dere har tenkt på underveis. Eller som har kommet opp plutselig.
234. Alle: Nei egentlig ikke.
235. Intervjuer: Nei, dere hadde jo veldig mye interessant da.
236. Elev 3: Bare en konklusjon på at en begrunnelse kanskje er litt viktig da.
237. Intervjuer: Ja, at det trenger vi! Mhm, helt enig. Takk for diskusjonen!

Grip teksten 2013 – Forklaring i kapitler

Forklaring	Side
«Siden hensikten med tekster er å kommunisere, begynner vi med å gi deg noen kommunikasjonsmodeller som kan sette tekster inn i en sammenheng.»	12
«Tekstene vi er omgitt av, har stor betydning når vi skal forstå og orientere oss i vår samtid.»	21
«Fiksjonstekstene – romaner, film, teater osv. – kan føre oss inn i en fantastisk og eventyrlig verden, svært forskjellig fra hverdagen vår.»	25
«Ofte handler det i lyrikken om å se det velkjente og det hverdagslige på en ny måte. Diktet frigjør oss fra det nøkterne og saklige forholdet vi vanligvis har til tingene og virkeligheten, og gir oss et nytt perspektiv, større enn det hverdagslige og større enn oss selv.»	121

Grip teksten 2013 - Oppgaver

Oppgave	Sidetall
«Hvorfor kan tekster fra fortida være viktige for oss som lever nå?»	27

Grip teksten 2020 – Forklaring i kapitler

Forklaring	Sidetall
«Den lille diktlesningen viser hvordan litteraturen ofte kan si mye om store spørsmål på liten plass. Den setter ord på noe vi ikke helt visste, noe vi ikke hadde tenkt på, noe vi ikke visste at vi kunne tenke.»	12
«Men fra tekstene vi omgir oss med, går det også tråder til samfunnet vi lever i i dag.»	12-13
«Mange mener at den gode litteraturen er kjennetegnet ved at den inviterer leseren til å se verden på nye måter. Gjennom overraskende bruk av bilder, tankevekkende formuleringer eller uventede motiver viser den oss verden fra en annen vinkel enn vi er vant med. Den oppfordrer oss til å være nysgjerrige.»	13
«Hva er det diktet gjør? Det viser oss noe som er rart ved noe som er kjent. Det stiller spørsmål ved ting vi vanligvis ikke tenker over.»	13
«Utdraget over viser hvordan møtet med nye mennesker kan få oss til å se oss selv med helt nye øyne.»	18
«Ved å lese om disse møtene kan vi få innblikk i andres levemåter, men også bli utfordret og bevisstgjort på hvordan vi selv tenker og lever.»	19
«Gode bøker, aviser, filmer og sangtekster kan være med på å utfordre fordommene og oppfatningene våre.»	24
«Men mange tekster viser også fram positive kulturmøter.»	34
«Plutselig får du tilgang til tanker som andre har tenkt til andre tider og på andre steder, følelser som andre har kjent, opplevelser som andre har hatt. Alt du trenger å gjøre, er å la blikket gli langs linjene. Det er ikke rart man sier at å åpne en bok er som å gå inn i en annen verden.»	49
«I tekstene som finnes rundt oss, ligger det lagret uendelige mengder kunnskap, erfaringer og opplevelser. De kan hjelpe oss med å finne svar på spørsmål av alle slag [...]»	49
«Alle tekster vil noe. Og de gjør noe med oss. De hjelper oss til å stille nye spørsmål, til å finne nye svar eller til å tenke tanker vi ikke har tenkt før. De kan åpne nye perspektiver på verden, på oss selv, på livet vi lever. «	49
«Men tekster gjør også andre ting: de kan overraske, sjokkere, såre, provosere, røre og støte oss. De kan få oss til å tro på noe, ønske oss noe eller frykte noe. Derfor må vi møte dem både oppmerksomt og kritisk.»	49

«I eldre tekster og tekster fra andre kulturer kan vi få øye på tenkemåter vi ikke lengre er vant med, perspektiver som virker fremmede.»	50
«Ved å skape fiktive situasjoner, steder, personer eller konflikter kan skjønnlitteraturen vise oss sider ved våd vanlige verden som vi ikke får øye på ellers, og den kan la oss oppleve og erfare ting som vi ikke har mulighet til å oppleve i vårt virkelige liv.»	50
«Slik kan litteraturen hjelpe oss å finne svar på hvordan ting henger sammen rundt oss og i oss. Og den kan hjelpe oss med å prøve å finne svar på de vanskeligste og kanskje viktigste spørsmålene i livet, som mennesker har stilt seg til alle tider: Hva betyr det å være menneske? Hvordan skal jeg leve livet mitt? Hvordan skal vi leve sammen?»	51
«[...] får vi tilgang til et nærmest uendelig forråd av innsikt, kunnskap, opplevelser og erfaring, som hjelper oss å orientere oss i verden og i livet.»	51
«Litteraturen tilbyr oss fellesskap, både med andre lesende mennesker og med mennesker og andre skapninger i tekstene vi leser. Dessuten: I dette tekstuniverset finnes det uendelige muligheter til å engasjere seg, fordype seg og drømme seg bort i alt det store og lille som finnes – og som ikke finnes – her i verden.»	51
«Noen dikt skildrer en stemning, en følelse eller en erfaring som vi kan leve oss inn i eller kjenne igjen. Andre etterlater spørsmål i oss eller viser oss ting vi kanskje ikke har tenkt på før.»	70
«Noen dikt kan samle store tanker i en komprimert form. Noen er først og fremst morsomme.»	70
«Mytologiske forteljingar og skapingsforteljingar gir svar på dei største spørsmåla: Korleis blei verda til? Kvar kjem vi frå? Kva skjer med oss når vi døyr? Slik har vi til alle tider brukt forteljingar for å forstå verda.»	77
«Den amerikanske filosofen Martha C. Nussbaum (fødd 1947) hevdar at forteljingar er viktige for demokratiet: For at vi skal kunne respektere meiningane og synspunkta til andre, må vi ha evne til å tenkje oss til korleis verda ser ut for dei. Når vi les forteljingar om andre menneske, får vi nettopp eit slikt høve til å sjå verda frå ståstaden til nokon andre.»	96
«[...] kan litteraturen gjere det mogleg for oss å prøve ut våre eigne tankar, haldningar og verdiar på ein måte som ikkje har konsekvensar for oss sjølv, og på ein slik måte at vi alltid har høve til å gå tilbake og tenkje gjennom saka ein gong til.»	96
«Dessutan er den gode forteljinga ein stad vi kan flykte til eller drøyme oss vekk i: I litteraturen kan vi få på oppdagingsferd i nye verder. Frå pulten, senga eller sofakroken kan vi reise frå det trygge og kjende og ut i det ukjende. Når vi kjem heim igjen, er vi alltid like heile – og som regel litt klokare.»	96

Grip teksten 2020 – Oppgaver

Oppgave	Sidetall
«Har du lest en tekst i det siste hvor du fikk innblikk i en annen kultur?»	17
«Hva kan man bruke dikt til?»	72
«Diskuter kva vi kan lære gjennom å lese og analysere litteratur, og kva vi kan bruke denne lærdommen til.»	98
«Kvifor skal vi lese skjønnlitteratur? Skriv ein fagtekst. I delkapittelet 'Litteraturen som laboratorium' på side 95 kan du lese om kva skjønnlitteraturen kan bidra med – både for kvar og ein av oss i livet vårt og i samfunnet .Skriv ein fagtekst om eit av dei perspektiva som kjem fram i denne delen av kapittelet.»	99
«Les tre av tekstene og ta stilling til disse påstandene. a) Skjønnlitteratur kan få mennesker til å bli engasjert i miljøspørsmål.»	307

Moment 2013 – Forklaring i kapitler

Forklaring	Sidetall
<p>«I boka spør han ungdom om hvorfor de leser, og han får en rekke ulike svar, blant annet disse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • For å lære noe • For å vite hvem man er • For å vite hvor man skal i livet • For ikke å gjenta foreldrenes dumheter • For å flykte fra hverdagen • For å underholdes • For å lykkes på skolen • For å forstå andre mennesker bedre • For å huske og bevare fortiden • For å finne meningen med livet • For å holde nysgjerrigheten ved like» 	24
«Å få oss til å sjå og gruble over dei språklege bilda er ofte ein av dei viktigaste funksjonane lyrikken har.»	62
«Mange vil hevde at en av litteraturens viktigste funksjoner nettopp er å bryte med det vi er vant til.»	218
«Det samme kan oppnås ved å vise fram noe vi vanligvis ikke legger merke til, eller få oss til å se det kjente på en ny måte.»	218
«På samme måte kan skjønnlitteraturen gjøre oss oppmerksomme på selve språket, ikke bare hva ordene betyr.»	220
«Slik kan litteraturen få oss til å undre oss over verden, oss selv og språket. På sitt beste kan litteraturen få oss til å se livet fra et annet ståsted enn vårt eget, og dermed stille spørsmål ved normer og verdier vi ellers tar for gitt.»	221
Gjennom litteratur kan vi erfare hvor motsetningsfullt det er å være menneske, hvordan vi rives mellom ulike identiteter og meninger, hvordan våre egne liv er flettet inn i andres. Og det er nettopp dette sammensatt og motsetningsfylte som kan lære oss noe om det å være mennesker.»	221

«En av de viktigste egenskapene ved fiksjonsdiktningen er nettopp at den, kanskje vel så sterkt som sakprosaen, har evnen til å påvirke vårt syn på virkeligheten.»	227
«Og selv om samfunnet vi leser om, er oppdiktet, vil det kunne gjøre oss bedre i stand til å forstå den virkeligheten vi selv strever med.»	227
«Det kanskje viktigste og flotteste med fiksjonslitteratur er at fortellinger om oppdiktete liv og skjebner gir oss trening i å forstå menneskene rundt oss – hvordan de lever, situasjonene de havner i, problemene de sliter med, hvilke følelser og behov de har, gledene og sorgene.»	227
«Om vi skal tenke kritisk om oss selv og det samfunnet vi lever i, trenger vi nettopp fortellinger som utfordrer og provoserer oss. Slike fortellinger tvinger oss til å tenke over ting på nytt, til å nyansere meningene våre, og til å se at det finnes andre måter å leve og forstå verden på enn den vi selv tar for gitt.»	227
«Når du leser fortellinger, lærer du hvordan det er mulig å tenke, føle og handle annerledes enn du gjør selv. Fiksjonsprosaen er en vei inn i alternative liv, og gjennom kjennskap til alternative liv endrer du forståelsen av ditt eget. Lesende kvinner på 1800-tallet fikk et nytt syn på sitt eget liv ved å bli kjent med kvinnelige romanfigurer.	228
«Litteraturen forteller ofte en annen historie enn den offisielle, den står i motsetning til reklamens glansbilde, og den er ikke underlagt sakprosaens krav til å være tro mot virkeligheten.»	228
«Fiksjonsprosaen forteller oss ikke nødvendigvis hvordan virkeligheten er, men den viser oss hvordan livet kan være, eller hvordan det er mulig å oppfatte det.»	228

Moment 2013 – Oppgaver

Oppgave	Sidetall
«Dekker listen alle grunnene til at du leser i fritiden og på skolen? Legg til flere gode grunner til å lese på listen. Del deretter listene med hverandre i grupper på tre.»	24
«Allerede nå kan du stille deg to spørsmål: Hva er skjønnlitteratur og hvorfor skal jeg lese det?»	216

Moment 2020 – Forklaring i kapitler

Forklaring	Sidetall
«Slik har skjønnlitteraturen tradisjonelt hatt ei viktig rolle som utviklar og fornyar av språket. Å få oss til å sjå og gruble over dei språklege bilda er ofte ein av dei viktigaste funksjonane lyrikk har.»	56
«Mange vil hevde at litteraturens viktigste funksjon nettopp er å bryte med det vi er vant til.»	195
«Litterært språk fungerer ofte underliggjørende – det bruker ord på nye måter og i uventede sammenhenger og får oss til å stoppe opp og gruble: Hvordan skal jeg forstå dette?»	196
«På den måten kan skjønnlitteraturen gjøre oss oppmerksomme på hvordan språket fungerer, på at ordene kan klinge ulikt, og at de kan åpne for ulike tolkninger.»	196
«Slik kan litteraturen få oss til å undre oss over verden, oss selv og språket. På sitt beste kan litteraturen få oss til å se livet fra et annet ståsted enn vårt eget og dermed stille spørsmål ved normer og verdier vi ellers tar for gitt.»	197
«I de litterære tekstene eksistere verdier, posisjoner og meninger side om side og brytes mot hverandre. Gjennom litteraturen kan vi oppleve hvordan vi rives mellom ulike identiteter og meninger, og hvordan våre egne liv er flettet inn i andres.»	197
«En av de viktigste egenskapene ved funksjonsdiktningen er nettopp at den har evnen til å påvirke vårt syn på virkeligheten. Hvordan kan det ha seg?»	202
«Og selv om vi leser om et oppdiktet samfunn, kan det gjøre oss bedre i stand til å forstå den virkeligheten vi selv erfarer.»	202
«Det kanskje viktigste og flotteste med fiksjonslitteratur er at fortellinger om oppdiktete liv og skjebner gir oss trening i å forstå andre mennesker – hvordan de lever, situasjonene de havner i, problemene de sliter med, hvilke følelser og behov de har, og gledene og sorgene.»	202
«Skal vi tenke kritisk om oss selv og samfunnet, trenger vi fortellinger som utfordrer og provoserer oss. De kan få oss til å nyansere meningene våre og se at det finnes andre måter å leve og forstå verden på enn den vi tar for gitt.»	203
«Når du leser fortellinger, lærer du hvordan det er mulig å tenke, føle og handle annerledes enn du gjør selv. Fiksjonsprosaen er en vei inn i alternative liv. Og gjennom kunnskap til alternative liv endrer du forståelsen av ditt eget. Lesende kvinner på 1800-tallet fikk et nytt syn på livet ved å bli kjent med kvinnelige romanfigurer.»	203
«Litteraturen forteller ofte en annen historie enn den offisielle. Den står i motsetning til reklamens glansbilde, utfordrer vedtatte sannheter, og den er ikke underlagt sakprosaens krav til å være tro mot virkeligheten.»	203
«Fiksjonsprosaen forteller oss ikke nødvendigvis hvordan virkeligheten er, men en viser oss hvordan livet kan være, eller hvordan et er mulig å oppfatte det.»	203
«I samtidslitteraturen vår skildrar mange tekstar – alt frå noveller og romanar til dramastykke og dikt – ulike typar kulturmøte.»	267

Moment 2020 – Oppgaver

Oppgave	Sidetall
«Skriveoppgave. 4. Velg en av problemstillingene nedenfor og skriv en artikkel der du drøfter problemstillingen. Bruk kurset i dette kapitlet når du skriver. Før dere begynner, bør dere bli enige om hvordan dere skal jobbe: når i prosessen kan det være lurt å samarbeide, og når ønsker dere å jobbe selvstendig? [...] <ul style="list-style-type: none">• Hvorfor skal vi lese skjønnlitteratur?»	191
«Før du leser. Diskuter påstanden: Det er like viktig å lese skjønnlitteratur som fagtekster i skolen.»	193
«Hva er skjønnlitteratur, og hva skiller den fra andre teksttyper? Hvorfor leser vi skjønnlitteratur?»	193

<p>«Før du leser. Diskuter påstandene:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Et bilde sier mer enn tusen ord. • Et godt dikt sier mer enn tusen bilder.» 	229
<p>«Etter 22. juli blei dikt og songar viktige på mange av minnemarkeringane rundt omkring i landet. Kvifor fekk akkurat lyriske tekstar så stor betydning for folk, trur du?»</p>	428